

Drinking

8

NOORSOO-AJAKIRI * * HIND 35 SENTI

Teie raamatud ja ajakirjade aastakäigid

kõidetakse asjatundlikult ja odavasti

Maret'i köitekojas

Tartus. Ülikooli 25, telef.: 35-20, 41-90 ja 39-75. ● Posti jooksev arve nr. 22-01. ● Postkast 22, Tartu.

Kõitetööde vastuvõtjad „Mareti“ köitekojale on igas suuremas keskses:

Tallinn: „Pressa“ osak., Rataskaevu 5
Tartu: „Mareti“ trüki- ja köitekoda, Ülikooli 25
Abja: J. Saul, kauplus
Antsla: K. Kivi, kauplus
Elva: J. Tammin, raamatukpl.
Haapsalu: P. Berg, Karja 17
Jõhvi: Joh. Bruns, „Vikerkaar“
Järva-Jaani: M. Roosileht, kauplus
Järvakandi teh.: Järvakandi tehaste T.-ühisus
K.-Nuia: J. Reile, kauplus
Kiviõli: Ed. Reinas, kauplus
Kunda: A. Maiberg, kauplus
Lihula: L. Kambi, kauplus
Mustvee: O. Rosin, kauplus

Märjamaa: J. Sepp, kauplus
Narva: „Pressa“ osak., Hermannini 11
Otepää: K. Saar, raamatukauplus
Paide: H. Seidelberg, raamatukauplus
Petseri: O. Jagomägi, kpl.
Pärnu: Ed. Raudsepa ajak.-kontor, Vilmsi 12
Põltsamaa: A. Virro, kauplus
Rakvere: Erik Priimann, raamatukpl.
Tapa: Jaama raamatukapp, A. Maasik
Türi: A. Rumvoldt, raamatukpl.
Tõrva: H. Ploom, kauplus
Valga: A. Suur, rmtkpl., Vabaduse tn.
Viljandi: „Pressa“ osakond, Tartu tn. 3
Vändra: E. Pill, kauplus

„MARETI“ trüki- ja köitekoda

Tartus, Ülikooli 25, tel. 35-20, 41-90 ja 39-75
Posti jooksev arve nr. 22-01. Postkast 22

Iga raamat ainult 50 senti

50
SENDINE

ROMAAN

ON ODAV RAHVARAAMATU-SEERIA,

mis pakub lugejaile mitmekülgseid ilukirjanduslikke väärtteoseid.

Seni ilmunud

W. VON HOLLANDER: ÖNN VAIKSES MAJAS
THEA VON HARBOU: INDIA HAUASAMMAS
LEO TOLSTOI: KREUTZERI SONAAT
THEODOR FONTANE: ABIELURIKKUJA
H. G. KERNMAYR: MAGDALENA SUUR VALE
IVAN TURGENEV: RUDIN
G. HAUPTMANN: FANTOOM

IGA KUU ILMUB ÜKS ROMAAN

Müügil kõigis ajalehe-müügikohtades ja raamatukauplustes

KIRJASTUS „Maret“, TARTUS, ÜLIKOOLI 25 Telef.: 35-20, 41-90 ja 39-75. Postkast 22.
Posti jooksev arve nr. 22-01.

Viiking

August 1939

Kaheksas number

● „Viiking“ ilmub kord kuus ●

Tellimishinnad: Sisemaale aastas kr. 3.50, 6 kuud kr. 1.80, 3 kuud kr. 0.90. Välismaale, välja arvatud Läti ja Leedu, 50% kallim. Sissemaks ja tellimisi võetakse vastu igas postiasutises.

● Väljaandja: Kirjastus „Maret“ ●

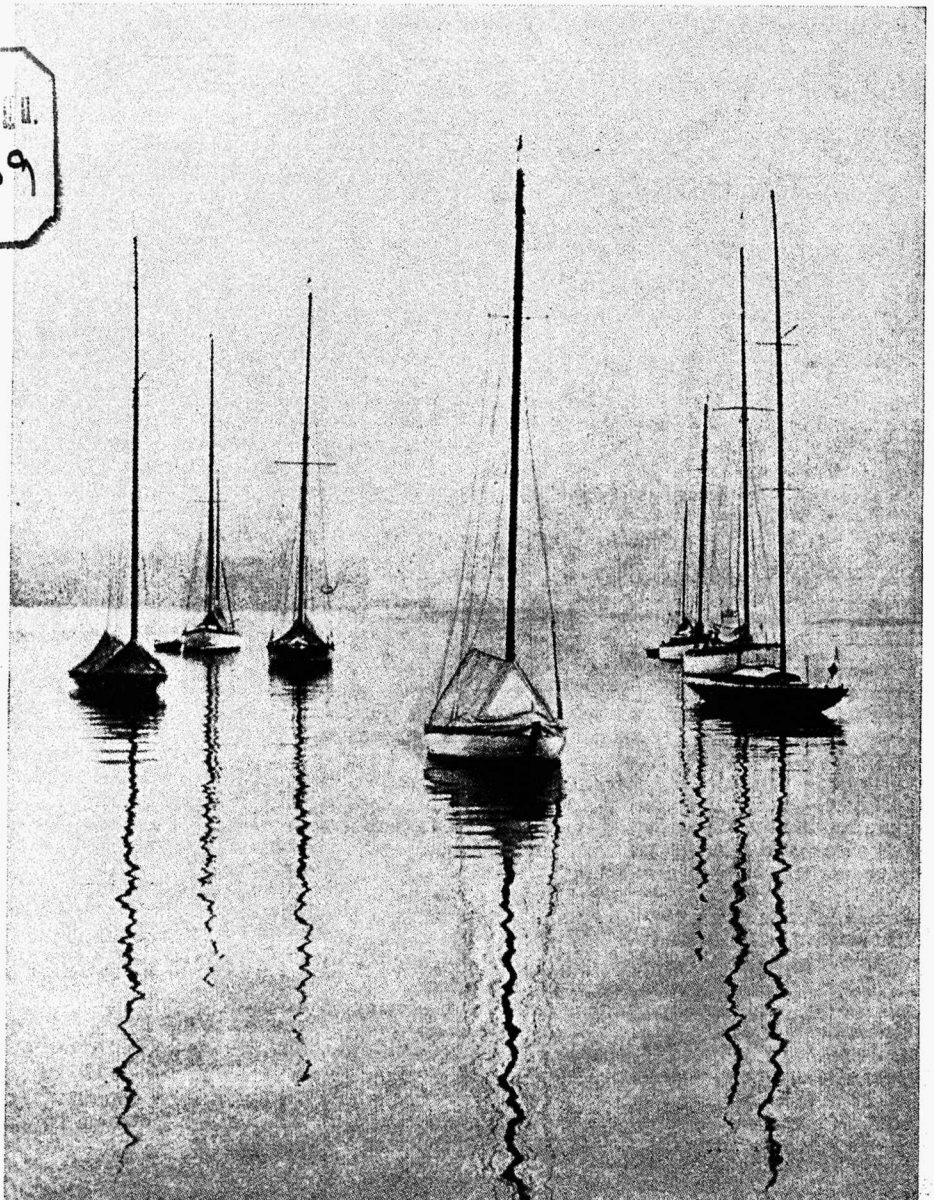
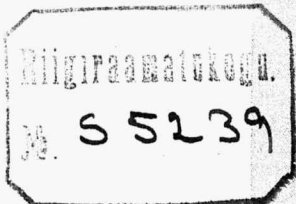
Vastutav- ja tegevtoimetaja: R. Puusepp

Toimetus ja talitus: Tartus, Ülikooli 25.

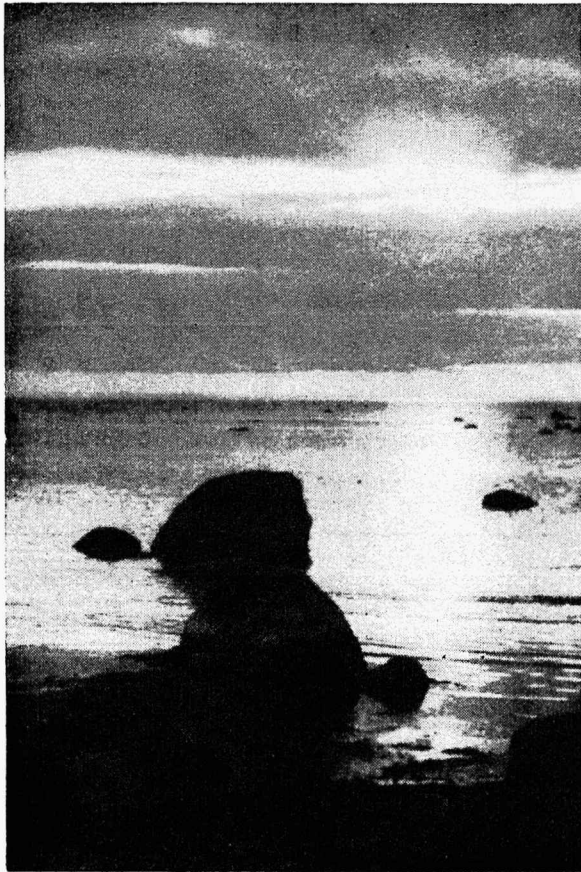
Telefonid: 35-20, 41-90 ja 39-75. Postk. 22.

Posti jooksev arve nr. 2201.

IGA KUU ILMUV NOORSOO-AJAKIRI

Merel

VAIKNE MERI

FR. TOOMUS

Noorsoo vaimsest mobiliseerimisest

See pealkiri võib tunduda iseäralikuna. Me pole tavaliselt harjunud kõnelema vaimsest mobilisatsioonist ja me pole ka kogenud säärast seisukorda, välja arvatud Vabadussõja aeg, millal see tõepoolest suures osas oli toimunud. Ideaaliks ei või aga olla ainult Vabadussõja-aegse olukorra kordamine, vaid sellest tuleb kaugemale minna.

Vaatleme praegust maailma, eriti Euroopat. Seal näeme enamikus riikides vaimse mobilisatsiooni seisukorda. Kuidas tuleb seda mõista? Rahvaste tahe, mõtlemine, püüdlused on alistatud valjule distsipliinile, neile on pandud suured moraalsed kohustused selleks, et kaitsta oma piire, olemasoluõigust ja vabadust. See distsipliin ei seisne ega väljendu ainult riigivõimu tegevuses ega selle poolt esitatud nõuetes, vaid väga suurel määral ka rahvaste oma spontaanses hoiakuvalikus, mis on tingitud kõigist neist raskustest, mille ees rahvad seisavad.

Just spontaanne, altpoolt algav vaimne mobiliseerumine tuleb kõige tähtsamaks tunnistada. Ka meil tuleb seda sihti pidada silmas ja aru saada selle määratud väärtusest. Just noorsoole on selles asjas esitatud ülesanded. Noorsool tuleb meie olusid edasiviiv algatus enese peale võtta, täies teadmises, miks ta seda teeb ja mida ta sellega saavutab.

Rahva tugevus — see on saanud meil juba üldiseks ja kindlaks veendeks — seisneb peamiselt tema

Hendrik Adamson

Noartele

Olgu ojasid orgudes,
kõmisesgu kuuski kingel...
Noored, ärge te norguge,
hämär hälbigu te hingest.
Koidutees kumaigu kodutee,
koidust päev paistku kodudes,
helkigu hinge, toogu tuld,
tegude tuld, kust kuulsuse kuld
särab ja sütitab, läidab ja loidab,
uusi kuusid, et kumades koidaks,
uusi päikseid, et paistma lööks,
aega ei jääkski jäiseks ööks.

vaimses tõhususes. Vaimse tõhususe esimene väljendus on selle algatuse enda peale võtmine.

Kui arvuline ja materiaalne jõud on nõrk nagu meil, aitab neist puudusist suures osas üle vaimne ja moraalne tugevus. Nii õpetab korduvalt ajalugu ja nii õpetab elutarkus.

Vaimselt mobiliseeritud olla, see tähendab seisukorda, milles on taotletud ja ka teostatud kõigi jõudude ning kõigi vahendite ökonoomseim ja ratsionaalseim kasutamine. See on üldiselt väga raskesti ja suurte pingutustega saavutatav eesmärk. Selleks peab terve rahvas kasvatatud olema.

Need ei ole tühjad sõnad, mida oleme kuulnud, et seemiselt tugevat rahvast, kui ta ka on väike, ei suudeta alistada. Eksib, kes arvab, et see on paljas sõnademäng, millega tahetakse optimismi sisendada rasketel aegadel. Eriti noorsugu ei tohi niiviisi mõelda. Need sõnad tuginevad sügavale elutarkusele. Suurimadki ainelised võimalused, kui neid ei käsuta kange vaim, kaotavad iga väärtuse. Kui suurte rahvaste juures on vaimne mobilisatsioon tunnustatud hädavajaliseks, siis seda paratamatam on see meil. See ei tähenda, et peaksime kordama või järele aimama mujaltehtut ja -tehtavat. Me ei tugine selle vajaduse tundes üldse teiste eeskujudele, vaid teame, et nii nõuab meie terve rahvuslik egoism. Samuti ei tugine me teistele neis viisides, kuidas seda mujal tehakse, sest meil on oma eesmärgid ja meil on oma elutingimused, mis palja järeleaimaja osa keelavad. Meie ei mobiliseeri vaimselt oma noorsugu selleks, et saavutada võimu teiste rahvaste üle või kiskuda neilt ära nende eluruumi, vaid selleks, et kaitsta oma eluruumi ja vabadust.

See nõue, et rahvas ja eriti noorsugu vaimselt mobiliseeruks, ei ole ka meil uudne. Just sellele on alati siis mõeldud, kui on kõneldud oma jõudude rakendamise kohta isamaa üldiseks hüvanguks. Selle nõude mõtteks on ikka olnud vaimne ja moraalne mobiliseerimine. Praegune pingerikas aeg hoiab aga eriti selgesti kõigi kodanike silme ees rahva iseiseisvuse ja vabaduse ohustatud oleku, võimaldades seetõttu sügavamalt ja üldisemalt aru saada eelseisvaist kohustusist ja ülesandest, mis on vaja täita rahva tuleviku kindlustamiseks.

Need noored, kes praegu üles kasvavad ja nende äratundmiste keskel kujunevad, ei pea arvama, nagu oleks see mingi harukordne hoiak, mis siin on soovitatavaks tunnustatud. Seda ei tohi pidada ka varsti-

mööduvaks seisukorraks, mis selleks sunnib, nii et sellest mingisuguseid erilisi järeldusi ei maksaks teha. Need raskused, mis praegu maailma pinevil hoiavad, ei möödu nii kiiresti, nendega tuleb võidelda vähemalt tervel inimpõlvel. Ja see inimpõlv peab olema selleks karastatud — sest ta koorem on tõepoolest määratu suur.

Millised on need ülesanded, mis meil selles asjas ees seisavad? Siin saame puudutada ainult mõnda peamist küsimust.

Kõigepealt ärgu oldagu arvamisel, nagu peaks vaimne mobiliseerimine tähendama mingit häireseisukorda. See tähendab ainult täielist ja ettenägelikku valvsust oma eluhuvide kaitseks, niisuguse elutunde ja säärase hoiakute taotlemist, mis rahvale võimaldab olla maksimaalselt loov ja vastupidav. Aga kui vaimne mobiliseeritus ei tähenda kuidagi sõjakat hoiakut, siis on see oma laadi poolest igal juhul siiski võitlev.

Meil ei ole see väärtuslik mõte enam tundmatu, et vaja on seista tubli sõdurina omal kohal. Just selle tubli sõduri meeolust, eluhoiakust ja mõningast peamisest nende saavutamise viisist ongi siin kõnet.

Eespool oleme öelnud, et vaimne mobiliseeritus tähendab kõigi vahendite ökonoomseimat ja ratsionaalseimat kasutamist. Kuidas tuleb selle poole püüda?

Isikul tuleb siin alata iseendast. Kõige lühem ja üldisem vastus oleks see, et ei tohiks olla aja, energia ega ka majanduslike vahendite kulutamist millelegi, mis ei suurenda ega aita säilitada rahva vaimset ja füüsilist tervist ning elujõudu ega teeniks üldise kooselu edasiviimise eesmärki. Iga üksiku inimese käes seisavad määratud võimalused selle seisukorra poole püüdmissel kaasa mõjuda.

Selles asjas on meil ammugi juba palju parandussoove kõne alla võetud. Kui võtame arvesse oma jõudude vähesust ja võrdleme seda ülesannete raskusega ning olemasolu-võitluse karmusega, siis peab küll olema vaieldamatult selge, et oleme palju patustanud — palju jätnud tegemata. Väike rahvas peaks olema läbi imbunud teadmisest, et tema tõhusus peaks olema suurem arvukamate rahvaste omast. Iga üksik on kohustatud omama seda arusaamist. Samuti on ta kohustatud sellest kõiki järeldusi tegema. Ilma et tarvitseksime sisendada endile mingit hirmu, tuleb teada, et vastutustundetu oleks loota ohustamatut tulevikku, mis lubaks ja võimaldaks üksikõiksust ning loidust.

Vaimse mobiliseerimise eesmärk on üleisikuline, see kuulub kogu rahvale. Iga üksik pingutab tõsta oma individuaalset väärtust selleks, et saada väärtuslikumaks teguriks kogu rahva saatuses. Kus vaimse mobiliseerimise taotlused esile kerkivad, tuleb neid vaadelda alati organisatsioonide eesmärkidena. Teiseks, organisatsioonide distsipliin peab olema nende eesmärkide kättevõitlemiseks kohandatud.

Millised võiksid olla need konkreetsed ülesanded, mis peamistena esile kerkivad?

Kõige tähtsamaks eesmärgiks on rahva vaimse ja füüsilise jõu taseme kõrgelhoidmine. Enne muud on vaja noorsoo tähelepanu sellele suunata. Siin on esimene ala kõigi jõudude ja vahendite ratsionaalseks kasutamiseks. Me pole selles asjas ammugi kõike teinud; seevastu võime jälgida kurvastavaid elujõu ja tervise raiskamise ning õonestamise nähtusi.

Teisena tuleb rõhutada vaimse ja moraalise tõhususe taotlemist.

Kolmandaks eesmärgiks on riikliku ja üldrahvusliku kohuse- ning vastutustunde süvendamine.

Kõigil neil aladel on meil väga palju saavutada, praegusest parema seisukorra poole püüda. Kõik kolm eesmärki on antud igapähele. Tegelikus elus need eesmärgid sulavad tavalisest kokku ja põimuvad tihedasti üksteisest läbi. Niiviisi, orgaaniliselt kokkukuuluvaina, tulekski neid alati käsitada.

Katsume siin kõnelda neist eesmärkidest lähemalt. Füüsilise elujõu ja tervise säilitamiseks ootame

PILVEDE ALL

noorsoolt kõigepealt seda, mis on täiesti tema enda teha. Siin on esmajärjekorras alkoholismi ja suitsetamise võimalikult täieline vältimine, tagasihoidlikkus rõivastumises ning aja ja raha kokkuhoiu taotlemine igasuguste lõbustuste arvelt. Neid nõudeid tuleb võtta kõige tõsisemalt.

Peale selle, mis nende nõuete täitmisega otseselt saavutatakse, on sellel suured tulemused moraalse tõhususe kasvatamisel. Nii õpivad noored inimesed valjult ja järjekindlalt eraldama tähtsat tähtsusetust, olulist ebaolulisest, kasulikku kahjulikust. Valvsus ja õige arusaamine neis asjus, see eraldamine, mis peab olema järjekindel, alati asjalik ja pidev, on esimene oluline samm vaimse mobiliseerituse saavutamiseks. Sellega äratatakse ja teritatakse niihästi individuaal- kui ka sotsiaal-eesilisi väärtusemõisteid.

Kui me vaimsest mobiliseerimisest kõneleme, siis ei või kunagi mõeldud olla nõrgad, kergestiväsiivad püüded, vaid järeleandmatu vaimne vaprus. Nii peame võima rahulikult mõelda, et need nõuded võivad mõnikord minna valjuseni seniste harjumuste vastu, kuid on tõsi, et elu seda vaidlematult nõuab. Kui me ise muutume lõdvaks ja ükskõikseks, siis elu oma nõudlikkuses ja karmuses jääb samaks.

Juba eespool olid ka rahalised kulutused nimetatud.

Meie ei taha siin minna kaugemale kulutustest lõbustusile, mis alati ei ole otstarbekohased ja mida seepärast peab võtma lähemale vaatlusele. Kaheldamatult kõigil noortel, kellel ei tule võidelda eriti terava vaesusega, on võimalik säästa teatavaid summasi isiklike lõbustuste arvel. Lõbustuste eesmärgiks on ju ainult vajalise puhkuse ja vahelduse saavutamine. Kaugemaleminek on eksitus.

Kui noortel on võimalus teha sääraseid ülearu-

seid kulutusi ja vahest koguni summakesi välja anda alkoholile ja tubakale, siis peame igatahes tegema järelduse, et tal neid millelegi tähtsamale ja hädapärasemalt vajalisele ei olnud tarvis välja anda. Sellest poleks raske teha mõningaid järeldusi. Ja neid peab ka tingimata tegema.

Osa neist summadest, mis noored valjemalt kaalutlemata isiklikeks lõbustusiks kulutavad, tuleks igas organisatsioonis määrata mingiks üldisemaks otstarbeks, nii nagu organisatsioon otsustab. Ja see peaks olema kohustuslik kõigile selle liikmetele. Lisaks tuleb veel avaldada soovi, et säärase eesmärkide määramine oleks niisugune, et need eesmärgid seisaksid väljaspool organisatsiooni. See pole veel küllaldaselt rõhutatud viibe kohustusile, mis lasuvad majanduslikel vahendil, kui summad määratakse ainult oma organisatsiooni eesmärkide teenimiseks. See veel ei näita küllalt selgesti, kuidas kõige tähtsamat tuleb eraldi hoida kõige vähem tähtsast. Vaevalt saab seda aga õpetada tõhusamalt, kui organisatsiooni distsipliin nõuab, et summad, mis isiklikkudes huvides ebaotstarbekohaselt kasutatakse, antaks sinna, kus nad tavaliselt — kahjuks aga väga mahajäänud arusaamiste järgi — isikule endale enam midagi ei luba. Nii aidatakse kasvatada sügavat solidariteeti kogu rahva vastu, luuakse sellega väga tugevaid sidemeid.

Teiseks tuleb kõige suuremat, otse piinlikult hoolikat tähelepanu osutada aja kokkuhoiule ja võimalikult ratsionaalsele kasutamisele. Aga õige kasutamine on teine määratu tähtsusega tegur, et saavutada vaimset ja moraalset mobiliseeritust.

Uurige korraks oma lõbustusile kulutatud aega. Küsige endalt: kas selleks ei kulunud aega rohkem, kui oli vaja puhkuseks? Mida oleksite võinud sama aega teisiti kasutades saavutada? Lõpuks küsige, milleks te seda oleksite pidanud kasutama? Selles asjas peaks olema niisama täpne kui ümberkäimises rahaga. Pidage raamatut oma aja kasutamise kohta — ja teie tunnete varsti end sunnitud olevat ümber hindama oma aja kasutamise põhimõtteid. Nii avastatakse oma elukorralduse, jah, isegi eluplaani lüngad. Saab selgeks, mis iseendale võlgu jäädakse, ja niisamuti, mille poolest jäädakse võlglasteks ühiskonnale. Seepoolest on aja kasutamise viiside kontrollimine väga häid tulemusi andev vahend oma rahvusliku ja sotsiaalse südametunnistuse kasvatamiseks.

Aeg ei ole kunagi ainult inimese enda oma, see kuulub ka ühiskonnale ja rahvale. Seda tähtsat ära-

tundmist tuleb kasvatada. Noored peaksid seepärast oma organisatsioonides seda küsimust alati tähele panema, nad peaksid oma isiklikust ajakasutamise kohta käivist raamatupidamisest aru andma. Noorsoo-organisatsioonide distsipliin peaks võimaldama neil kontrollida oma liikmete aja kasutamise viise. Sellel oleks määratud kasvatavaid tulemusi. Alles siis nähakse, kui palju tõepoolest kasutult või koguni ülekohtuselt raisatakse aega, mis oleks võidud kasutada viljakalt, kas kosutavaks puhkuseks, tööks või oma huvialaliste või üldiste teadmiste täiendamiseks. Kui kujuneb ülevaade aja kasutamise kohta, siis on aeg noorel inimesel tõsiselt kaaluda, millisteks otstarveteks seda oleks pidanud kasutama. Alati leitakse väärtuslikke eesmärgi, mis võivad vaimustada. Noorsool ei ole neist kunagi puudus.

Kolmandaks peavad alalise tähelepanu aluseiks seisma endi ja teiste sünnipäraseid võimeid. Igaühel tuleb neisse suhtuda lugupidamisega. Samuti on vaja, et organisatsioonikaaslased neist lugu peaksid ja omalt poolt teeksid kõik, et üksikuid oma võimete täielisele väljaarendamisele õhutada. Igaühel on vaja kõige järjekindlamalt tegutseda nende väljaarendamiseks. Samas suunas peaksid ka organisatsioonikaaslased püüdma kaasa mõjuda. Nii aeg kui ka majanduslikud vahendid, rahva füüsiline, vaimne ja moraalne tervis omavad täielist väärtust ainult siis, kui pole raisatud või poolele arenguteele jäetud andeid ega võimeid. Praegu minnakse sellest sageli suuremat hoolimata mööda. Just noortest peab algama andekuse kõrgemaks hindamine, kui oleme seda endi juures seni näinud.

Vaimse mobiliseerumise ülesanne, nagu see siin mõnes peamises joones kirjeldatud, on määratu suur ja nõuab palju igalt inimeselt. Kuid meil ei ole ka kõigi kogemuste järgi võimalik kujutleda eesti noorsugu nii, et ta selle ülesande eest kõrvale põikaks ega suudaks sellest ülesandest olla vaimustatud. Nii arvame kindlasti, et ta säärase hoiakute omakskasvatamise raskustele vaatav vastu kõhkluseta, täies valmisolekus püüdma seda, mis talle on paratamatu, kuid ühtlasi ka ülev püüda. Ekslik, otse andestamatu oleks vaade, et ta sellega võtaks endale mingi koorma. Vastupidiselt — sellega vabastatakse ennast paljudest koormatest.

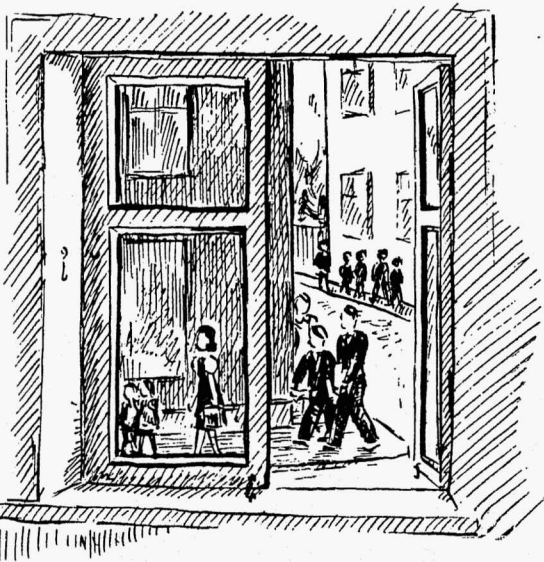
Elujõu languse, tühisuse, elutunde vesistumise koormad on kõige raskemad. Need pidurdavad rahva elu ja kisuvad teda koguni languse poole.

Eerik Laidsaar

UUS ÕPETAJA

Joonised E. Kurve

Mõnikord hommikuti, kui kell on saanud pool kaheksa, armastan ma seista oma akna juures ja vaadelda inimesi, kes kulgevad mööda tänavat südalinna poole. Enne poolt kaheksat on tänavpilt mitmekesine ja iseloomustamatu, ent sellest kellajaast alates muutuvad kõnniteed kirevate koolimütside lillepärjaks. Tüdrukuid ja poisse voolab mööda lakkamatus reas. On huvitav vaadata, kuidas minnakse. Seal sammub laiarinnaline spordimees, koolimüts uljalt viltu, portfell raamatutega nagu muuseas näpu otsas. Ta samm on mehine, pikk ja ta ülalt-alla pilk paistab igale ütlevat: „Noh, mis siis, kõndige pealegi teie ka siin tänaval, mis mul selle vastu on, ega ma pole uhke. Olen küll tšampion ja ükski teist ei saaks mulle vastu, aga näete — ma kõnnin neidsamu kive mööda, kus teiegi.“ Seal tuleb poiss, üleni õhetav ja hingeldav, ta tahab jõuda järele tüdrukule, kelle blondid juuksed on soetud vasemale kahlule. Tütarlaps teeb, nagu ei teaks ta järeletulijast midagi, sammub tippides edasi ning ajab kooliõega juttu, ja kui poiss jõuab nende kohale ja võtab mütsi peast, noogutab ta uhkesti pead. Tere-tere pealegi! Aga et ta enne, kui poiss oli alles kaugel eemal, iga kümne sammu järel vilkisti üle öla tagasi vaatas ja kooliõdegi vägisi sundis sammu tasandama, et teine rutem järele jõuaks,

seada poiss ei tea. Väikesekasvuline, kahvatu noormees, tihedad kurrud laubal, raamatumapp kramplikult kaenla all, väljub mu vastasmajast. Ta rüht on väsinud. Ma tean — see on pesunaisepoeg, ta on juba kella viie ajal tõusnud ja aidanud emal pesu rullida. Trobikond nooremaid poisse tuleb jõugus. Seletatakse elavalt. Ent kas on see tänane klassitöö, mis annab nii rohkelt kõneainet, või eilne jalgpallivõistlus, kus see ja see kool löi seda ja seda 3:2, kes seda teab?

Jah, neid läheb siit mööda sadu. Lühikesi ja pikki, blonde ja brunette, noori ja vanemaid, nagu eluski ümbritsevad meid igasugused inimesed. Ja klassis — seal istuvad nad kõrvuti pinkides, noored erinevatest oludest, erinevatest ümbrustest, erinevate hingelaadidega, erinevate huvidega. Tahtmatult tabad end soovilt näha neid kõiki veel kord kümne, kahekümne aasta pärast. Kui kaugele on jõudnud igauks neist? Mis on kellestki saanud?

Alati sellistel hommikutel, kui seisan akna juures ja vaatan möödaruttavaid õpilasi, meenub mulle juhtum ajast, millal ise olin samasugune.

Meid oli klassis üle neljakümne poisi. Seal oli eestlasi ja venelasi, sakslasi ja lätlasi, erinedes juba üksi rahvuselt, muist erinevustest ei maksa rääkida. Nagu klassis ikka, jagunevad poisid mitmesse liiki. Üks liik on matadorid, need, tavaliselt suuremad, on kõiges tooniandvad. Väiksemad ja nooremad näevad neis eeskujut, püüavad neid järele aimata, püüavad täita iga nende soovi. Siis on naljamehi, poisse, kes teevad igast asjast naljanumbri, keda kõik naeravad, kuid keda harva võetakse tõsiselt. On vaikkeid ja endassesüvenenud poisse, talupojatüüpe, kes räägivad harva, võtavad osa teiste omavahelistest askeldustest samuti harva. Nad on erakud, algul püütakse neid saada kampa meelitustega, hiljem nokitakse neid, kuid siis, nähes, et kõik midagi ei aita, jäetakse nad rahule. On kahvatuid, ilmetuid tüüpe, keda keegi naljalt ei kuule ega näe, keda ükski ei arvesta, kelle nimedki ununevad kiiremini kui teised.

Meie klassis oli selliseid mitu. Üks neist, August Kask, istus kaks pinki minust eespool. Ta oli väike, kahvatu poiss. Ta ei hiilnud millegagi, ei tunnis ega vahetunnil. Temast vaadati lihtsalt üle, sest kellelgi polnud teda vaja. Mahakirjutamiseks ega etteütleamiseks teda ei saadud kasutada, selleks oli ta liiga keskpärane, jooksus ja pallimängus oli ta viimseid, kaklustest hoidus eemale, ühtki mürglit ega vempu ei teinud kaasa. Kui teised väiksemad poisid teda vahel narrisidki, siis Kask vaid naeratas süüdlaselt ja püüdis kuidagi vaikselt, tähelepandamatult libiseda kõrvale. Sageli märgati ta koolist puudumistki alles siis, kui mõni õpetaja raamatust ta nime välja hõikas.

Ühel päeval lahkus meie saksa keele õpetaja. Ei mäleta enam, miks või kuhu, ainult seda, et lühikest aega asendas teda inspektor. Ning siis — ühel esmaspäevahommikul ilmus inspektor klassi uue õpetajaga. See oli naisõpetaja, lühikasvuline, habras neiu, mesikollased juuksed soetud piinlikult lahku, kaks suurt „juuksekotletti“ kummalgi kõrval.

„Siin on teil uus saksa keele õpetaja preili Roost,“ lausub inspektor tutvustades ja viivuke hiljem oli uus preili õpetajapuldis ning inspektor läinud.

Esimesed minutid uudistasid poisid vastset õpetajat. Preili Roost polnud mingi iludus, oo ei. Ta pisut lame nägu oli nina ümbruses ja põsenukkidel tipitud täis tedretähti, nina oli pisut ülespoole, huuled ahtad ja veretud. See võis muidugi tulla ka erutusest,

„Noh, poisid, nüüd hakkame siis koos töötama.“

sest nooruke õpetajaameti-kandidaat oli ilmselt oma esimeses tõelises tunnis. Ta tundis hirmu selle poistejõugu ees, kes puuris ta peale oma silmad, kes takseeris ja hindas teda. Ent siis kogus preili end, püüdis manada näole naeratuse ning lausus:

„Noh, poisid, nüüd hakkame siis koos töötama. Loodan, et saame hästi läbi.“

Tagareas tõusis püsti klassi suurim vigurivänt ja igasuguste vempude alatine peategelane Koovit, tegi pühalik-tõsise näo ning lausus väänatud keeli:

„Fabandage, fröilein, kas te ei ütleks seda saksa keeles, meie nimelt keik ei moista se eesti kell!“

Preili kahvatus. Ta värisevad huuled püüdsid avanedada, ent sõnad ei pääsenud suust, sest klass mattus naerulaginasse. Hüüti „bravo“ ja „hurraa“, keegi näugus kassi moodi, keegi tegi koera häält. Taoti jalgedega vastu põrandat, kolistati lauaklappidega.

Uus õpetaja punastus ning kahvatus vaheldumisi. Ta sõrmed mudisid närvilikult taskurätti. Mis pidi ta peale hakkama selle metsiku poistekarjaga, kes suhtus temasse ilmse vaenlikkusega ja üleolekuga?

On vana tõde, et õpetaja kas võidab õpilaste südamed esimesel tunnil või ta ei tee seda iialgi. See on raudne seadus, millest pole kõrvalekaldumisi. Õpetaja, kes esimesel tunnil jääb klassile alla, võib hiljem karistada ja ähvardada, võib terroriseerida halbade numbritega ja vanemate koolikutsumisega ning sel teel saavutada klassis distsipliini, kuid ta jääb õpilastele ikkagi ainult talutavaks, mitte rohkem. Klassitulek ja esimese tunni esimene veerand on pedagoogi suurim katse: äpardub see, siis pole lootatav midagi head.

„50-sendine romaan“

on odav rahvaraamatu-seeria, mis ei tohiks puududa üheski kodus.

Üksiknumber 50 senti.

Müügil kõikjal.

„Ma lähen ära, ma ei taha olla enam siin klassis!”

Seda teab iga õpilane, seda teadis ka preili Roost, see noor ja rõivastise järgi otsustades tagasihoidlikust ümbrusest võrsunud pedagoog. Ta oli närve kaotamas. Ta huuled tõmblesid, ta silmad muutusid uduseks ning tედრეհեդ ta näol eraldusid kaamest näonahast veelgi silmatorkavamalt.

„Ma palun rahu! Ma palun rahu!” kordas ta alalõpmata, ent see oli pigem sosin, arglik, värisev palve kui käsk. Ja seda ei kuulnudki keegi, sest lärm oli niivõrd suur.

Siis aga lakkas järsku käre. Suurimadki mürglitegijad ajasid silmad suureks ja vaatasid ühte punkti. See oli August Kask, väike, ilmetu Kask, kes oli hüpanud pingist välja. Palavikuliselt kahmas ta laekast oma raamatud, võttis laualt oma sullepea ja pani taskusse. Nägin ta nägu, see oli ülimest ärritusest punane, ning kui ta pöördus klassi poole ja trampis jalaga vastu põrandat, siis sarnles see juba hüsteeriaga.

„Ma lähen ära, ma ei taha olla enam siin

klassis! Ma lähen koju!” ta peaaegu kisendas, vihase, kirglikult. „Te olete sead, sead, sead!”

Ja ta läks suuril ruttavil sammel ja virutas klassiukse enda järel kinni. Klassi jäi hauavaikus. Oli sündinud midagi usutamatu. Mis see lõpuks oli?

Ent seeüle polnud kellelgi aega pikemalt mõelda. Preili kateedris oli tõusnud ja pööras käega puldile. Kaks terashalli silma olid suunatud poistele ja käskiv, terav hääl lausub

„Kes on klassivanem?”

Klassivanem Haugas tõusis püsti.

„Palun, minge ja kutsuge see väike poiss tagasi!”

See oli käsk. Haugas läks.

Paar minutit hiljem istus August Kask taas oma kohal. Ta oli rahunenud. Klassis valitses surmavaikus.

„Teie seal, tulge tahvli juurde ja rääkige, mis teile möödunud tunnis üles anti!”

Preili osutas Kogrele. Koger läks tahvli juurde.

Koovit tahtis vist veel midagi ütelda, ent tundes endal kogu klassi vacunulisi silmi, vaikis ja langetas häbelikult pea.

Nii lõppes see episood preili Roosti esimeses tunnis. Preili jäi meie saksa keele õpetajaks kooli lõpuni ja õpetab seda ainet veel praegugi, olles hinnatud ja tunnustatud pedagoog. Meie saime temaga läbi väga hästi, vähe oli õpetajaid, keda meie klass nii hoidis kui preili Roosti.

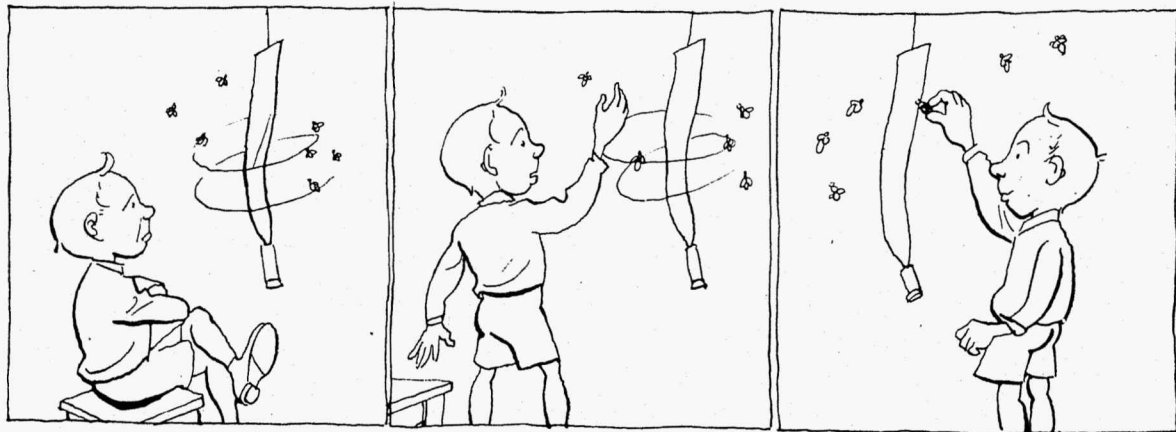
August Kask, see ilmetu ja hall koolivend jäi peaaegu samasuguseks kooli lõpuni. Ma kunagi ei näinud teda enam ärrituvat ega kuskile sekka loovat. Mõni aeg hiljem tundus meile kõigile, et see polnudki Kask, kes tookord preili Roosti esimeses tunnis nõnda energiliselt üles astus.

Nüüd on sellest ajast möödus ümmarguselt kaks-kümmend aastat. Kask siirdus omal ajal riigiteenistusse. Neil päevil lugesin ajalehest, et talle on usaldatud väljapaistev koht meie välisteenistuses. Ükski meie klassi poistest ei ole jõudnud veel nii kõrgele seisukohale, kuigi paljude käsi käib hästi.

Seepärast, kui ma mõnikord hommikul seisan oma akna juures ja vaatlen möödaruutavaid õpilasi, tahaksingi nii väga, et võiksin näha, mis neist on saanud kahekümne aasta pärast. Mis on saanud maailmavallutaja rühiga laiarinnalisest tsämpionist ja mis on saanud kahvatunäolisest pesunaisepojast, kes aitab hommikuti oma emal pesu rullida?

JAAGU SEIKLUSED VI

R. Tiituse joonis.

Jaak püüab kärbsesaberiga kärbsid.

Haruldased tunnid

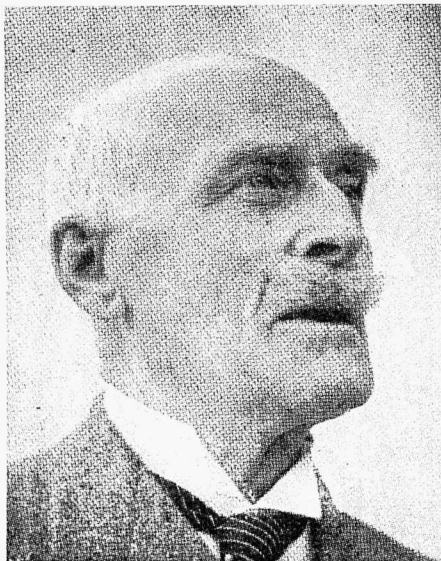
KNUT HAMSUNI

juures. Neil päevil sai suur norra kirjanik 80-aastaseks

Sirgelt, ainult kergelt painutatud peaga, istub Knut Hamsun kamina-tule ääres. Kui lõpmata aeglaselt on ta — seda saab vaevalt teisiti väl-jendada — usalduslikumaks muutu-nud, see suur, kõhn, tark, ent siiski nii lihtne inimene. Ta loomad, ta õu, Nørreholmi mõisa oivaline ümbrus kesk Lõuna-Norrat täidab teda täna. See tiivustas teda varem oma jumalikkude raamatute kirjutamisel. Ta on talupoeg — ja luuletaja. Midagi muud ei taha ta olla. Nii valitseb ta armastuse ja ime-lise headusega oma mõisat.

Ta jutustab meile elamusi oma noorusest. „Ligi kolmkümmend aastat ei ole ma enam intervjuud andnud,“ sõnab Knut Hamsun ja tõuseb, et korral-dada ahjus suuri puuhalge. „Ma ei ole seda, mida teie nüüd kuulma peate, veel kellelegi kõnelnud. See on lugu minu nooruseast, mis mind kõige sügava-mini mõjutas ja mida ma kogu oma elu vältel ei ole unustanud. Kuulake hästi! Oma varases nooru-ses elunesin ühe onu juures, kelle majake ja kaup-lus asus Presteide kirikumõisas. Õpetaja lapsed olid minuvanused. Ent nende vanemad pidasid endid väga peeneks. Ma ei tohtinud õpetaja lastega mängida ega neid kõnetadagi. „Peened“ lapsed said õpetust väga mitmekesisel teel, kusjuures nad vaevalt midagi saavutasid, kuna mina töin eemalasuvast külakoolist alati hiilgavad tunnistused koju. Kõigist eraldatud ja üksik — see rõhus minu lapselikkude hinge, mida ma ei ole tänapäevani suutnud unustada! — Nii sageli, kui ma õpetajat kuskil kohtasin, tõmbasin peast mütsi ja teretasin sügavasti. Enamasti ei pannud mind õpetatud jumalasalane üldse tähele. Ükski pilk, ükski noogutus ei riivanud väikest poissi teeveerel! Minus ärkas igatsus: eemale inimestest! Rännata! Üksildus, loodus!“ — Miski ei paistnud Hamsunile tollal nii julmana ja nii võõrana kui inimene ise! Sellal kui see igatsus moodustas joone, mis hiljem täitis kogu ta elu ja määras kõik ta teosed, kasvas temas ühe-aegselt energia: saavutada enam, muutuda enamaks kui tema kõrk, õõnespealine ümbrus. Kui selle üksiku maakoha kirikumõisa elanikkond vahetus ja lood uue õpetajaga olid esimesest päevast alates samasugused, siis oli Hamsuni otsus küps. Seda otsust leiame, ülekülvatuna õrnalt andestava armastusega kogu oma ümbruse vastu, kõigis ta teostes taas.

Hamsun on õigusega uhke, kuna ta algas oma eluteed lihtsa töölisena. Ta esikteos „Nälg“ tõi talle

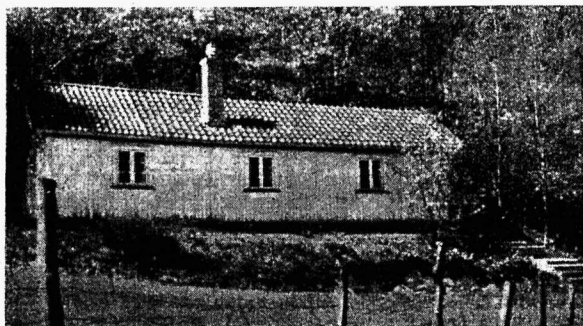

KNUT HAMSUN KÕNELEMAS

maailmakuulsuse ja majandusliku kindlustuse. Ent siiski on ta vaimus jäänud samaks nagu varem. Hamsun ei unusta. Ei head ega halba sõna. Tal on pehme hing, mis kahekordselt nii kiiresti vastu võtab, mõistab, tunneb kui tema ümbrus, ja see oli, mis tegi temast parima norra kirjaniku.

Ta suurim rõõm on jutelda puulõhkujatega või teesillutajatega, ümbruse kalurite või talupoegade-ga. Tundide viisi võib ta seda teha. Südamlik naer kõlab siis väikesest saigast ja lõpul vahetatakse tugevaid käepigistusi. Nende inimeste keskel tunneb Hamsun end hästi. 4. augustil s. a. pühitses ta oma kaheksa-kümnendat sünnipäeva. Kõrgest vanusest hoolimata laulab ja ümised ta rõõmsalt, ei lase kunagi kel-lelgi teisel abikaasale ust avada ja on talle igal sam-mul abiks. Ta on lihtne ja rahulik. Omapruulitud, alkoholiwaesest õllest jätkub talle joogiks. Kord näda-las peab riis või tangud lauale tulema.

Üllatav on, et kõigi ta laste juures avaldub tung kunstiliseks loominguks. Ta vanem poeg on maalija Oslos, üks tütar maalija Kopenhaagenis. Ta teine tütar, Ellinor Hamsun, täiendab end näitekunsti alal Berliinis ja noorim poeg sammub isa jälgedes: ta võtab üle mõisa, saab talupojaks — ja pühen-dub sealjuures kirjanduslikule tegevusele.

Våke maja mõisa aias. Selles majas sündisid ja sün-nivad Knut Hamsuni kuulsad tööd.

Juba 30 aastat kirjutab Knut Hamsun nii oma romaane. Kuna ta parem käsi väriseb, siis peab ta pahemaga hoidma seda kinni.

LAULEV SOO

Tontlik, kohutav, hullustav laul, mis tuleb salapärase soo südamest. Kummalised lood süngest õudusest ja kiirest surmast. Milline on selle laulva Soo hirmus saladus?

Reth müstilisse sohu

Steve Martin, jälgides oma hallide silmadega Hugh Landoni pruune siimi, naeratas nõrgalt. Ta vaikis mõned sekundid, ent kui ta rääkis, oli ta hääles mingi helin.

„Hüva, Hugh, mis sina ütled? Meie jooksime ehk pahandusse — kuid oleme seda ju varemaltki teinud. Sa kuulsid mr. Brace'i lugu. Oleme nüüd ligi saja miili kaugusel sellest kohast. Võime tunni jooksul lennata Valgel Linnul! Manotee'sse ja võime järgida voolu, kuni jõuame.“

„Madalikule hüljatud paadiga!“ katkestas Hugh Landon innustatult. „Olen täiesti selle poolt, Steve!“

Mr. Brace naeratas, võib-olla pisut kibedalt. Ta kõnetas rahuliku tooniga Steve Martinit, Hughi vanemat vennapoega. „Peaks olema huvitav,“ ütles ta aeglaselt. „Teie kuulete lugusid, kui kohtate seal all mõnd seminoli, — imelikke lugusid Laulvast Soost. Ja nad jutustavad teile, et see mees Groot mattis kusagile sinna sohu oma varastatud raha. Nad ütlevad, ta olevat olnud hirmunud, nii hirmunud, et kui ametnikud tulid paadiga, siis ta polevat avaldanud vastupanu. See oli peaaegu kuu aega tagasi.“

Steve Martin noogutas. „Lugesime sellest röövimisest, enne kui siirdusime siia, mäletad, Hugh? See poiss Groot tungis Teise Rahvuspanka White Fallsis. Ajalehed teatasid, et ta sai kakskümmend viis tuhat dollarit — väärtpabereis.“

Mr. Brace noogutas. „Juhuslikult on see nii,“ ütles ta rahulikult, „et mina olen Teise Rahvuspanka direktor. Groot sai enam kui see summa. Ümmarguselt nelikümmend tuhat. Olime peaaegu ta jälil, ent tal oli kokkulepe ühe vana mootorpaadi omanikuga. Jälitasime teda alla mööda maanteed, ent meil oli masinarike ning pidime läbi otsima kõik selle jõe harud. Ta pidi lõpuks meist kaheistkümmne tunni võrra ees olema. Olime üllatatud, leides paadi kõrgel liivaluitel, Laulva Soo läheduses. Ja kuigi nii lähedal,“ — mr. Brace laotas käsi — „siiski me ei avastanud teda.“

Hugh Landoni silmad läikisid. Ta rääkis monotoonselt.

„Kui seminolid leidsid Laulva Soo, miks ei pääse siis valge sinna?“ küsis ta.

Mr. Brace naeratas tigidalt. „Meie arvame, et Groot pääses sinna,“ ütles ta. „Ta oli pöörane hirmust, kui ta tuli joostes piki liivast madalikku, hilja

öösel tegime peatuse tema poolt hüljatud paadi juures. Ta ei rääkinud — ei saanud rääkida palju, kuid ta nägi seal midagi. Mitmed valged mehed on püüdnud leida seda kohta. Üks või kaks on kuulnud lauluhäält. Ja Groot kuulis seda. Ta pomises sellest oma rahutus unes, kui meie ta ära viisime. Ent ta ei kõnele kunagi!“

„Isegi mitte nüüd — vanglas?“ See oli Steve Martin, kes küsis seda.

Mr. Brace raputas pead. „Püüdsime panna teda kõnelema — ikka ja jälle. Ta on teinud midagi rahaga. Kuid ta vannub selle kaotanud olevat Laulva Soo läheduses.“

Steve Martini silmad kohtusid noorema kaaslaste omadega. Steve oli lennuasjanduse veteraan, tore lendur. Kuna Hugh Landoni vanemad usaldasid Steve'i ja teadsid, et ta võis anda nende pojale palju teadmisi, lubasid nad tal veeta osa oma puhkusest reisil Evergladesi „Valgel Linnul“, Steve'i veelennukil. Ja nüüd, puhates Atocheebee järve kaldail, „Valge Linnu“ lebares rahulikult kümne jardi kaugusel vee peal, mõtlesid nad mõlemad eelolevale seiklusele.

„Olen õnnelik, et kohtasime teid, mr. Brace,“ ütles Steve järsku. „Arvan, me lendame alla Laulva Soo suunas. Võib-olla näeme seda ülalt. Kui mitte, otsime üles mootorpaadi liivaluuteilt — ja siis peame väikese jahil sellelt seisukohalt. Seminolid ehk võiksid meie midagi teatada. Meil on kaks päeva otsimiseks.“

Mr. Brace naeratas. „Ma ei tarvitse teid, poisid, manitseda ettevaatlikkusele,“ sõnas ta. „Tean, et olete seda. Ütlen teile midagi muud. Kui teil on juhust leida Grooti varastatud raha, saate autasu viis tuhat dollarit. Mina hoolitsen selle eest.“

Steve Martin noogutas. „Usun, et oleme rohkem huvitatud soo nägemisest, mis laulab, mr. Brace,“ kinnitas ta. „Kuid küllap hoiame oma silmad lahti.“

Mr. Brace tõusis püsti laagritele juurest valgel liival, püss käes. Ta oli lühem kui Steve Martin, kes oli blond ja pika kasvuga. Hugh Landon oli niisama pikk kui mr. Brace ja ka ilusa kasvuga.

„Lähem tagasi laagrisse,“ ütles mr. Brace. „Mul oli tubli jaht ja ma olen surmväsinud. Olin just sisenemas, kui kuulsin teie lennuki põrinat. Hüva, loodan, et leiате Laulva Soo.“

Ta kätles jumalagajätkuks mõlemaid ning jalutas piki liiva rajale, mis viis ta tagasi oma laagrisse. Nad jälgisid ta minekut vaikides. See oli Steve, kes kat-

kestas vaikuse, pärast seda kui mr. Brace oli kadunud silmapiirilt.

„Aga nüüd, Hugh, ruttu vaipadesse. Vajame tublisti und, et homme olla valvel.“

Hugh Landon irvitas. Ta silmad särasid.

„Manotee — homme!“ pomises ta. „Meie leiame laulva hääle, Steve. Võib-olla leiame ka peidetud raha.“

*
*
*

Välg sähvis elavalt taevas, kõu mürises võidu „Valge Linnu“ mootoriga. Istudes lendava laeva keres, piilusid Steve ja Hugh läbi oma kaitseprillide üle ääre. Manotee oli nende all — ja troopika torm peaaegu nende peal. Steve lülitas välja mootori, pööras ägedalt rooli, et lennukit tasakaaluseisu viia, ja liugles siis alla veele.

Vihm tuli kohutava raevuga just siis, kui nad olid puudutamas Manotee pinda. Ja samal sekundil Hugh nägi seda otse endi maandumisrajal!

„Palk!“ karjatas ta Steve'ile. „Vaata ette!“

Ta viimased hoiatussõnad lämmatusid, kui Steve lülitas mootori käima ja masin ulgus läbi õhutühja torustiku. Rool liikus tagasi Steve'i haardel — „Valge Lind“ mühises üle ujuva eseme.

Siis katkestati uuesti mootori tegevus. Veelen-nuk kaotas lennukiiruse. Vihm peksis vastu nende peakatteid ja kaitseprille, torkides nende nägusid. Lendava paadi kere pörkas vastu tumedat vett valju pladinaga ja raske raginaga. See polnud eeskujulik maandumine. Voolu suund sundis neid maanduma vastutuult.

Kuid nad olid all ja liuglesid aeglaselt tuulevaikse kalda poole. Äike ragises nende peade kohal ja välgusähvatused olid pimestavad.

„Kui me oleksime pörganud vastu palki —“ algas Hugh, kuid Steve katkestas teda.

„Alligaatorit,“ hüüdis ta, kuna nõrk naeratus mäng'es ta kokkusuurutud huulte ümber, „mitte palki!“

Hugh Landoni silmad suurenesid. Siis ta irvitas, hoolimata tuulest ja ägedast vihmast. Ta oli alligaatorit pidanud palgiks! Kuid Steve oli liiga tark selleks, et end lasta narrida.

„Valge Lind“ kõikus tugevasti, kui ta lähenes kaldale. Ta propeller peksis tormi ja Steve laskis lennukikerel veereda liivanõlvakule, mis näis nagu neile looduna. Siis ta lülitas elektri välja ja mõlemad ronisid alla.

Steve seisis tiiva pinnal ja laotas presendi üle lennukikere, mille esiosas olid relvad ja toit — ja neid pidi hoidma kuivana. Tagavara-bensiin oli paigutatud lennuki tagaossa.

Torm määratses nüüd täie jõuga. Manotee veed olid kõrged ja valged. Välgud sähvisid jätkuvalt ja vihma tuli alla ojadena.

Steve hüppas tiivalt kerele ja siis alla ranna märjale liivale. Ta tutvus kiiresti olukorraga ja hüüdis siis Hughi.

„Ta on heas ja kindlas kohas. Hüppa alla lennukikerelt.“

Hugh hüppas ja nad mõlemad rühmasid tihedasti „Valge Linnu“ läikiva puukere kõrval, mis oli enam kui pool veest väljas. Vihm oli soe ja Hughi see ei häirunud.

„See ei kesta kaua!“ karjus Steve kõuemürina sekka. „Ja päike kuivatab kõik viie või kümne minuti jooksul.“

Hugh noogutas. Tal oli juba kogemusi troopikas. Tormid olid lühikesed ja ägedad ning viis või kümme minutit hiljem võis sellest leida vaid vähe-seid jälgi.

Nii oli ka sel korral. Vihm lakkas järsku, tuul suri. Mustad pilved kadusid pea kohalt. Palav päike rajas teed läbi särava rohelse lehestiku.

„Meil on õnne,“ ütles Steve aeglaselt. „See maandumine oleks võinud lõppeda krahhiga. Ma ootasin liiga kaua — kuid ma kaalutlesin, kas oleme koha lähedal —“

Ta peatus järsku, kui Hugh karjatas ja näitas piki kitsast liivariba. Jälgides Hughi vaatesuunda, ajas Steve enda sirgeks ja hüüatas. Vähem kui veerand miili kaugusel seisis hüljatud mootorpaat! Kolmetunnise otsimise järel sundis neid torm maanduma nii lähedal sellele!

Hugh hüüdis erutatult. „Tule! Kiirustame —“ „Külma verd, Hugh!“ Steve'i hääli oli rahulik. „Grooti sookartuse põhjused pidid evima mingit tõelist põhjust. See on see paat, see on täiesti kindel, kuid —“

Ta eemaldus aeglaselt „Valgest Linnust“ ja Hugh Landon järgnes talle. Päike paistis nüüd juba tugevasti.

„See on see paat ja see liivariba, millest mr. Brace rääkis meile!“ Hughi hääli oli tugevnenud. „Ma arvasin, et meie ei leia seda, kuid oli õnne.“

Hugh katkestas. Steve haaras järsku nooremal kaaslasel käsivarrest. Kuuldus sisisev hääliitus. See tuli paremalt, sealtpoolt Manotee rohelist lehestikku. Miski vihises nende suunas ning langes tumeda müt-suga mõne jala kaugusel neist valgesse liiva. See oli oda!

Välkkiirelt tõmbas Steve revolveri oma vasemal puusal olevast tupest. Ta nägi oda vibreerivat teravat otsa. Siis pilunesid ta silmad õelalt ja vaatasid heledavärvilise lehestiku suunas. Hugh seisis liikumatult ta kõrval.

„Hallo, sina seal!“ hõikas Steve kindlalt. „Oleme sõbrad! Kõik on korras! Tule välja — näita end!“

Vaikus. Hugh võis kuulda oma südame ägedaid lööke kaitsevärvi särge all. Ta parem käsi liikus instinktiivselt ta küljel tupestatud jahinoa juurde.

„Tule välja!“ hüüdis Steve uuesti. „Oleme sõbrad!“

Ent kuulda oli vaid pelikani karjatust jõe kohal. Oda ots oli lakanud vibreerimast. Steve vaatles seda uuesti ja ütles siis aeglaselt:

„Sina jää „Valge Linnu“ lähedusse. Kui midagi juhtub, karju nii kõvasti kui saad. Ma ei lähe kaugele, kuid ma tahan näha, kes viskas selle oda!“

„Ära satu aga Laulvasse Sohu,“ ütles Hugh. „Mina valvan siis veelennukit. Ja selles on kaks püssi.“

„Ära kasuta neid,“ ütles Steve rahulikult. „Seminolid on loomult sõbralikud. Neid on arvatavasti palju. Oota mind — ma ei jää kauaks.“

Ta läks, roomates kergelt liivaraja taga asuva lehestiku suunas. See oli väga paks, väga roheline. Hugh jälgis teda, kuni ta kadus nurga taha. Hugh toetus lennukikere vastu, suunates silmad tihedasse lehestikku, ja ootas.

Talle näis, et ta oli olnud üksi terve tunni. Ta vaatas kella, Steve oli läinud kahekümne minuti eest. Hugh naeratas tigidalt.

„Kui ta jättis mind välja jahi pärast —“

Ta pomisemine katkes otsekohe. Püssipauk kõlas vähese maa tagant! Teine! Siis oli kõik jälle vaikne. Steve'i revolver! Hugh tundis seda häält. Steve oli hädas!

Paladus laheneb

Hugh Landon kõhkles vaid mõne sekundi, siis jooksis ta tihniku suunas, kuhu oli kadunud ta sõber. Ta haaras jahinoa oma paremasse kätte. Polnud raske järgida Steve'i jälgi läbi tihniku; ent niipea kui ta lahkus rannast, oli ta soos, sogases vees, mis ulatus peaaegu kuni saabaste ülemise ääreni. Mangroovikasvud ümbritsesid teda tihedasti. Palavus oli kohutav, kuigi päike pääses ainult kohati läbi džungli tiheda lehestiku.

Hugh liikus edasi aeglaselt, kuid kindlalt. Nüüd leidis ta Steve'i särge küljest rebenenud riidetüki. Murdunud oksad ja jalajäljed kõrgematel kohtadel aitasid teda. Ta ei hüüdnud. Ja järsku kuulis ta karjatust, kõrget, kriiskavat karjatust, mis näis olevat lõputu. See võnkus, paisus ning vajus madalaks

ja ta edasi sammudes muutus see tugevamaks. See oli ebakõlaline laul. Kohati oli see peaaegu halin.

Hugh peatus. „Laul'ev Soo!“ pomises ta. „Ma jõuan lähemale!“

Tihnik ta ümber näis nüüd o'evat paksem. Kohati tungis vesi talle kuni põlvini. Aeg-ajalt ronis ta üle mustade mangroovijuurte, mis kokkupõimunult sulgesid ta tee. Laulev kiljumine, mis näis tulevat kusa-gi't eestpoolt, kasvas kindlalt helistikuks.

Siis järsku katkes ta ees tihnik. Ta oli täiesti kindlal pinnal. Seal oli jõgi valge liivakaldaga. Ta sammus ettevaatlikult tihnikust välja ja nägi kolme õlgkatusega onni sealpool jõe.

Ta selja taga tekkis liikumine. Kostis kurguhäälega rõõgatus. Hugh pöördus — liiga hilja! Ta paisati liivale, tugevad käed haarasid teda käsivartest ning painutasid randmeist selja taha. Kare ja kiire hää hüüdis üsna ta kõrvade lähedal:

„Ära liiguta end! Me saime teise ka. Pealik Tommy — tema ütleb, mis teha!“

Hughi nuga väänati ta käest. Ta lamas liikumatult, keegi sidus ta randmeid. Kõige selle juures kuulis ta Laulva Soo laulu. See oli tontlik ja kohutav.

Hughi nuga väänati ta käest.

Siis ta tõugati jalgadele. Mingi hää kostis tihnikust. Hugh vaatas — siis hüüatas ta. Steve Martin astus kahe seminoli vahel liivale. Ta silmad kohtasid Hughi omi ning ta püüdis irvitada.

„Tulid, kui kuulsid lasku, ah?“ Järsku kibrutas ta laupa. „Oleksid pidanud lennuki juurde jääma, Hugh. Kuulsid seda kriiskamist? See on see saladus — ja polegi õieti üldse. Pesitsemispaik! Olen kindel, et vähemalt viiskümmend tuhat lindu on põhja pool sellest väikesest jõest. Ja nende kõrgete kummipuude latvades — egretid! Väärt hulk raha, Hugh. Seminolid püüavad neid linguga, rikkumata nende sulgi. Seepärast siis —“

Ta peatus. Mõlemad vaatasid tardunult üle kitsa jõe. Ühest onnist väljus pikk seminol, kandes säravat jakki ja tumedates juustes kirevat paela. Oli ilmne, et ta oli selle suguharu pealik. Ta silmitses Steve'i.

„Miks sa tulid siia?“ küsis ta kurguhäälega. „Indiaanlastele ei meeldi. Halb valge mees tuli siia — läks hulluks — jooksis ära.“

Pealik peatus. Steve naeratas talle üle kitsa jõe. „Toome sulle kinke,“ ütles ta aeglaselt. „Üks nuga ja kompass. Oleme seminolide sõbrad. Ära ole karm.“

Pealik kibrutas ikka laupa. Ta oli nagu pronksist ja hästiarenenud kehaga. Järsku esitas ta küsimuse:

„Sa annad noa, kompassi — lähed ära? Ei tule tagasi?“

Steve hingas kergendatult. Ta noogutas.

„Meie läheme ega tule tagasi,“ nõustus ta.

Pealik rääkis järsult üle jõe. Steve'i ja Hughi

käed vabastati. Üks seminol võttis Hughi jahinoa ära. Steve hõõrus käerandmeid, siis võttis ta oma särgi taskust väikese kompassi. Ta ulatas selle lähimalseisvale seminolile.

Pealik rõhkis, siis rääkis ta mõned sekundid indiaanlaste keeles. Seejärel pöördus ta taas Steve'i poole.

„Nad viivad teid tagasi valgete tiibade juurde,“ ütles ta. „Lühike tee. Tagasi te ei tule.“

Steve naeratas. „Soo on teie oma,“ ütles ta. „Meie ei tule tagasi.“

Pealik tõstis käe tervituseks, siis pöördus ta ära. Üks seminol sumas läbi jõe. Vesi ulatus talle vaid vöökohani.

Kaks seminoli, mõlemad varustatud odadega, jäid nende kõrvale. Üks asus ette teed juhtima, teine kõndis lendurite järel.

Nad siirdusid teisele teele, et pääseda kergemini läbi mangroovitihniku. Teiselt poolt jõe hüüdis üks hää, nende taga sammuv indiaanlane pöördus ümber. Steve ütles:

„Hüva, teame nüüd, miks soo laulab — tuhanded egretid. Ja indiaanlased ei taha, et võorad püüaksid linde. Seepärast viskasid nad oda — vaata!“

Ta näitas pisut eemale. Vähem kui kümne jala kaugusel kerkis nende ette hiigelpaaga tontlikes värves ebajumalakuju. See lausa hiilgas džungli pimeduses. Kuju oli efektn, ent tekitas järelestust.

Järsku liikus Hugh ebajumala poole. Kui Steve hüüdis teda madaldatud häälega, kummardus ta just ning lükkas kuju aluse lähedal oleva lehestiku laiali. Ta silmad olid tabanud pruuni naha kuma. Silmapilkselt oli see ta käes — väike nahast tasku.

„Tulge — kiiresti!“ kõlas juhtiva seminoli hää.

„Tuleme!“ hüüdis Steve, silmitsedes nahast taskut. Siis ta madaldas häält: „Peida särki alla, Hugh. Grooti varastatud raha, mis?“

Steve'i hää oli kindel, kuid Hugh värises erutusest.

„Saad sa aru, Steve?“ sosistas ta, kui nad edasi sammusid. „Ta sattus järsku siia ebajumalakuju juurde ja teda rünnati...“

Kui Steve hüüdis Hughi madaldatud häälega, kummardus ta ning lükkas kuju aluse lähedal oleva lehestiku laiali.

Steve raputas pead. „Oota, kuni jõuame ‚Valge Linnuni‘ ning o’eme juba jõel!“ sosistas ta. „See võib tühi olla.“

Nüüd raputas Hugh pead. Ta sõrmed tundsid midagi tasku sisemuses — nelikümmend tuhat väärt-paberites võtab ikka pisut ruumi. Ta oli veendunud, et nad leidsid Grooti röövsaagi. Seminolid polnud leidnud seda. Ta süda peksis tugevasti, kuni nad jõudsid liivalagendikule ning nägid taas veelennukit. Pikem indiaanlastest ristas oma käed, olles oda pannud valgele liivale.

„Meie head indiaanlased,“ ütles ta aeglaselt. „Teine valge mees — tema halb. Püüdis maha lasta peal’k Tommy Jacki. Tema hulluks läks — minema jooksis, kui hirmutasime teda. Tema halb!“

Lindude laul oli vaikinud pesitsemispaigas. Hugh ja Steve olid järsku väga väsinud. Nad käivitasid mootori, ning istudes külge kõrval, libisesid väga aeglaselt eemale valgest rannast. Mõlemad seminolid lehvitasid odadega, Steve ja Hugh viipasid vastu.

„Vaata rahataskusse!“ ütles Steve. „Kui ta tõesti —“

Ta peatus, hüüatades madalalt. Hugh oli avanud rahatasku ning väärtpaberite hunnik kuhjus ta rüppe!

Nelikümmend dollarit väärtpaberites, sada dollarit väärtpaberites! Nad olid nüsked, ent kõlblikud. See oli Grooti varastatud raha! Nad triivisid Manotee sentri suunas. Steve hingas sügavasti, siis naeratas ta.

„Kas sa kujutled seda?“ karjus ta mootoripöri-naga võidu. „Groot oli poolhullunud kuumusest ja hirmust. Pesitamispaiga lindude laul. Ta püüdis lasuga tabada pealikut — ja siis nad kasutasid oma džungli-võimu ning ajasid ta ebajumala kuju juurde. Nad arvatavasti ei näidanud end talle, seepärast võitsid nad oma mängu. Nad vaid häälitsevad. Nii polnud neil võimalust tähele panna, kui ta tasku kõrvale viskas, võib-olla isegi matta püüdis. Arvatavasti tahtis ta vaid põgeneda ja sattus nii jäitajate kätte — ja ta ei rääkinud midagi ‚Laulvast Soost‘. Võib-olla lootis ta kord tagasi minna.“

Hugh Landon toppis väärtpaberid tagasi rahataskusse värisevate sõrmedega, kuid — ta nägu muheles.

JU-JU-ALLIGAATOR

Mõned aastad tagasi, kui ma olin ametis Lääne-Aafrikas, oli mul kummaline elamus pärismaise ju-ju’ga. Ju-ju on termin, mida hüüatades tarvitatakse millegi kohta, mida must mees kardab ja mida ta peab üleloomulikuks nõiaarsti toiminguks või mille oelaid omadusi üldiselt usutakse seoses olevat mingi hingetu objektiga, mida kummardavad metslased.

Kogu meie transport sooritati kanuu abil piki jõge; tavaliselt kaks suurt kanuud lahkusid iga nädal koha pealt kummi- ja kakaolastiga.

Veebruarikuu paiku jõudis meile teade, et üks hiigelalligaator, kes pärismaalaste arvates oli kindlasti ju-ju, on ilmunud nähtavale kohal, mis asub umbes nelja päeva matka kaugusel allavoolu minu kaldast. Elukas oli juba kinni püüdnud mitmeid ohvreid. Kuni aprillini olid aset leidnud juhuslikud surma-juhtumid, millise aja jooksul see inimsööja oli sünni-

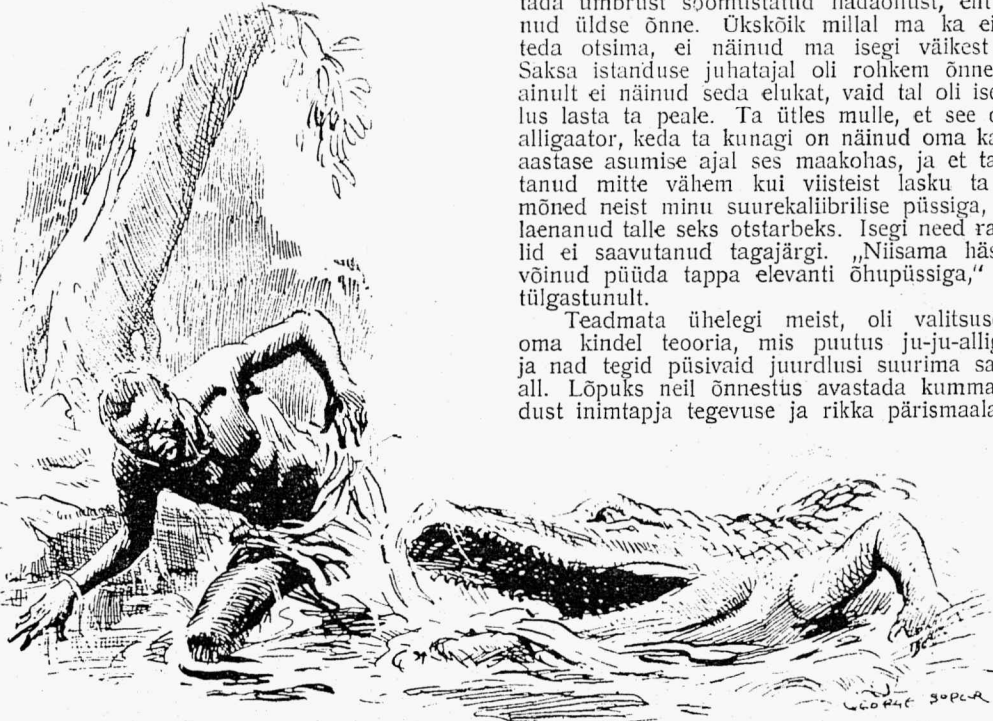
tanud korrapärast hirmuvalitsust nii allpool kui ka ülalpool jõge.

Juunis austasin ma kakaolaadimisega nagu tavali-kesti, kuid üldise ju-ju-alligaatori hirmu tagajärjel ei õnnestunud mul saada meeskonda kanuu jaoks. Pärismaalased keeldusid riskeerimast eluga raha pärast ja lõpuks jäid mulle kasutamiseks ainult mu oma töölisel, kes polnud üldse asjatundjad suure söi-duki käsitlemises.

Päevad möödusid ja see neetud alligaator tungis ikka lähemale ning lähemale meie asukohale. Viimaks tabas ta ühe mehe ainult nelja tunni tee kaugusel meie kaldast. See mees pääses küll õnneks koletise käest, kuid ta oli kohutavalt vigastatud. See episood kohutas täielikult kohapealseid pärismaalasi. Kogu transport jäi täielikult seisma.

Koos teiste valgetega võisin ette käigu, et vabasta ümbrust spomustatud hädahust, ent mul polnud üldse õnne. Ükskõik millal ma ka ei väljunud teda otsima, ei näinud ma isegi väikest lainetust. Saksa istanduse juhatajal oli rohkem õnne, ta mitte ainult ei näinud seda elukat, vaid tal oli isegi võimalus lasta ta peale. Ta ütles mulle, et see oli suurim alligaator, keda ta kunagi on näinud oma kahekümne-aastase asumise ajal ses maakohas, ja et ta oli tulistanud mitte vähem kui viisteist lasku ta peale — mõned neist minu suurekalibrilise pussiga, mille olin laenanud talle seks otstarbeks. Isegi need rasked kuulid ei saavutanud tagajärgi. „Niisama hästi oleksin võinud püüda tappa elevanti õhupüssiga,“ torises ta tülgastunult.

Teadmata ühelegi meist, oli valitsuseametnikel oma kindel teooria, mis puutus ju-ju-alligaatorisse, ja nad tegid püsivaid juurdlusi suurima saladuskatte all. Lõpuks neil õnnestus avastada kummalist ühendust inimtapja tegevuse ja rikka pärismaalaste jõugu

vahel, kes oli saabunud siia teisest piirkonnast, paigutades oma peakorterid teatud külla kaugele allapoole jõge.

Need pärismaalased, nagu näis, olid huvitatud transpordi monopoliseerimisest jõe selles ulatuses, kuid leidsid raskusi faktis, et kõigil Euroopa firmadel olid omad isiklikud transport-meeskonnad. Lõpuks gangsterid otsustasid välja mängida trumbi, kasutades pärismaalaste ebausku. Nad levitasid seepärast kuuldusi suurelt ja laialt, et jões on suur ju-ju-alligaator, kes on immuunne valgete meeste kuulide vastu. Väga varsti pärast seda leidsid aset tragöödiad!

Ässitajate vastu ei saanud tegelikult midagi ette võtta, nad olid liiga targad selleks! Kõik nad aga

olid halva kuulsusega politsei seisukohalt vaadatuna ning segatud ju-ju-lugudesse kohtades, kust nad olid hiljuti lahkunud. See asjaolu lõpetaski jõugu tegevuse. Varsti pärast seda, kui nad lahkusid, kadus ka terror.

Kaheldamatult elunes jões kohutav inimsööja. Mõnel meist tekkis mõte, et jõugu liikmed toitsid teda mingi toidusesegatud ainega, mis ajas hiiglase raevule. Kuid sääraseid detaile avastada on võimatu.

Skeptikud võivad ju kõnelda juhusest, ent fakt püsib, et ju-ju-alligaator — jõe terror ja niimõnegi surma põhjustaja — kadus kohe pärast seda, kui petiste-pärismaalaste jõuk ümber piirati ja maalt välja saadeti. See on üks kummalisemaid juhtumeid, mida olen läbi elanud.

Lõvivendade saladus

Tuntud loomapüüdja Paul Wittig jutustab alljärgnevalt Ida-Aafrika nn. lõvivendadest, imelikust inimesist, kes koos lõvidega lähevad jahile ning jagavad nendega ka saagi.

Kui teie kord juhulikult ringi uitate Ida-Aafrika stepis ja kohtate seal püünisauku kukkunud vihast lõvi — kas teie siis küll laskuksite alla, et aidata teda vabadusse? Imelik küsimus, kindlasti! Loomapüüdja Paul Wittig on oma elus küllalt sageli kohanud lõvisid, ent kõige vähem tahaks ta neid kohata küll püünisaugu põhjas, nagu ta jutustab. Kunagi pole loom nii metsik kui seal. Seistes kasvõi ainult augu serval, annab inimese lõhn röövloomale kohutavat raevutsevat jõudu — sageli kas väljahüppamiseks või sääraseks võimsaks irtutuseks, mis ajab külmajudinad üle selja.

Seda märkimisväärsem on seepärast järgmine juhtum, millist Wittig võis koha peal tõeliselt näha.

1936. aasta algul rändas üks vana Muksuma päriselanik, nimega Gunda schi Maguila, läbi Saksa Ida-Aafrika steppe ja lõikas kuiva põõsastikku põletuspuna oma kodu jaoks. Selle kõrval oli tal silma ka seente, tõukude ja teiste koduse kõõgi maiuspalade jaoks. Nende otsingute ajal sattuski ta kord ühe püünisaugu juurde, kuhu parajasti oli üks lõvi kukkunud.

Gunda ei kaalutlenud kaua. Oma lühikese kirvega raius ta maha noore puutüve, asetas selle liuska auku ja ronis seda mööda alla — pisut aeglaselt, sest Gunda on vana ja ta liikmed on kanged. All koksis ta seintesse astmed ja aitas nii lõvi vabadusse. Olles selle töö lõpetanud, pöördus ta oma puu- ja seenekorjamise juurde tagasi — täiesti vigastamatult.

Lõvi aga, vana, halva kuulsusega loom, kel juba pikk rida kuritoidid seljataga, asus taas selle juurde, mida ta oli teinud enne aukukukkumist: ta roomas ringi põõsastikus piki karjateid, oodates juhusust, et tungida karja hulka, kui see pimeduses koju aetakse. Just sel õhtul vigastas lõvi üht karjapoissi ja röövis lehma. See oli kolmas pealetung sel nädalal.

Ümbruskonna elanikud muutusid ikka vihasemaks — lõpuks pole ju väike asi kaotada nädalas 2—3 lehma. Ja ka püünisaukude korraldamine ei valmista mingit mõnu! Seepärast, kui saadi kuulda Gunda teost, vedasid külaelanikud ta kohaliku kohtu ette, kel on õigus karistusi määrata kõikide väiksemate süütegude eest.

Kohus pidas niisiis koosolekut Gunda lõvipäästmise üle. Seejuures süüdistati teda veel püünisaugu rikkumises.

Kaebalune ütles sel puhul umbes midagi sääraselt: „Jah, tunnistan, et aitasin lõvi põgenema. Ent mul on kahju, et pidin rikkuma püünisauku. Kui ma aga poleks ühte külge astmeid raiunud, poleks ta saanud üles ronida. Teie kõik teate, et ma just seda lõvi juba aastaid tunnen. Ta on mu sõber ja jätab mulle alati osa oma saagist.“

Neile inimesele siin ei näinud niisiis üldse ebaharilikuna, kui kaebalune kinnitas, et lõvi olevat ta sõber. Ja meil pole ka mingisugust põhjust kahelda säärase tõesiasja ehtsuses. Hotentottide külales sellel steppimaal võiks kindlasti enam kui üht Gundataolist meest leida, kes muksuma keeles on „muandi-usimba“, „lõvivend“. Ent ei tohi „muandi-usimbat“ ära vahetada „antu-usimbadega“, võluritega, kes väidavad — ja pärismaalased on selles kindlasti veendunud —, et nad võivad end muuta inimsööjateks lõvideks!

Muandi-usimbad ehk lõvivennad, tavaliselt päris rahulikud ja ohutud, enamikus vanemad mehed, elunevad harilikult koos teiste külaelanikkudega — kui, jah, kui neil ei tule hoogusid peale. Siis aga lähevad nad steppidesse ning uitavad seal koos lõvidega. Vahel on nende kaaslasteks vaid üks, nagu oli Gundal, vahel aga terve kari. Nad peavad jahti koos ning jagavad oma saagi. Kuna aga lõvi teeb vaid öösel röövkäike, siis ka nemad. Niisiis ajal, millal isegi hästirelvastatud ja kogunud valge jahimees püsib meelsamini kindlas majas ning ei riski minna võsasse, kus ta niikuinii ei näeks muud lõvist kui vaid ebameeldivat silmade kilamist.

Kuis muandi-usimbad saavad koos lõvidega jahti pidada, ei tea ükski inimene. Nad teevad seda — kõik muu jääb lahendamatuks saladuseks.

Umbes sarnast elamust kirjeldas Wittigile ka üks Lõuna-Aafrika tuntud kütt. Ta oli järgnenud haavatud siku jälgedele, kelle oli arvatavasti lõvi ära vedanud. Kui ta viimaks jõudis siku korjuseni, leidis ta seal oma suureks üllatuseks ühe alasti pärismaalase, kes sõi siku toorest liha. Nähes kütti, põgenes ta silmapilkselt.

Mõned päevad hiljem kohtas kütt taas imelikku pärismaalast, millal tal õnnestus metslast kõnelema panna. Ta oli lahkunud suguharust, et pääseda karistusest mingi kuriteo pärast. Ühes koopas leidis ta ulaluse. Oma suureks kohkumiseks avastas ta liiga hilja, et see koobas oli lõvi elamu. Ta tegi tuld, ja kui kõrvekuningas lähenes emalõvi ja kolme järglasega, tõrjus ta nad põlevate tukkidega eemale. Ent nad tulid ikka jälle. Ja mõnenädalase kooselu järel ei pannud loomad teda üldse tähele, elunesid vaid koopa teises nurgas. Kord tõid loomad saagi koju, ja kuna mees oli juba pikki nädalaid toitnud end vaid puuviljaga, otsustas ta heidutada lõvisid ja võtta osa liha endale.

Kui ta lähenes neile täiest kõrist karjades, taganesid lõvid ja — lasksid tal süüa! Mõni päev hiljem leidis ta haavatud siku, kelle ta jagas sõbralikult kõrvekuningatega. Vahel läksid nad nüüd ka koos jahile. Vahepeal kasvasid järglased ning ei ilmunud enam ühel päeval. Seejärel kadus ka lõvi. Ja Madamidša, nagu mees end hüüdis, jäi üks emalõvig. Nüüd töötab see mees Põhja-Transvaali istandustes. Ent temast räägitakse, et teda haarab vahel vana igatsus ja et ta läheb siis steppi, et lõvidega ringi uidata.

VANDE VENNAD

Gunnar Gunnarssoni romaan

8. järg.

Nüüsis läks Ingolf üksi. Kui ta templisse jõudis, olid sinna juba kõik kokku kogunenud ja seal valitses suur rõõm ja palju lärmi. Keset ruumi põles tuli, mis ulatus templi ühest otsast teise. Mõnest kohast võis üle selle tule astuda, kuid neistki kohist nilpsasid ülestujat leegid. Tule kohal rippusid suured katlad. Ohvriloomade liha lõhna hoovas neist välja ja sajad kõhud ootasid meeldivas ärevuses. Pingid ja lauad asetsesid kummalgi pool tuld. Kulus tükk aega, kuni kõigil olid oma joogisarved.

Jarl Atle tõusis püsti, pühitses mõdu ja jõi Odini auks. See oli joomine võidu ja võimu auks ja igamees tühjendas oma sarve põhjani. Mõningad löid enne joomist vasaramärgi oma sarve kohale. Need olid mehed, kes usaldasid omaenese võimu ja jõudu, need tühjendasid oma sarved Tori auks.

Nüüd tulid sisse orjad, kes kandsid suuri anumaid. Konksidega õngitsesid nad padadest lihatuske, täitsid nendega anumad ja pakkusid siis toitu ringi. Kajas hõikeid ja naeru ja tekkis rüsellemist paremate palade pärast, nii et tempel värises.

Siis tulid naised ruumi. Pidulikult tõstsid nad jumalad alustelt, võtsid neil rõivad ült ja võidsid neid ohvriloomade rasvaga.

Kui pidulised olid suurema nälja kustutanud, seisis taas täidetud sarved nende ees. Jarl Atle pühitses jooki ja kõik tühjendasid oma sarved Tori auks. Siis söödi edasi, kuid nüüd juba rahulikult ja mõnuld. Anumad laual tühjenesid ja nad täideti uuesti. Rikkalikult oli olemas nii sööki kui ka jooki. Üks sarvetäis tühjendati Njordi auks, teine Frey meelitamiseks, et ta saadaks rahu ja annaks viljakust. Ka Brage auks joodi. Taas tõusis jarl Atle, seistes ikka veel kindlana oma jalul, ja ikka veel kuulas ta keel tema sõna, sest ei joonud ta ju esmakordselt mõdu, ja pühendas veel ühe sarvetäie — surnutele. Kuid juba leidis üksikuid, kes seda enam kaasa ei teinud. Sest mitmed olid langenud laudade alla ja mõningad olid koju läinud. Read laudade ääres olid juba üsna hõredad.

Kui Ingolf oli ära läinud templi juurde, lahkus Leifist äkki selle päeva jooksul saavutatud tasakaalukus. Teda haaras rahutus ja ta ei suutnud sielst enam vabaneda. Kärsitustunne põles ta rinnas ja tegi ta päris haigeks! Ta pidi midagi ette võtma, ei teadnud aga veel, mida. Äkki sai see talle selgeks: ta pidi Helgat nägema. Ouel leidis ta orja, kellele jättis sõnumi Ingolfi jaoks. Siis haaras ta valjad oma paremasse kätte, võttis sadula õlale ja tormas hobust otsima. Jälle oli ta meel rõõmus ja süda kerge nagu alati, kui ta otsustamatusest pääsedes tegudele ruttas.

Ta leidis oma hobuse ja saduldas selle kiiresti. Siis hüppas ta sadulasse ja ratsutas pöörases galopis kodu poole. Teda oli vallanud igatsus, niisugune pöörane igatsus, mis ikka pöörasemaks muutub, kui

sa talle järele annad. Kiire sõit rahustas teda ja ohjeldas ta mõtteid. Ta armastas teed, mida mööda ta sõitis, armastas kõiki kive, põõsaid, mida ta kohtas oma teel. Tee ääres asetsev heinamaa tuletas talle tema hobust meelde. Ta hüppas maha, vallandas sadula, pani ratsutiid hobuse kaela ümber ja viskas enda pikali. Hobune püherdas esmalt, tõusis siis üles ja hakkas aplat rohtu sööma. Hobuse kiire ja ablas teotsemine vaigistas pisut Leifi igatsust — nii hea oli siin lamada. Kustutagu hobune pealegi siin oma teravat nälga. Kuid sealsamas ütles Ingolffi kannatus taas üles, äkki oli sellest viimne kui raas kadunud. Sadul uuesti selga ja kiires galopis edasi kodu suunas.

Valgenes uueks päevaks ja jälle tuli lasta hobusel pisut hinge tõmmata ja süüa. Kuid nüüd ei mallanud Leif enam pikali heita. Ta istus veidi aega, kõndis pisut edasi-tagasi, ei leidnud aga kuidagi rahu. Ammu enne, kui hobune ennast korralikult täis oli jõudnud süüa, saduldas ta tema uuesti. Kuid enne selgahüppamist patsutas ta hobust kaelale, sügas tema kõrvataguseid ja rääkis talle meelitavalt: „Kui sa nüüd vastu pead, mõtlen ma sinule niikaua, kui me mõlemad elame!“ Ning edasi traavis ta üle mäe ja oru, üle lokaava välja ja kõva kalju, läbi niimõnegi selge oja ja niimõnegi kohiseva jõe. Ning kabalõõgid kajasis vahelduva kõlaga hommikus õhus.

Enne päikesetõusu jõudis Leif koju. Helga seisis õuel, nagu oleks ta teda seal oodanud. Ning kogu maailm oli otsekuul uueks saanud. „Sina oled, Leif!“ ütles Helga ja ei varjanudki oma rõõmu.

Juba oligi Leif hobuselt maas. Ta jooksis ja haaras Helga tugevasti oma embusse. „Helga!“ hüüdis ta ja suudles tütarlast. „Ma pidin koju tulema!“

Helga naeratas. „Ma nägin sinust täna und,“ ütles ta ja suudles Leifi. „See oligi, mis ma unes nägin.“

„Mis?“ küsis Leif.

„Et ma sind suudlesin!“ Ja uuesti suudles Helga Leifi.

TEINE RAAMAT

Esimene peatükk

Möödus aastaid, kuid vähe juhtus tähe'epandavat. Maa põhjapoolseist osist kandus kuuldusi sõdadest ja rahutisist. Noor kuningas Harald oli oma onu Guttormiga vahetpidamatult sõjakäikudel. Mõnegi mässulise olid nad juba alistanud. Kuid uusi kerkis ikka ja jälle esile. Kõneldi koguni, et niipea kui noor kuningas kogu maa on rahule sundinud, kavatsevat ta oma maa piire isegi laiendada. Nii et rahu ei olnud loota niipea. Seni olid Dalfjordi jõud-

nud ainult kuuldused sündmusist. Rahutuste ja sõdade murdlained polnud neid veel puudutanud.

Õrni meelest oli jällegi kindlam, kui Rodmar tema juures viibib. Pealegi oli Leif viimase mõisa juhtimise oma hoolde võtnud, nii et Rodmar võis ennast Õrni juures hästi tunda. Palju õlut tehti sel ajal Õrni mõisas. Vahest mõjus seegi asjaolu selleks kaasa, et Rodmar ja Õrn kippusid oma kõnelustes tulevikku ennustama. Nende jutud sisaldasid palju tarkust, kuid kuulajate meelest oli see ähmane ja voolas nende huulilt ilma rohke seoseta.

Leif kutsus nende tarku kõnelusi mõttetuseks ja ei peljanud oma isale näkku naerda, kui see eriti targalt ja ähmaselt kõneles. Ingolf aga suhtus Õrnisse, vaatamata sellele, et see temalegi mõnikord raskeks osutus, ikka veel teatud aupakklikkusega ja osutas tema'e kogu oma lapselikku lugupidamist. Igas tähtsamal küsimuses pöördus ta nõu küsides oma isa poole, kuigi ta seda vahel ainult kombetaimiseks tegi. Ja ta ei kõnetanud teda kunagi, küsimata, kas ta rääkida tohib. See meeldis Õrnile väga, kuigi ta end vahel tülitatud tundis olevat, muutudes siis poja vastu kannatamatuks. Ei olnud kuigi kerge Õrni tema meelepäraselt kohelda. Nii oli Ingolf talvel, kui ta üheksateist talve vanaks oli saanud, Õrni juurde läinud nõu küsima kevadise külvi asjus kui ka vajalikuks osutunud soolakeetmisvabriku laiendamise küsimuses. Õrn mõõtis teda pealaest jalatallani pilkava, kurja pilguga oma joomisest paistetunud silmist, ei kuulanudki poja kõnet lõpuni, vaid katkestas tema sõnad järsult: „Sa pole midagi muud kui talupoeg! Ja sa jäädk memmepojaks, nii suur ja paks, kui oled! Sa kannad meie suguvõsa võru oma käsivarrel. Kuid millist au teed sa mulle? Sinus pole üldse tegutsemistungi. Usud sa, et au põllul kasvab? Usud sa, et seda saab maast välja künda? Seal võid sa toitu lõigata, kuid iialgi mitte au! Kas sa ei usu, et võidakse kogu eluaja soola keetes ometi rumalaks jõnglaseks jääda? Hoidu minust eemale oma soolakeetmise ja kevadkülvi! Kas tuleks õige uskuda, et sa oled vaba mehe peaaegu täiskasvanud poeg. Sellest võid sa orjadega rääkida! Ei, Harald, Halvdan Svarte poeg, see alles on kange mees! Ja sina tunned kunagi tema rusikat! See rusikas teeb teist orjad, sinut ja kõigist teistest. Kord peate teie temale alistuma, kui te ei soovi, et ta teid pea jagu lühemaks teeks või teie kaela tükkise võrra pikemaks! Tema kavatsuseks on kogu Norra endale alistada ja saada maa kuningaks. — Kui vana oled siis sina praegu? Või nii? Üheksateist talve? Tema on viis aastat noorem! Sina ei ole kuningas? Ei, selles on sul õigus. Kuid sinu esiisad olid pealikud ja neid austati nagu kuningaid. — Mine aga sina oma põldudele ja soola keetma! Ma ei taha enam midagi kuulda! Nähagi ei kannata ma sind! — Pea, veel üks silmapilk! Mine ometi kõige esmalt ruttu sepikotta ja too oma esiisade relvadest endale hakkimise nuge! Sa oled karja suurendanud. Niisiis vajad sa enam hakkimise nuge. Haa, minu nooruses oli teisiti! Ja kui ma tänapäeval oleksin oma paremais aastais, siis võiks kallid Harald vähemalt ühe kaela leida, mida ta murda ei saaks! Võib aga ka olla, et ma paremaks peaksin tema poole üle minna. Ka see võiks olla tee aule. Sinul aga on ainult su põllud ja soolakeetmine mõttes. Mine! Mine!“ kõneles Õrn ja oli pingutusest ja ärritusest täiesti väsinud.

Ingolf kuulas kannatlikult ilma silmagi pilgutamata. Kui Õrn teda minna käskis, lahkus ta aupakkliku hüvastijätuga. Oma isas austas ta oma koda. Mitte asjatult ei kannud ta oma koja käevõru oma noorel käsivarrel.

Ingolf hoidis oma vara, Leif aga käis enda omaga väga hooletult ümber. Esimesil aastail oli ta seda üsna hästi hoidnud. Kui talle aga enam löbu ei pakkunud oma sulaste isand olla ja neid käsutada, muutus ta pillajaks. Ainus õnn oli, et ta omas inimesi, keda võis usaldada ja kes teda armastasid. Sest imelikul kombel hoidsid inimesed teda. Ta

võis neid sõimata oma tohutu sõimusõnade tagavaraga, otse röökida, kuni ta hääle üles ütles, võis nendega riie'eda, neid pilgata, tuhat korda päevas põrgusse saata — ometi rippusid nad ta küljes! Teda märatsemas näha oli juba omaette elamus! Kuid sama ruttu, kui ta viha süttis, kustus see. Ometi ei leidunud temas väiklust. Igaüks tohtis ka oma asjade eest hoolitseda, kui töö tehtud oli. See-tõttu oli tal hea isanda maine, kelle tööd lõbuga tehti. Kuigi Leifi rahutus jalajäljes võrsus niimõnigi umbrohi, igavuse juurekest ei leidunud seal kunagi.

Ingolfi suhe oma rahvaga oli teissugune. Tema oli neile isalikuks peremeheks. Ta hoolitses vanade eest ja tegi nende päevad ilusaks. Nad ei väsinud teda selle eest õnnistamast. Ta külastas neid sagedasti ja alati oli iga külastus neile kingituseks. See viis, kuidas ta oma inimesi koht'les, jäi alati samaks. Ta seadis neile suuri nõudeid üles, ei olnud aga ka kitsi kiitma, kui töö hästi tehti. Etteheitvat sõna aga polnud keegi veel tema suust kuulnud. Tema avaldas oma rahulolematust teisiti: osavõtmatast väljendav vaikimine andis alati soovitud tulemusi. Ingolf levitas oma mõõduka olekuga isesugust kindlusetunnet oma ümbrusele.

Leif ei saanud muuta oma laadi, sest ta oli juba kord Leif. Pärast seda kui ta oma mõisaid paar-kolm aastat oli hoolikalt ja agaralt juhtinud, ei teinud see talle enam rõõmu, ta muutus loiuks ja laskis asjal minna, nagu läks. Ja kuna see minnalaskmine ei toonudki enesega erilist kurja kaasa, ei muretsenud ta aja jooksul üldse enam nende asjade pärast ja viibis kuude kaupa Ingolfi juures.

Ingolf imestus ta üle. Kuidas võis ometi nii elada? Ingolf pidas Leifi mõisaid silmas ja hoolitses salaja selle eest, et seal asjad, kuigi mitte just väga hästi, siis ometi rahuldavalt korda läksid.

Vandevandade vahel oli vaikimine aset võtnud; kas võiski see teisiti olla? Ingolf tegi kõik, mis tema võimuses seisis, et Leifi päevavargaelu mitte hukka mõista. Ta püüdis kõigest jõust teda endise avameel-susega kohelda. Kuid see otsekohesuse polnud enam tema olemuses nagu vanasti. Midagi sunnitud oli lisaks tulnud. Leif märkas seda, kuid ei mõelnud pikemalt see-üle järele... Vastastikune vaikimine tegi vähehaaval oma tööd. Väga harva läks Leif Ingolfiga põllule või mõne muu käsiloleva töö juurde. See alateaduslik seesmine pinge rõõvis nende koosolemisilt mõnusesu ja südamlikkuse. Veresidemeil ja vendlusel olid halvad päevad — neid ähvardas kodutus.

Leif muutus päev-päevalt ikka tasakaalutumaks. Tema meeolu sarnles rahutuse poolest mängleva oravaga. Sagedasti istus ta vaiksena Helga kõrval ja laskis tundidel voolata või lamas lihtsalt laisalt maas ja vahtis üles. Sagedasti ei suutnud ta hoiduda kõiki narritamast ja tüütamast. Säästmata isegi Helgat. Teda kohtles ta vahel kõige hullemini just see-tõttu, et Helga teistest kaitsetum oli. Tihti nuttis ta tema sõnade pärast. Siis jäi Leif vaikseks ja abituks. Siis ei osanud ta kuidagi tehtud kurja heaks teha ja tundis ennast piiritult õnnetuna. Miski ei vabandanud teda — kui ainult, et ta oli Leif ja oli oma tasakaalu minetanud.

Möödus aastaid, kuid uut ei juhtunud palju. Ainult üks elamus kordus igal aastal: nende külla-sõit Gaularisse või Atle poegade sõit neile külla. Siiani olid need peod Leifi silmis omanud teatavat sära, ta oli neid igatsenud ja end õnnelikuna tundnud neid läbi elades. Nüüd ei tahtnud ta enam neilegi mõelda.

Leifis tuli ilmsiks ikka tugevamaks muutuv vastu-meelsus Atle poegade suhtes, mida ta aga hoolikalt varjata püüdis. Eriti Holmsten oli talle juba vanast ajast pinnaks silmas. Holmsteni hääle ja viisi, kuidas ta sõnu seadis, Holmsteni naeratus ja tema vaiki-mine, üldse kogu ta olemus mõjus Leifile ärritavalt. Jäädes ustavaks oma vendlusvande, võitles ta selle tunde vastu nii hästi kui suutis, igatahes ei lasknud sel kunagi esile purskuda. (Järgneb.)

„Viikingi“ uus artikliseeria:

Mõnda laevadest ja meredest

Eesti mereajaloost

Asudes Läänemere kallastele, ei tundnud eestlased veel laevaehitust ega meresõitu. Esimesed teadmised ja kogemused omandasid meie esivanemad kodumaa endisilt elanikelt — gootlasilt, kellega koos nad võtsid ette ulatuslikke kaubareise piki jõgesid, seda isegi kuni Permi linnani Venemaal ja Kaspia mereni. Varsti puutusid nad kokku ka skandinaavlastega, kes käisid siin riisumas ja kaubitsemas.

Tookordne meresõit kujutas enesest peamiselt ootamatuid röövretki naabermaale, kus katsuti vaenlase rannale udus või ööpimeduses salaja läheneda, siis tormati suure rüüna ja rutuga maale ning ootamatu rünnakuga tapeti mehed, võeti orjadeks naised-lapsed ja riisuti varad. Seejärel jälle sama suure kiirusega tulnud teed tagasi, enne kui vastane sai end koguda ja vasturünnakut alustada.

Peeti lugu ilusatest ja headest relvadest, eriti mõõkadest, ja maksti nendest kallist hinda. Eriti vilunud meremehed ja kardetud meriröövlid olid saarlased, kes käisid Skandinaavias ja Ojamaa saarel kauplemas ja röövimas. Meresõjas kasutati tulelontu, tuleparvi, kiviheite-masinaid ja käsirelvadena mõõku, odasid, nui, vibusid, tapreid jt.

Vanade eestlaste laevad olid head. Ehitatud lameda põhjaga, vähese süvisega, tugevad ja kergesti manööverdavad. Edasi liiguti aerude ja päri- ning küljetuulega ka purjede abil, mis olid neljakandilised, õmmeldud jämedast kanepriidest. Purje hoidis ülal tugev mast raaga. Külgtuulega sõites lükati purje pealtuule äär aeruga pingule ja hoiti šootidega soovitud kohal. Eesti laevad olid naabrite seas tuntud kiirete ja heade mereomadustega laevadena. Pealt olid nad lahtised, kuhu külma ja halva ilma kaitseks tõmmati üle tõrvatud purjeriie. Laeva vööris ja ahtris olid ehitatud sillad laevajuhtimise hõlbustamiseks ja kiviheite-masinate asetamiseks. Sildade all olid kajutid — vööris relvade, haavatute ning haigete jaoks ja ahtris toidumoon, sõjapealiku ja laevajuhhi jaoks.

IX sajandist alates arenesid ulatuslikud „viikingite käigad“, sest nii hakati nimetama tookordseid julgeid ja pikki merereise kaubitsemise, röövimise ja maadevallutamise eesmärgiga. Sellest on tuletatud ka käesoleva ajakirja nimi, kuid loodetavasti meie noored lugejad ei hakka neid „röövretki“ järele tegema. Tookord olid Läänemere-äärsed elanikud, eestlased, liivlased ja kurelased ning teiselt poolt skandinaavla-

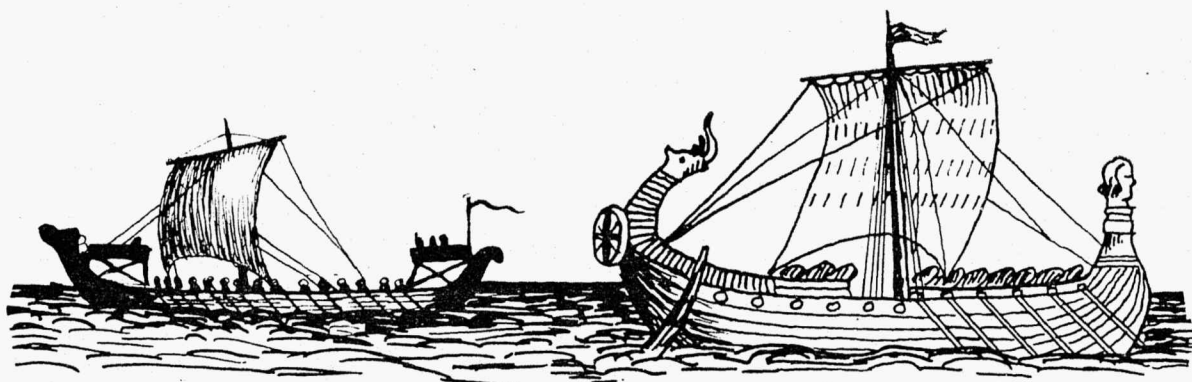
sed, veel paganausku ja sooritasid vastastikku eespool-toodud põhjusil julgeid röövretki. Tolleaegne moraalmõiste ei teinud röövimiseks ega riisumiseks takistusi, vaid võite peeti julguse ja mehisuse avalduseks, kus tugevama ja osavamale oli õigus.

Viikingite ajast on pärit õige laialt tuntud lugu Norra kuninga Olav Trygve poja viibimisest Eestis ja Novgorodis. Olavi ema Estrid läinud oma kolmeaastase pojaga vaenlaste eest pakku Novgorodis eluneva venna Sigurdi juurde. Nendega sõitev kaupmeeste laevastik sattunud merel eesti viikingite kätte, kes neist osa surmanud ja osa orjadeks võtnud. Väike kuningapoeg Olav sattunud tundmatuna ühe eestlase juurde, kes vahetanud tema kitse vastu naabrile, ja see omakorda jälle edasi vaiba vastu. Viimase peremehe juures olnud Olavil hea elu, kuni onu Sigurd, kes Novgorodi vürsti volitusel käis Eestis makse nõudmas, poisi ära tundnud, vabaks ostnud ja enesega kaasa võtnud. Olavi ema aga pidanud Eestis kaua orjama, kuni keegi rikas ja mõjukas norralane Eestis kaubaretkel olles ühel laadal tema ära tundnud ja vabaks ostnud.

Algul olid viikingite sõitides aktiivseimad skandinaavlased, kuid hiljem eestlased ja kurelased ehitasid endile suured laevastikud ja teostasid julgeid röövretki Rootsi- ja Taanimaale. Nendest aegadest kõnelevad Skandinaavia ajaloolised allikad palju.

Näiteks jutustab taanlane Sadeo eestlaste ja kurelaste ühisest viikingite käigust 1170. a. Olandi randa. Seal avaldub eestlaste kavalus ja vaprus. Vaenlaste ülivõimas laevastik tungis meie viikingitele kallale ja eestlased teesklesid põgenemist, jättes laevad randa maha ja peites ennast põõsastikku. Kui nüüd vaenlase laevastik korratult ja hooletult rannale lähenes, siis ilmusid nad ootamatult ja suure kisaga oma peidukohtadest lagedale ja hävitasid vaenlaste laevad üks haaval. Sellest kaotusest tingituna hoiatas Taani kuningas Valdemar I oma meremehi, käskides neid olla ettevaatlikud ja karta eestlaste põgenemist niisamuti nagu kallaletungi.

Kord, olles taanlaste rõhuvast enamusest ümber piiratud, muutus eestlaste ja kurelaste meeleheide ning lootusetu seisukord julguseks. Nad jäid õõseks laagrisse Olandi saarele, kuhu ehitasid vaenlastelt võidetud ja oma laevadest, samuti palkidest ja puupakkudest kindluse, millel oli ainult kaks ülikitsast sissekäiku. Vaenlase ülekaal oli suur ja oma halva

Muistne eesti sõjalaev, sildadega vööris ja ahtris.

Viikingite laev X sajandil.

meeleolu peletamiseks hakkasid eestlased laulma, näidates vaenlasele oma rõõmsat meeleolu ja enesekindlust. Siiski ei suutnud nad vaenlast petta ja meie vahvad viikingid pidid sel korral oma elu andma.

Meie viikingite kuulsaimaks sõjakäiguks aga jääb 1187. a. Sigtuna hävitamine. Eestlased olid tol korral liidus ingerlastega ja läksid suurte, ühendatud jõududega Rootsi randa, tungisid salaja läbi Stoksuundi merekitsusest, mille ääres asub praegune Stockholm, sõitsid üle Mälari järve ja tungisid 14. juulil tookordse Rootsi pealinna Sigtuna kallale, vallutasid selle, põletasid linna maha, tapsid palju inimesi, muuhulgas ka Rootsi peapiiskopi Johannese ning tegid oma töö nii põhjalikult, et linna pole tänapäevani enam uuesti üles ehitatud. Sigtuna hävitamise kohta on palju laule ja saagasiid, millede järgi linnal olnud muuseas hõbeväravad, millised viikingid kaasa võtnud.

Kindel on aga see, et Sigtuna oli väga tugev kindlus ja selle võitmiseks pidid eestlased olema hästi organiseeritud ja võimsad. See aeg oli meie esivanemate meresõidu õitseaeg. Iseäranis kuulsad, tugevad olid ja imestletavat mereväge omasid saarlased, nii et sakslased siiatulekul vallutasid Saaremaa maa poolt Muhu väina kaudu, kuna merelt need katsed osutsid asjatuiks.

Esimene vaenlik kokkupuutumine eestlaste ja

sakslaste vahel oli 1208. a., millal Oandu eestlased liivlaste nõul ja toetusel vallutasid ja riisusid sakslaste kaubavoori, mis oli teel Novgorodi ja Pihkvasse. Sellele järgnes verine arveõendamine, mis kestis 16 aastat. Selle sõja kestel oli eestlaste merevägi nii suur, et neile 1211. a. 300 laeva sakslaste vastu saadeti. Need hukkusid küll, aga järgmisel aastal olnud eestlastel jällegi paarsada laeva lahingus.

Välja arvatud veel rahulik kaubitsemine Hansa ajal, millal kaubeldi rahulikult, ilma relvade kaitse ja abita, puhtmerekaubanduslikul alusel, tuli Eesti mereajaloos suur vaikus. Eestlaste võim oli merel murtud ja laevad hävitatud. Sakslaste valitsemisajast on teada mõningaid juhte, kus püüti põgeneda paatidega või vähemalt laevadega üle Läänemere Rootsi, otsides varju maad vallutanud sakslaste vägivalla eest.

Alles XIX sajandil hakkavad eestlased uuesti merele valmistuma ja enne Maailmasõda on randlased jõudnud endile soetada juba tähelepanuvääriva kaubalaevastiku, peamiselt küll purjekate näol.

Meie sõjalaevastik aga tekib uuesti alles 1918. a., kus ta meie ajaloolistel vetel sini-must-valge lipu all teeb tõhusat tööd kodumaa kaitset ja vaenlaste väljakihutamisel Maarjamaalt.

Meie iseseisvusaegse sõjalaevastiku saamisest ja arenemisest kirjutame edaspidi.

A. M-n.

EERO

Kiri suve südamest

Kallis kooliveli!

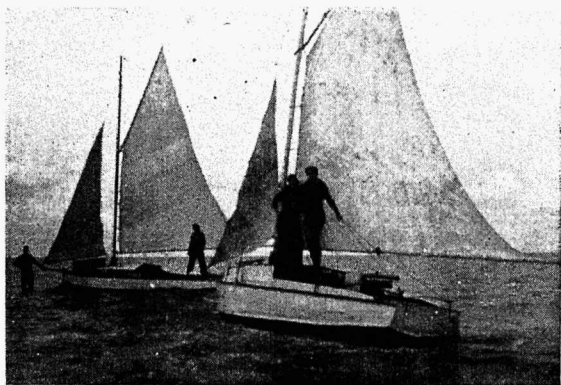
Kõigepealt pean ütleva, et ootasingi Sinu kirja ja ootasingi, et uudishimutsed: kuidas läks mu suvi? Ütlen kohe ja lühidalt: ma ei kadesta Sind, et Sa oled Narva-Jõesuus, veel enam — ma ei kadesta isegi Endel Rauda, kelle vanemad võtsid sel suvel kaasa Lõuna-Prantsusmaale. Ei! Sest mina olen veetnud kuu, mis teeb mulle selle suve unustamatuks. Kui mõtlen praegu veel tagasi neile päevile, siis usun kuulvat Võrtsjärve lainete rütmilist koha ja nägevat Emajõe luhtade lõputut avarust.

Ent — alustagem juba otsast. Nagu Sa tead, oli meid viis meest ja kaks purjekat. Üks, suurem, on Kaarte oma ja peale Juhani ning Volli sõitis kaasa ka nende isa. Mina asusin Karli purjekale, mis on küll pisut väiksem, kuid see-eest kannab nime „Vivat“, kuna Kaarte purjeka nimi on „Fiducit“ (mida see sõna täpselt tähendab, ei tea ma täninigi).

Kavatsus oli nii, et elame täielikku rändurielu, toidukraamist ostame ta'udest ainult piima. Kaared olid käinud purjepaadimatkal varemategi suvedel ja

evisid seetõttu kogemusi. Kaasa oli meil võetud rasva, hästi soolast sinki, herneid, ube, leiba, võid, kilu, riisi; ja poolevakane kott kartuleid. Vana Kaar meisterdas tühjast p'ekktünnist pliidi; pott, pann ja trummel olid olemas, õnged ja kuurits muidugi kah. Volli, kes on skaut ja pealegi skautmaster, hoolitses telkide eest. Ja nii tuligi, et kui me Tartus ankru hiivasime (see on niisugune meremeeste sõna; tead, ma nüüd ei räägi enam „tuul“, „vasem“, „parem“, „nõör“, „voodi“ ega nii, vaid ikka „briis“, „pakpoord“, „stuurpoord“, „ots“ ja „kai“), siis tundusime endile mõne Aafrika-ekspeditsioonina, kes on varustatud kuudeks. Et meeskond o'eks ühtlane, hankis Värdi (unustasin algul — tema sõitis ka kaasa, kuigi vaid nädalaks) kõigile sinised baretid ja Helju õmbles oma lappidest (tüdrukutel neid ju on) terve nõoritäie ilulippe, mis võis pidulikkudel puhkudel masti tõmata. Juhani oli kapten, ja kui ta istus rooli juurde ning hõikas: „His master's klar?“, siis vastame kõik kooris: „His master's voice!“ ja sõit võis alata.

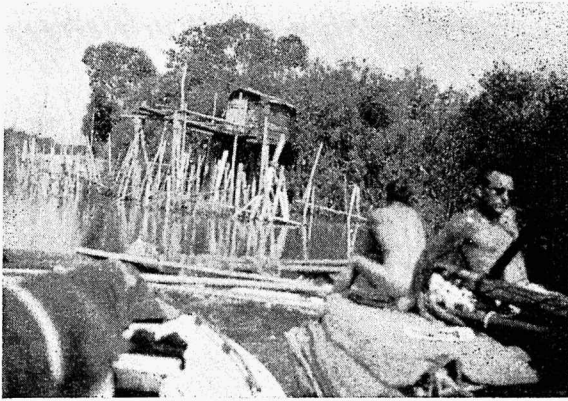
Ega see polnud küll veel kellegi sõit. Maste polnud veel ülal, sest enne pidime Kivisilla, Vabadus-

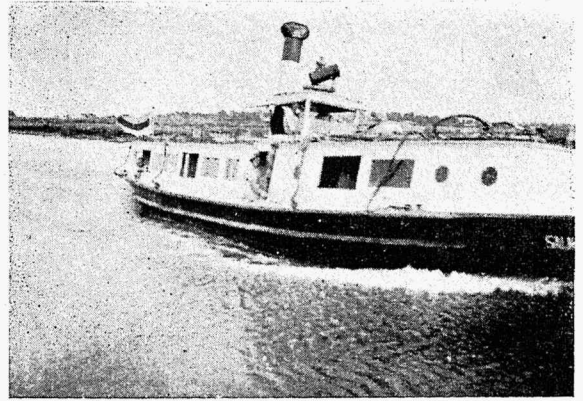
„Vivat“ ja „Fiducit“ Rannu all.

Pilt Emajõe äärest.

Nii sõitsime päri voolu alla. Tagaplaanil tüüpiline „sääsemaja“.

See on aurik „Salme“, mille kapten on mõnus mees.

silla ja Jänese silla alt läbi saama. Mootorpaat vedas meid Suuga alla, see on 12 kilomeetrit Tartust, kust hakkasime hommikul minema.

Mina ei olnud enne purjematkal käinud, arvasin, et muudkui tõмба puri üles ja istu tüüril ning peagi oled Võrtsjärvel. Emajõgi on aga Tartust ülalpool nii kitsas ja kääneline, et kui pole just ideaalne pärituul, siis parem ära katsugi. Meie õnnetuseks oli hoopis läänetuul, see tähendab puha vastu, ja siis ei aidanud muu nõu, kui tuli paate kaldalt vedada. Mina ja Värdis saime nõõriotsad pihku ja muudkui marssisime mööda Emajõe perve. Tõmbasime vahetustega ja lõunaks jõudsimel Kärevere silla juurde. Igavest nalja sai selle vedamisega, väsimust nagu ei tundnudki. Muidu o'leks olnud igav, sest Emajõe kaldad ei paku tõepoolest midagi erilist — aina luhad ja luhad mõlemal pool, kaugel ainult näed metsaviiru.

Õhtuks jõudsimel väikese majakese juurde, kuhu jääme ööbima. Vooli löi kohe telgi üles, meie jääme telki, kuna Juhan ja isa ning Karli magasid paadikajutites. Naljakas oli esimene vabas õhus veedetud öö ja algul ei tulnud kuidagi und. Maa tundus kõva, ehkki mul oli külje all sõduritekk, aga kui siis Vooli ütles, et tee puusakondi jaoks maasse väike lohk, ja ma nii toimisingi, siis magasin justkui voodis.

Hommikul püüdsime supikala. Ilm oli viluvõitu ja tibutas vihma, kuid kuuritsatõmbamine pani kõik unustama. Ega Sa ei tea, mis on kuurits? Lõika vihikukaaned ristipidi pooleks ja kujutle, et need on võrgust, mille ümber raam, siis saad endale miniatuurse kuuritsamudeli. Raamid, s. o. kaks tiiba, käivad keskelt hingedega kokku (vihiku selg), ja kui kala minnakse püüdma (rohuse perve alla, ja kui vesi üle pea ei tule), siis üks mees läheb jõepoolse tiivaga ees, teine hoiab pära, kolmas kaldapoolset tiiba. Kui nii on tükk aega piiratud, jääb kaldapoolne mees seisma, jõepoolne tuleb oma tiivaga kaares kaldale välja ja siis lükatakse tiivad eest kokku ning kuurits tõstetakse välja. On rassimist selle väljatõstmisega, sest püügiriist on vesiheinu täis, kuid kuidagi saab ta ikkagi kaldale. Kui vähegi kuuritsapüüki tunned, siis kalata ei jää kunagi. Saime latikaid, särki, ahvenaid ja haugi. Särjed ja väikesed latikad laskime tagasi, neist pole supiks asja, aga ahvenad ja havid pistime kotti. Tund aega püüdsime, siis oli uhke supp käes. Vana Kaar lõi pliidi hakkama, märjad haod ei tahtnud küll tuld võtta, kuid jõe äärest korjatud pilliroopuruga saime varsti supi valmis. Kuidas see esimene kalasupp maitses, seda ma ei oska kirjeldada. Rassi ise päev läbi rängasti higistada, maga paljal maal, ole tund aega kaelani vees ja siis mine supi manu!

Selle koha nimi, kus ööbisime, oli Linnu. Linnult läksime edasi, ikka paate kaldalt vedades, kuid see töö muutus pikapeale raskeks — kaldad olid

võsastikulised ja tihtipeale tuli vedada kord siit, kord sealtpoolt kaldalt. Kui lõpuks suure vaevaga Palupõhja külla jõudsimel, oli juba lõuna, ja et seal oli mootorpaat, panime rahad kokku ning laskime endid vedada Jõesuu silla alt läbi, Võrtsjärve muulide vahele. Seda maad on 12 kilomeetrit ja mootor võttis 8 krooni.

Ah-jaa — Palupõhjal on üks talumees — Jaagu Tihane — ehitanud endale ise elektriseadeldise. Suur tuuleratas ajab dünamot ümber ja mehel on talus ning kõrvalhoonetes kokku üle 20 valguspunkti.

Jõesuu on väike külake, kus on ainult kuus talu. Võrtsjärve rand on madal, võid julgesti kõndida 200—300 meetrit, enne kui vesi ulatub rinnuni. Et hoida laevatee, mille uhtliiv alati kinni ajab, vaba, selleks on Emajõe suust ehitatud järve paarisaja meetri pikkused kivimuulid. Süvendaja „Lambda“ oligi parajasti töös. Emajõgi moodustab Võrtsjärve kirdesopis ühtlasi ka Tartu- ja Viljandimaa piiri. Jõesuu sild kuulub Viljandimaa alla. 80% kõigist autodest, mis sõidavad Tartu—Viljandi teel, peatuvad keset silda ja inimesed astuvad välja, et heita pilku järve sinetavale veeväljale ning teiselt poolt Emajõe luhale.

Muulide vahel einestasime ning siis läks lahti see pärisõit. Meie esimene sihtpunkt oli Suislepa, mis asub Võrtsjärve edelarannas järvesuubuva Ohne jõe ääres, 8 kilomeetrit järvest. Seega tuli meil sõita poolpõiki üle järve umbes 30 kilomeetrit ning loodetulega oli see tõepoolest uhke. Massiivne, rauast paadikiil lasti sisse, purjed tõmmati üles (oli tirmist!), ning kui varsti paadipära taga vaht keerlema hakkas, tundsimel endid tõeliste meremeestena. Meie kiirus oli umbes kümme kilomeetrit tunnis, sest paadikiil värises. Juhan teab neid paadiasju ja tema kiirusemõõdud on sellised, et kui mastitrossid värisevad, siis on kiirus viis kilomeetrit; kui väriseb kiil, siis kümme. Kui aga värised ise, siis on peal 20 kilomeetrit.

Kolme tunniga, kusjuures jätsime endist vasmale Rannu kõrge liivakalda ja üksildase Tondisaare ning paremale Tarvatu kirikutorni ja Järveküla, jõudsimel Ohne suudmesse. Teemärgid olid seal nii ime'likud, et esimese jutiga sõitsime paadi madalikule kinni. Vesi oli ainult põlvini! Ega polnud muud, kui jälle vette ja tükk aega andis rassida, enne kui jõudsimel jökke.

Ohne jõe alamjooks on palju ilusam kui Emajõgi. Ja lai on ta — kuni Suislepani oli tõesti maalline sõit, sest oli juba õhtu, veepind oli peegelsile, tuult oli ülal ainult paras jagu purjede jaoks. Kell oli juba 9, kui jõudsimel Suislepa silla juurde ja lõime laagri üles.

Neljandal päeval läksime minema. Olime päeva Tondisaarel, kus oli parajasti saarepidu. See saar on täiesti üksik ja asustamata, umbes 100 meetrit igapidi,

kuid üks kord aastas sõidavad sinna kokku kõik ümbuskonna purjekad ja mootorpaadid. Lüüakse laulu, tantsitakse, malgid ja tartlased räägivad vastastikku uudiseid ning noorematel meestel on kaelas lõõtspillid. Peamiseks kõneaineks oli muidugi Võrtsjärve kalade suremine, millest kevade poole oli ajaleheski palju juttu. Üks vana kalur, kellega ma isegi sellele jututeema'e sattusin, lausus flegmaatiliselt: „Mis seal's on, kala on loodud kaluri jaoks. Nüüd aga keelati püük ja näe — kalad protestiks surevad ise!“

Pikasillal, kuhu sõitsime Tondisaarelt, tutvusime Võrtsjärve kalanduskonsulendiga. See lahke härra seletas meile, miks on pandud kehtima kalapüügi-keeld. Lugu on nimelt selline, et Võrtsjärve kalurid püüavad kala peamiselt nn. kalemõrdadega ehk kaledega. See on väga huvitav ja teravmeelselt tehtud püügiiriist. Ta pära on tavaline suur mõrd ehk rüsa, kuid pikkade noodatiibadega. Viimaste külge, ettepoole on seotud teatava nurga all lauad. Püük ise käib nii, et kui on paras tuul, sõidetakse purjekaga järvele ja lastakse mõrd sisse. Tuul ajab paati, tõmbab mörra pingule, tiibade lauad lähevad veesurve tõttu kahele poole kaugele laiali ja nii siis tõmbab puri kogu seda lõksu nagu hüügsuurt reha üle järvepõhja, püüdes kinni iga eava olendi. Võrtsjärve lõunasopis aga käib kudemis väärtuslik koha ja rammus järvelatikas. Kui lastaks kudemisajal püüda, oleks järv varsti kaladest kuiv. Mõistlikumad kalurid saavad asjast isegi aru ja on kalanduskonsulendile igati abiks röövpüüdjate tabamisel.

Nagu näed, kulla kooliveli, kipub mu kiri juba ülearu pikaks minema, kuid mul endal on tunne, et ma pole Sulle jõudnud kirjeldada veel kümnendikkugi kõigest. Ent usun, et ka siis, kui see kiri saaks kümme korda pikem, ei suudaks ma anda edasi kõiki neid toredaid elamusi ja koomilisi pisiseiku, mis leidsid aset meie matka jooksul. Seepärast parem juba hakkan lõpetama. Pikasillal olime laagris nädal aega. Sealt siirdusime Rannu alla, kus olime jälle nädala. Tormis kaotas „Fiducit“ masti, mille uuendamine võttis terve päeva tubli töö. Rannu kõrge punaliiva-

kalda all võis näha kevadel surnud kalu — suured kohad olid kuivanud pärgamenditaoliseks kalatopisteks. Rannus kohtasime ka mag. Pauli, kes sooritas devoonikihtides kaevamisi, et leida ürgaegseid kalaliike. Ta leidiski seal huvitavaid asju, nagu võis hiljem lugeda ajalehist. Andsime talle küll head nõu, et kui ta kalu tahab ja pealegi vanu, siis võib neid ju lihtsalt kalda alt korjata. Milleks vaevata end väsitava kaevamisega liivakivis! Kuid tema jäi ikka oma juurde ja kaevas edasi.

Rannust sõitsime Tarvastusse, sealt Oiule ja Vaiblasse ning viimase laagri sooritasime Jõesuus. Ah-jaa — Randu sõitsid meie järele ka Karli ema ja Helju ning isa ja Volli läksid bussiga ära. Värdi lahkus juba Pikasillal. Toidukraam oli otsakorral — oli veel pool kiluämbritäit rasva, kilo herneid, jahu ja kartuleid. Kaladest oli aga isu täis ja Jõesuus laskime aurik „Salmel“, mille kapten oli tore mees (teda hüütakse Latika Jaagupiks), tuua Tartust värsket supikraami. Tagasi sõitsime nii, et sidusime paadid kokku ja laskime voolul kanda. Kolmapäeva hommikul hakkasime tulema ja laupäeva hommikuks jõudsime linna. See oli õieti kõige ilusam ja idüllilisem osa me suvitamisest, sest ilmad olid haruldast soojad ja kaunid ning avar Emajõe luht oli tulvil heinalisi, kes elasid vankritest kombineeritud või jälle viitstest ja rohust punutud telkides. Meie laotasime päeval vaibad kajutitälale ning võtsime päikesevanne. Kui Tartu jõudsime, olin pruun nagu indiaanlane, kaalus olin võtnud juurde neli kilo ja esimesed ööd ei osanud kuidagi toas voodis magada — nii lämmatav ja soe ning pehme oli.

Ning sellega ma lõpetangi. Kui kooli tuled, küllap räägime siis üksikasjust. Ah-jaa — tegin ka rea fotosid, kuid nagu Sa tead, see kunst pole mul veel päris hästi selge. Lisan mõne siiski siia juurde — eks nad mingi mulje meie suvistest seiklustest ikka anna.

Nii siis — peatse nägemiseni!

Sinu Kalju.

Põhjanaan

Torupilli- ja seelikukandjate-maalt

Märkmeid vanemskautide maailmalaagrast. // Tulepraetud härjad. // Prints, lordid, krahvid elavad telklaagris. // Šoti anekdoodid pole tõsiasjad. // Cloushesteri hertsog noorte keskel.

Mida oleme kuulnud Šotimaast?

Meil tuntakse palju anekdoote, on kuulnud mõndagi kuulsast torupillist, mägisest maast — ja see on üldjoontes kõik.

Šotimaa ja šotlane mõlemad on aga tõepoolest väga huvitavad. Katsun järgnevalt visata nii öelda „linnulennult“ pilgu üle selle maa ja rahva.

Kiirrongil Londonist Edinburghi suunas hakkavad mõnetunnise sõidu järel paistma hallid-sinakad mäed ja mägede ahelikud. Mõneski mäetipus võib märgata imekaunist halli lossi, mis oma välise värvuse poolest on niivõrd mäega ühtlane, et vahetegemine, kus lõpeb mägi ja algab loss, osutub peaaegu võimatuks.

Tavaliselt on sellised kivimäed kaetud sambla ja kanarbikuga, kuna ülemine osa kujutab vaid puhast kivikaljut.

Kõrgemad mäed on pilvedest ja udust ümbritsetud, meenutades tuldpurskavat mäge. Vaatleja silmale on see pilt imekaunis. Kuid mägedele

ronimine nõuab vähemalt kahte paari saapaid, neist ühed olgu tugevad matkasaapad raudnaeltega taldade all ja tagavaraks seljakotis pikad tugevad kummisäärikud.

Milleks nii?

Seda põhjustab ilmastik, mis sageli algab hommikul heleda päikesepaistega, siis tuleb järsk sadu ja tugev tuul, millele järgneb kestav uduvihm, ja nii kordub see päevas kümme kuni paarkümmend korda. Seda kesksuvisel aastaajal, varematal kuudel on ka püsivamaid ilmu.

Nagu inglasele, nii esineb ka šotlasele tähtsa spordiharuna golf. Ja need suurepäraseid kilomeetrite ulatuses tasasekspöetud muruväljakud, need annavad tunnistust selle mängu suurest populaarsusest.

Šotlase pidulik ülikond on seelik. Isegi suurtel pidudel frakki rõivastunult ei puudu neil seelik seljas, nii koomiline kui see meile ka paistab. Šotlane on aga uhke oma torupillile, tantsulugudele ja tantsule, millest kõige enam harrastatakse mõõgatantsu, mida tantsitakse tavaliselt nelja-

kaupa, hüpeldes, kiljudes ja hüüdes torupilli tüütava ühtlase joru saatel, ristamisi mahaasetatud mõökade vahel. Rahvas aga vaimustub sellest ja elab kaasa.

See teostus käesoleval suvel, et šotlaste ja inglaste tähelepanu oli juuli teisel poolel koondatud Edinburghist põhja poole Grieffi linnakese läheduses kaunite mägede vahel peetavale üle maailm-sele vanemskautide suurlaagrile, mis koondas enesele 42 rahvusest ja ligi 30 riigist osavõtjaga suurt tähelepanu kogu maailma ajakirjanduse kaudu.

Huvitav oli jälgida, kuidas samal ajal, kui keerutati järjest sõjakartuse-lugusid, võisid 42 rahvuse noored kõige sõbralikumalt elada koos ühises suures vendlusperes.

Juba üksnes kuninga kiri, Briti valitsuse erakordne tähelepanu, siis välisministri läkitus ning Soti ministri isiklik osavõtt laagri avapidustusest ja veel enam seal läheduses — Edinburghis — peetud rahvusvahelisele skauditegelaste konverentsile kogunenud delegaatidele Cloushsteri hertsogi poolt korraldatud aiapidu — need on juba erakordset suured tunnustusavaldused sellele noorteliikumisele.

Sõnake suurest laagrist

Juba kell 6 hommikul algab torupillimäng laagri läheduses lossi katuselt ja kell 7 kostavad paar suur-tükipauku äratussignaalina. Olgu muuseas mainitud, et üht prantslast tüütas torupilli ühetooniline pirin lõpuks sedavõrd, et ta ühel hommikul virgudes ja äratuspauke kuuldes hüüdis kahjuröömsalt: „Paras talle, läks ometigi kord lõhki!“ Tema arvates lõhkes torupill...

Aga torupill hüügab päev läbi. Isegi inglased ei pannud paljuku nõõgata kord šotlasi sportliku ettekande näol, aimates järele torupilliorkestrit ja selle häält. Šotlane aga mängis oma torupilli edasi seda suurema iseteadvusega.

Ja anekdoodid šotlase ihnsusest, ei, siin olid šotlased lahkuse ise, nii et igasugused sellised anekdoodid said seega olematuks.

Laager ise, mahutades ligi 4000 vanemskauti kogu maailmast, oli püstitatud telkinnana sedavõrd mugavalt just selle juhtimise ja toidustamise seisukohast, et mugavamat elu ei või küll keegi endale kujutleda.

Suur-laager oma sjsustiselt oli ühtlasi rahvaste omapärasuste näituseks. Nii ei puudunud näiteks hollandlastel oma laagrivärvavasse ehitatud tuulik ja küllastajatele pakuti tükike kuulsat hollandi juustu.

Ei puudunud metsastoodud kannud ja suured puunotid, mis olid „ümber ehitatud“ hüglakroko-dillideks või -lõvideks. Prantslased teevad hoogsat propagandat järgmiseks jamboreeks (ülemaailm-seks skautide suur-laagriks), milline leiab aset kahe aasta pärast Prantsusmaal.

Tavalise laagrielu kõrval ei puudunud aga ka suurejoonelised vastuvõtud lähedaste linnavalitsuste ja maavalitsuste poolt, kusjuures osavõtjaid esitlesi suurepärastesse punastesse ametirüüdesse rõvastatud linnapeade'e või maavanematele ja nõunikudele. Sellist vastuvõttudel peeti juba igasugused tervitus- ja tänukõned ette ära, et söõgilauas mitte aega viita.

Kõikidest tseremooniast ulatus aga üle laagri lõpp-päev, mispuhul kohaliku lossi omanik korraldas 4000 inimesele peo. Seal ei puudunud šoti rahvusliku spordiharu — suure palgi viskamise võistlus. Laagri auks praeti kaks härja tuul lageda taeva all parimate kokkade poolt ja mitmekümne meetri pikkused söõgilauad olid kaetud üleni omapärase hüglatordi või -koogiga, mida jätkus kõigile. Kuigi viimane mait-ses hästi, oli mõneks päevaks siiski söõgiisu rikutud vist kõigil välismaalastel, kes seda aplalt söid.

Siis hakkasid lossi rõdul kaks torupilliorkestri a'gupärasesse mundrisse rõvastatud orkestranti tülit-sema, millele järgnes maadlus ja poks kõigi all murul olevate tuhandete inimeste virgutushüüete saatel. Siis juhtus midagi kohutavat. Kõigi silme all kukkus üks

Šoti torupilli-puhuja.

neist katuselt alla ja... et see õnneks siiski oli loomu-truult järeletehtud vahast nukk, toodi must kirst ning pandi tükid kirstu. Öhtusel lõksetulel põletati see paha vaim kogu kirstuga.

Ei puudunud ka muidki huvitavaid lugusid. Nii näiteks teenis kogu laagriaja kestel üks vanast ajast jäänud auto väga truult oma kohuseid, olgugi et väli-muse järgi otsustades teda peeti kahesaja-aastaseks! Šotlane ja inglane mõistab ju igast tühiastastki suure-pärase naljanumbri teha. Nii teostuski laagri lõpp-päeval auto ülendamine „lordiks“ ja annetati temale kümnekonna tõelise lordi poolt vastav kiituskiri, seda autole „kaela“ riputades.

Jah, seda südamlikkust ja lihtsust, mis ilmneb lihtsa skaudi juurest alates kuni krahvide, lordide ja isegi kuninglike kude kõrgusteni, kus tuntakse suures sõpruslaagris endid täiesti ühise perena, seda põhjus-tab eeskätt ühtlane lihtne munder ja ühine tegevus laagris.

Nii tunneme meiegi juba vanade laagrisõpradena Rootsi printsi Gustav Adolfit ja Lichtensteini printsi Emmanueli. Buckinghamshire'i noor krahv ei pane paljuku täita kõiki ülesandeid isiklikult, alates kõige lihtsamastki, kui see tuleb kasuks külaliskonna hüve-olule.

Edinburghi linna suurel jalgpalli-väljakul; kus toi-mus suur lõpp-pidu, millel esines kõnega Ing-lise kuninga vend Cloushsteri hertsog, teostus ka haruldasi ettekandeid. Ei puudunud ka massiline etteaste, kus püstitati 100 telki. Justkui sada seent kasvasid maa seest minuti jooksul poolkaares need telgid, mille keskel võimlejad olid moodustanud süm-boolse BP (Baden-Powell ja „Bee pals“ — olgem sõbrad), kusjuures kõigis keeltes hüüti valjuhääldaja kaudu eetrisse — ka eestlase poolt —: „Olgem sõbrad!“

Nädalate möödudes lahkusid maailma rahvaste noored šotimaalt, võttes kaasa mälestusi sõbralikust ja kaunist torupillirahva-maast.

Maailmameister

Karl Kübar

Karl Kübar

„Pole midagi imestuda,“ muheles habemik talu-
taat, maailmameister Karl Kübara vanemate kuna-
gine naaber, kui kuulis, et „Karla“ oli tulnud esime-
seks Luzerni laskevõistlustel, „ta ju põlvepikkuse
poisikesena laskis ümber nurga seale silma.“ — Kuidas see laskmine toimus ja millised olid tagajärjed, sellest meie pikemalt ei tea, kuid nähtavasti oli hiljutise maailmameistri silm juba siis niivõrd terav, et tabas ka keelatumaid kohti, nagu on seda sea silm, isegi ümber nurga. —

Kui mõned aastad tagasi vähesed teadsid midagi väikesest riigist Läänemere kallastelt, mille nimi on Eesti, siis seda ei või ütelda enam nüüd, kus Eesti sini-must-valge lipp on lehvitud maailmameistri-
võistlustel laskmise alal, kuhu oli kogunenud mehi kõigest Euroopa riikidest, kus võistlesid head parimatega ja kus tulid võitjaks meie laskurid, kerkides kuulsusteks nagu üleöö. Siis kirjutati ajakirjades kõigis neis keeltes, mille riigid olid välja saatnud oma täpseimad ja osavaimad laskurid, siis ilmusid ülesvõtted neist, kelle päid ehtisid võitjate loorberid, ja kõikjal hääldati meie laskurite eestpäraseid nimesid.

Küsimusega, kuidas saada maailmameistriks, pöördusime tartlase Karl Kübara poole, kelle nimi on kuulnud praegu üle maailma, ja otsisime ta üles Emajõe kaldal asuvast väikesest majakesest, kus mainitu eluneb oma ema ja abikaasaga ilusas, meeleolurikas korteris, mille akende all voolab laisalt jõgi ja hallid hõbepajud sahištavad oma oksid vastu akna-ruute.

Ja laskurmeister ise? — Suur, sihvakas, käeso-
leval hetkel pruunikspõlenud näoga, kuna ta oli äsja saabunud puhkuselt Haapsalu mererannalt, kus veetis kuu aega kosutavat rahu pärast pingutatavat heitlust Luzerni laskevõistlustel.

„Iga väike poisipõnn, kes viskab lutsu või pillub ‚ragulkat‘, võib tulla hilisematel aegadel laskmisel esikohale, sest kellel on kõigepealt suur indus märgilaskmise vastu, siis veel tugevat tahtejõudu ja püsivust pidevaks harjutamiseks treeningutel, omandab aja jooksul kõik eeldused selleks, et saada meistriks laskmise alal. Harjutus teeb meistriks; pole keegi veel saavutanud üllatavaid tagajärgi lihtsalt sel viisil, et võtab ainult püssi kätte ja laseb. Pole tabamine ka mitte õnneloos, kus juhuse tahtel võib kuul sattuda märklauale otse südamesse; kõik tulemused on ikka ja alati suurte harjutuste viil, treeningute tagajärg, millised on enda alla neelanud mitte ükski päevi ja nädalaid, vaid rea aastaid.“

Oma esimesi mälestusi püssist oman ma küll ajast, mis järgnesid Vabadussõjale, kus väeosad tulid ja läksid, peatudes lühemat aega ka teeveerstes talu-

des. Olen pärit maalt, Varalt, kus mu vanematel oli talu. Järjest vahelduvate väeosade poolt oli maha jäetud mitmesuguseid püsse ja palju laskemoona. Olin tollal parajasti 10—12-aastane poisijõmsikas, kelle elavaimaks huvipunktiks oli kindlasti püss ja laskmine, kuigi see oli vanemate poolt kindlasti ära keelatud. Mäletan oma esimest jahisaaki. Oli varata, aeg, kus maa on juba jäätunud, kuid lund pole veel tulnud.

Võtsin salakesi püssi, hariliku vintpüssi, otsisin välja laskemoona, keerasin padrunitel kuulid otsast ära ja toppisin siis padrunid haavleid täis, et saagi tabavus oleks suurem. Läksin jahile. Oli parajasti aeg, millal küttiti jäneseid. Nii minagi siputasin maha veidi ristikuid ja jäin saaki ootama.

Minu jahirekkest oli aga kodus juba teada saadud ja oodati muidugi suure naeruga, millal tulen koju ilma ühegi saagita. Siiski, nagu heaks ennustuseks kõigile minu hilisematele võitudele, tõin koju suure rasvase jänese, keda olin tabanud otse silmade vahele. Nii sai minust jahimees, kuigi ma praegu jahi vastu enam suurt huvi ei tunne.

Teenides sundaega sõjaväes, olin laskmistel küll esimeste meeste hulgas, kuid ei omanud just silmapaistvaid tulemusi. Astusin sealt väljudes ‚Kalevi‘ spordiseltsi, kus olin huvitatud kõigest sportlikest aladest.

Minu õige ala leidmine laskurina algas aga alles kuus aastat tagasi, kui astusin Kaitseliitu. Olin sattunud õigetes kättesse, sest õppurmalevkonna pealik, vana laskeveteraan Jaan Voitka, kelle silme all olid võrsunud ja välja koolitatud paljud hilisemad head laskurid, avastas minus võimeid, mis lasksid oletada, et minust võiks ‚asja saada‘ laskurina. Esimesed juhised laskurile olid ikka ja alati toonitatud: ‚Mitte tötata! Palju treeningut! Ka kuiva treeningut! Ja lõpuks alatine valmisolek abistamiseks! Need olid motiivid, mis andsid indu ja taht harjutamiseks.“

Mõnigi mõtleb: ‚Antagu mulle vaid suurepärase relv, küllap ma siis tagajärgi saavutan.‘ — See vaade on aga täiesti ekslik. Mina isiklikult olen harjutanud lihtsa vintpüssiga, kõigi sellele püssile omaste vigadega ja raskustega ja pean ütleva, mida raskemad on harjutustingimused, mida viletsam on treeningutel relv, seda paremaid tagajärgi saavutatakse siis, kui kord on õlale tõsta eeskujulik täpsuspüss.

Esimese katsena võistluste alal suurte laskjatega läksin välja Tartu parimatega koos Tallinna Poola Korrespondents-laskevõistlusele neli aastat tagasi. Seal saavutasin tagant esimese koha. See aga ei löönud mind moraalselt alla, vaid ütlesin endale: ‚Ma pean saavutama esikoha!‘ — Ja see ‚pean‘ sai varsti tõeks. Järgmine suurem võistlus toimus uuesti Tallinnas paar aastat hiljem sõjaväe ja Kaitseliidu vahel. Lasksin kolmest asendist ja saavutasin võimalikult 600 silmast 510.

Selle tulemusena sain Kaitseliidu ülemalt eriauhinnana täpsuspüssi, nn. ‚kindralipüssi‘, milline oli ka siis esimene õige püss minu laskuri-ajaloos.

Enne Heisingi suuri maailmameistri-võistlusi oli treening eriti kibe. Kuna olen teenistuses, siis pidin iga minuti oma vabast ajast kulutama kuivaks treeninguks kodus. Kuiv treening on harjutus: püssi palgepanemine, sihtimine, asendivõtmine — kõik see toimub ilma pauguta. Laskur peab püssiga kokku kasvama, see pole mitte ükski tavaline harjutus; ainult siis saavutatakse tagajärgi ja ainult sel moel võib tõusta esimestesse ridadesse laskurperes.

Mitu korda on minulegi meelde kerkinud küsimus, kui olen sammunud kas sügise või kevade lumelobjaku ajal lasketiirule: „Kas on mõtet säärasel enda ärasalgamisel ja vaeval?“ — Olen siiski õnnelik, et olen suutnud vastu panna mitmele raskusele ja pidevale treeningule, sest tunne, mis valdas südant siis, kui nägin lehvimas kõrgel MM võistluse lipumastis Eesti sini-must-valget lippu, lippu, mis rääkis kõigile, kõigile üle maade ja merede Eestist, see tasus kõigi nende pingutuste ja harjutuste vaeva. Siis kadus ära nagu isiklik mina, tundsid vaid, et olid uhke oma lipu selgetele ja karsketele värvidele.

Iga poisikese sussik võib olla eelkäijaks niimõnelegi võidukale täpsuspüssile — selleks püsivust, vastupidavust ja tugevat indu!“ —

Maailmameistri vitriinis puhkavad auhinnad, millised on saavutatud mitmetel võistlustel. Hõbe, hõbe ja aina hõbe! Mõni kristallesc nagu kaob sellesse hõbedahulka, mida kroonib Luzernis saadud loorberpärj. Alumistel riulitel aga asetsevad mitmesugused laskurimärgid karpides, nende hulgas ka ainulaadne kullast maailmameistri-märk, milline anti viimastel laskevõistlustel parimale laskurile, kelleks

osutus Karl Kübar. Piklikkudes karpides aga asetseb kolm kuldkella, millised on samuti saadud auhindadeks parimate ja täpseimate paukude eest.

Kõige enam liigutas värsket kuulsust tema ametivendade tähelepanu, kes, olles väikesepalgalistel kohtadel, olid endi keskel kokku korjanud summa raha, mis ulatati äsjasaabunud maailmameistrile lugupidamise-tähisena.

„Olles kauemat aega töölt kõrval, olin nagunii pannud neile peale raskema töökoormatise — seepärast olin tõsiselt üllatatud, kui nende poolt püüti veel kord tähistada minu võitu, mis oli osaliselt ka nende poolt kaasa aidatud.“ —

Väike majake Emajõe kaldal upub õhtusesse rahu. Seal puhkab oma võiduloorberitel mees, kes on toonud au ja kuulsust mitte üksi endale, vaid kogu riigile. Pole aga kauaks puhkust ja rahu pärast sedagi suurt jõukatsumist — püss ei tohi roostetuda, varsti sammutakse lasketiirule treeningutele ja jälle kõlavad paugud, mis näitavad, et kuulsus ei lase lehada, vaid tõukab ikka ja uuesti tööle ning harjutustele...

Mageda vee hunt — haug

Külmaverelist röövlit, kes elutseb põhjapoolse paraja vöö jõgedes ja järvedes ja kes ei põlga oma toiduks isegi linde ja väikesi imetajaid loomi, on kõige sobivam iseloomustada, võrreldes teda hundiga. Alatiselt piinatud näljast, ikka saaki varitsedes, ikka valmis seda kavalalt piirama ja parajal silmapilgul välkkiirelt sellele viskuma — see on haug.

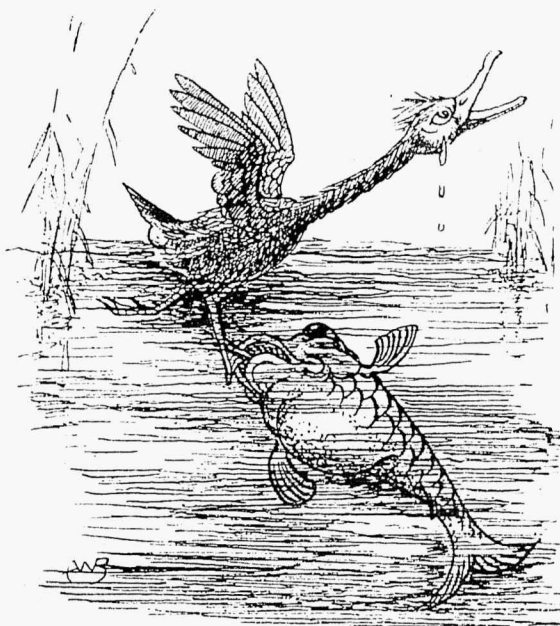
Olen sageli jälginud, kui kavalasti ning osavasti käitub see röövel. Ühes lagununud, vee sees olevas murelonnis mängisid kolmkümmend särge, ujudes muretult läbiseigi. Kuna ma neid veel jälgin, nihutas end läbi põrandaprao umbes viienaelane haug, ent nii aeglase liigutustega, et kestis tükk aega, kuni ta oli särgede keskel.

Silmapiilk hiljem sööstis ta põiki üles ja haaras ühe suuremaist särgedest, mispeale ta otsekohe kiiresti põhja laskus, kus ta oma saagi lõugade liigutustega nii pööras, et see peaga ees kadus ta kurku. Särjed ei aimanud silmanähtavalt neid ikka veel ähvardavat ohtu, sest nad ujusid taas muretult siia ja sinna, nii et ta sai endale teise saagi nende hulgast. Nüüd alles lahkusid särjed põgenedes ruumist.

Kui suureks ja raskeks haug võib kasvada, olen toiduhulgast, mis talle saagiks langeb. Väikeses veekogus, kus leidub vähe särge, nii et ta ainult ägeda jahtimisega saab oma nälga kustutada, kasvab haug aeglaselt, ent toidurikkas vabas vees tõuseb ta kaal kolmekümne naelani. See pole aga tema kasvu piir. On püütud varemalt kinni mitmed havid, millised on kaalunud isegi üle viie kümne naela. Ja nüüdki on sageli kuulda nimetamisväärselt suurtest kinnipüütud havidest, kelle kaal on otse usutamatu. Kuni kolmekümne viie kilogrammi raskuseks võib see mageda vee kardetuim kala saada.

Säärane imeeluka püük on õnnistuseks kõigile teistele kalaliikidele, sest võib oletada, et ta oma igapäevaseks toiduks tarvitab sama palju kalaliha, nagu ta ise kaalub. Ent ta ei põlga ka ühtki teist looma, kes elutseb vees. Ta püüab konni, hiiri, rotte ja noori veelinde. Olen ise näinud, kuidas haug, kelle kaalu võis täpselt kahekümne nelja naela peale ära märkida, kuna ma ta paari päeva pärast välja õngit- sesin, pardipoja vanemate silme ees, kes teda toit- sid, kinni haaras ja alla neelas.

Et haug võtab elusa söödakala, kes ei suuda ta eest põgeneda, on arusaadav ta röövimiskire juures. Ent olen näinud, et üks ja sama haug rebis vähese aja jooksul kolm söödakala konksu otsast.

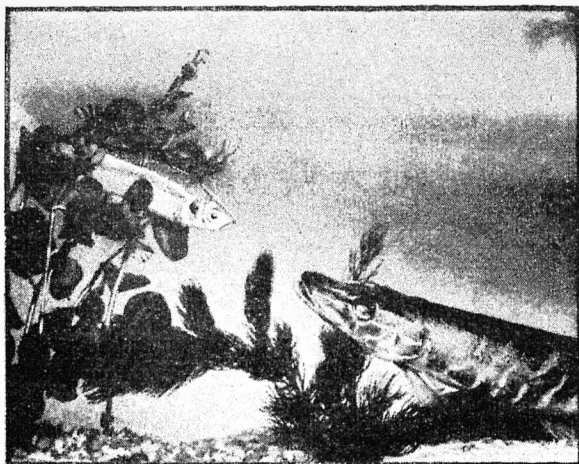

Haug haarab pardipoega.

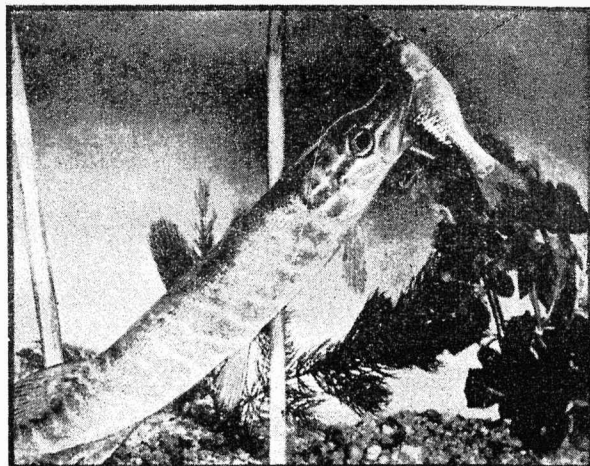
Kui ma ta neljanda kalaga lõpuks siiski kinni püüdsin, löikasin kohe ta kõhu lõhki, kust leidsin just äsja allaneelatud kolm kala.

Ent leidub päevas ka tunde, millal haug, nähtavasti täissöönult, ei röövi, vaid tegevusetult, enamasti lehtede alla peidetult, püsib ühe koha peal. Kõige ahnem on ta varahommikul ja õhtul. Kui järsku nähakse hulk käepikkusi särge veest välja laiali hüppavat, on haug selle parve hulka tunginud ning ühe neist röövinud. Kui ta eesmärk on luhtunud, ei jälita ta enam põgenenud särge, vaid laskub põhja. Näib, nagu teaks ta kogemustist, et särjed ilmuvad pärast ta kadumist taas oma eel- istatud paigale.

Et haug end petta laseb kunstlikust söödast ja seda haarab, isegi kui see ei meenuta mingit kala, nagu näiteks keerlev lusikas, on seletatav sellega, et teda ei ärrita mitte ainult metalli läige, vaid ka kiire liikumine. Kui õngitseja teeb seejuures vea, vähenda-

Aeglaselt liigub haug saagi poole.

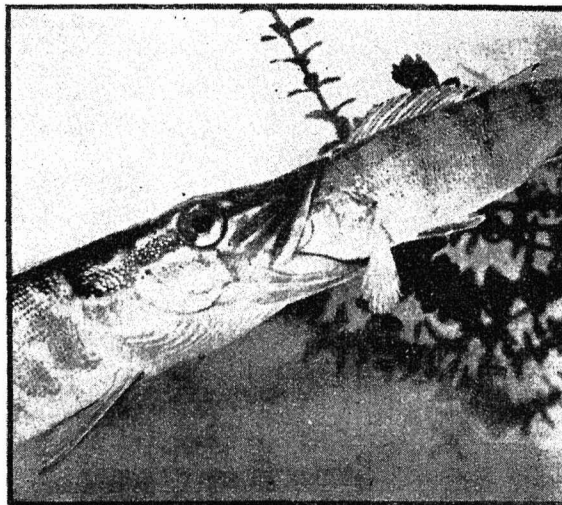

Saak on käes.

des vedeli kiirust, arvates seega havile kergendavat hõaramist, siis saavutab ta enamasti vastupidise: kiire liigutuse erutus lakkab ja havil on aega tundma õppida spinningi iseloomu. Ta ei haara, vaid kaob kiiresti sügavusse.

Kui ta aga on haaranud vedeli ja tunneb konksu suus, siis on ta otsekohe teadlik hädahüst ning võitleb selle vastu. Ta kihutab pöörase kiirusega ja säärase jõuga minema, et rebib katki pinguloleva nõõri. Sest sportõngitseja püügiriist pole mitte selleks, et vastast võita jõuga, vaid osava vastupanuga teda väsitada. Seepärast lastakse havi esimesel põgenemisel kergete tõmmetega nõõri niikaua järele, kuni ta jääb ise vaikseks. Siis püütakse rulli abil teda pöörata ja tagasi juhtida. On vale — haug liiga vara veepinnale tuua. Siis võib kogeda, et ta poolt kehast saadik viskub püstsirgelt veest välja ja pead ägedalt siia-sinna raputab, et konksu kõrist vabastada, mis tal mõnikord õnnestub, kuna võitluses laieneb auk, kus konks asetseb. Või teeb haug viie-, kuuemeetrilise õhuhüppe ja kordab seda, vaevalt puudutades veepinda, veel kaks, kolm korda. Hända õngitsejale, kes hüplevale havile ei anna küllaldaselt nõõri järele.

„Politseikalana“ on aga havi kohta ka pisut head öelda. Noored havid paigutatakse teretulnud abilistena tiikidesse, kus nad hävitavad soovimatuid konni ja kalu.

Tavaliselt haarab haug oma saagi pea poolt.

Kui sügavale võib inimene sukelduda?

Moodsate sukeldusvahenditega on saavutatud pea-aegu 1000-meetrilisi meresügavusi, suuremate sügavuste ületamine on vaid materjali vastupidavuse küsimus. Suurim sügavus, mida alasti, ühegi aparaadiga varustamata inimene võib saavutada, on seevastu äärmiselt piiratud. Dr. Robert Stigler tegi põhjalikke uurimusi alasti sukeldumise kohta ja ta arvutas välja suurima sügavuse, milleni võib laskuda alasti sukelduja. Ta lähtub sellest tõsiasiast, et inimese kops sisaldab täieliku väljahingamise juures ikka veel 1 liitri õhku, täispumbatud olukorras aga 4,5 liitrit. 1-liitrilist õhuhulka peab dr. Stigler piiriolukorraks, millest ei tohi üle astuda. See olukord tekib, kui sukelduja täieliku hingetõmbe järel saavutab 35-meetrilise sügavuse. Selles sügavuses on ta 4,5 atmosfääri surve all (normaalne õhusurve pluss 35-m veesammas) ja õhku ta rinnakorvis surutakse samas vahekorras 4,5:1, see tähendab, need 4,5 liitrit õhku võtavad endi alla 1 liitri ruumi. Suuremas sügavuses kahaneks edasi see hulk ja tekiks talumatu õhupuudus, vaatamata olemasolevale hapniku-tagavarale. Tegelikult kõiguvad alastisukeldujate suurimad

sügavused umbes 35 m ümber. Selles sügavuses saab sukelduja ainult mõned sekundid viibida. Suurim sukeldumiskestus, mida dr. Stigler jälginud, on 3 min. 45 sek. Selle saavutas kunstsukelduja, kes näitas oma kunsti laval. Publik imestus eriti selle üle, et sukelduja sai vees süüa ja imemispuudelist juua. Nagu esineja seletas, aitavad just neelatamislülitused ületada väljahingamistungi.

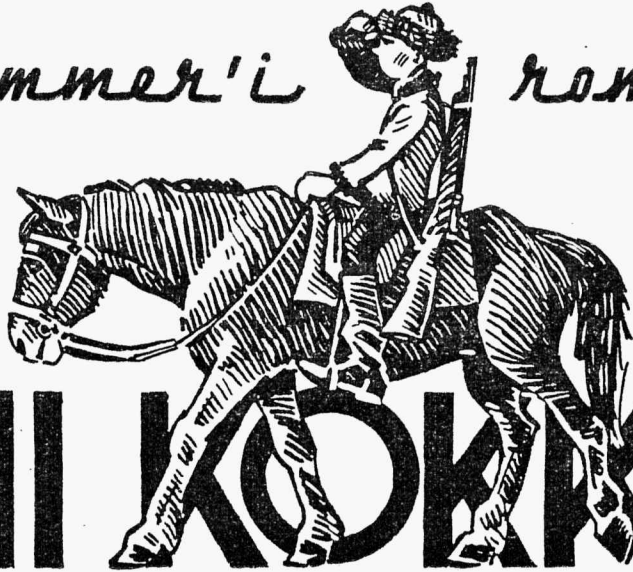
Soovitage „**VIIKING**“it“ oma sõpradele!

„VIIKING“

on kõige sisukam ja pildirikkam noorsoo-ajakiri.

Saatke oma sõprade aadresse, et võiksite neile saata proovinumbreid.

Jarl Hemmer'i romaan

ONNI KOKKO

8. järg.

Kivihte-kaugusel nendest oli majadegrupp; nähti valgustatud aknaid ja paljudest korstnatest keerles üles kiirestikustuvaid sädemeid ning paksu suitsu, mis üle männituka kõrvetas neile ninasse. Metsik kisa tungis vahetevahel siia ühes suitsupilvedega; seai talus ei magatud veel. Hüüete ja naerupahvatuste hulka segunes mingist kirikulaulust kärisenud toone.

„Hakkavad punased nuud'ka kirikulaulé laulma?“ küsis Onni.

„Ei, need peavad olema vangistatud talupojad.“

„Kas me ei vabastaks nad?“

„See oleks siiski asjatu vaev, nad lastaks igal juhul valve poolt maha. Meil on tähtsamaid asju ees.“

„Kuhu me siis õige läheme?“

„Staapi nimelt. Vaata seal paremal neid suuri aknaid. Tule!“

Nad möödusid talu kõrvalhoonete lähedusest. Läbi musta palkseina kajasid nõrgalt ja lohisevalt laulvad hääled, aga rahulikult nagu kirikus:

„Üks kindel linn ja varjupaik
on meie Jumal taevas,
ta hoiab meid kui kilp ja mõök,
ta aitab kõiges vaevas.“

Nad sõitsid kaares ümber põllu, ronisid künkale ja hiilisid kahe taluhoone vahelisse kitsasse käiku. Siin oli täiesti pime, ainult avaus õuele oli nagu valge aken, mille kaudu lumi sisse tuiskas.

„Suusad jätame siia,“ sosistas Lehtinen. „See talu on staabi korter.“

Samal hetkel haaras ta Onnil tugevasti käest. — Tumedas käigu teises otsas liigatas miski. Seal sai äkki üks lumehunnik elavaks. Käed, jalad ja püss tulid sealt nähtavale. Siis kuuldus joobnud lallutamine, mille tuul kohe laiali viis. Seal oli valvur kivile istunud ja lumme tuisanud.

„Venelane,“ sosistas Lehtinen, „ning ta on puru-joobnud. See peab tummaks tehtama.“ Ta tõmbas oma noa ja hakkas edasi ronima, aga kohe tõukus ta vastu Onni Kokko saapakontsa — see jõnglane oli temast ette jõudnud. Ta katsus teda jalust haarata ja tagasi tõmmata, aga asjata; saapad tema ees olid kindlas käigus. Lehtinen neelas alla vande ja jäi lebama.

Nuga hammaste vahel, poetas Onni enese pimedasse käiku. — Tähelepanдав, kuidas täna kõik sarnaneb indiaanlaste looga, mõttes ta ronides. Kuidas ometi oli selle nimi? Ei, ta ei tulnud enam sellele. Talle meenus ainult, et selles raamatus üks

kelm sai oma ärateenitud tasu. Risti läbi kogu metsiku lääne otsis teda kättemaksja ja lõpuks sai ta tema pihku ning tõukas kuristikku. Ning kas pole Ameerikal veel palju suuremaid metsi kui Soomel?

See käis tal läbi pea, sellal kui ta painduvalt nagu kass roomas joobnud venelase poole. Tagapool käigus lebas Lehtinen ja ootas. Teeb ta oma asja õieti? Saab venelane veel karjuda? Nüüd peab ta varsti tema juures olema...

Avauses oli mingi liikumine ja sealtpoolt kajas nagu kerge norin. See oli kõik ning peale selle kuuldi ainult lumetormi ulumist. — Onni Kokko tõi ettevaatlikult lohistades laiba.

„Sa oled liiga äge murdma, väike riukukk! Aga osavasti tegid sa seda ning see oli kaval, et sa ta siia pimedusse tõmbasid. Ons ta ka tõesti surnud?“

Onni ei peatunud, vaid lohistas venelase läbi käigu teisele poole välja, kus temale kõrgusest langes hall kuma. Seal kummardus ta üle surnu.

Lehtinen hiilis kiiresti järele. „Mis kuradi asi see on? Mis sa siin lamad ja teda igast küljest vahid?“

Onni ei vastanud. Lehtinen kuulis ainult, kuidas ta sügavasti ja murelikult ohkas.

„Nüüd tuleb aeg, et me peale hakkame,“ sosistas suusataja. „Sina saad kolm käsigranaati ja mina võtan teised. Saad sa sellega valmis, et viskad kõik kolm üksteise järel? Kõige parem — igaüks eri aknasse.“

„Jah,“ ütles Onni.

„Aga ainult neisse, millised on valgustatud, mõistad!“

„Jah.“

„Seejärel hiilid sa seda teed välja ja ronid onni vasemal pool. Seal ei ole vahiposte ning see on täis punaseid närusid. Aga halastagu sinu peale jumal, kui sa varemini viskad kui mina! Alles siis, kui ma hüüan. Sa tead, mis ma alati hüüan?“

„Jah,“ ütles Onni.

„Nii siis, kõik on selge. Suure maja staabiga võtan mina. Ja siis silmapilkselt suuskadele. All right, ütleb inglane.“

Lehtinen kadus pimedusse maja seinte vahele. —

Mõni minut hiljem lebas Onni Kokko oma paigal, kolm käsigranaati ees lumes. Hoone külgssein oli vastu avatud maastikku ning seal ei pidanud selle ilmaga keegi valvet. Sees oli üsna vaikne ja rahulik. Üksikud hääled kajasid ning vahetevahel käis üks. Punased sõdurid näisid magavat. Ainult kaks akent oli valgustatud ning neist langes kaks laia

ja lühikest valgusjuga, milles lumehelbed keerlesid ja tantsisklesid. Onni lebas ja vahtis ühele aknale. Seal oli tekkinud vari.

Siis kajas püstolipauk — Lehtinen laskis maha ühe valveposti. Kohe seejärel kostis kõmisev hää: „Siin on Lehtinen!“

Kuuldus puruneva klaasi klirinat — neli tume-dat plahvatust üksteise järel, saadetud murduva puu raginaist. Siis veel kaks plahvatust ning lõpuks üks üksik, päris lähedal.

Onni Kokko oli haaranud käsigranaadid ja üles hüpanud. Ta astus mõningad sammud majaseina poole. Aga siis jäi ta sekundiks liikumatult seisma ning ilma sütituk tõmbamata ja viskamata pöördus ta ümber, riputas granaadid vööle ja jooksis suuskade juurde. — Lehtinen oli juba läinud. Onni torkas kepid lumme ja kihutas metsiku hooga kallakust alla metsa. Tema taga külas tõusis kõrvulukustav kisa. Näis, nagu oleksid äkki kõik talud laokile pühitud ning neist välja voolanud ülesehmatused inimesed, kes karjusid ja endi ümber tulistasid. Kogu majade grupp seisis hetke jooksul leekides, igas nurgas pragises. Selle üle aga kihutas ulgudes lumetorm.

Onni peatus hetkeks ja vaatas puude vahel hingeldades ringi. Kas polnud siin lähedal männitukk ja talu vangistatud talupoegade? — Jah, nüüd nagises kauguses laadik. See kõlas päris nõrgalt, see pldi olema majas; ning ta mõistis, mis see tähendas. Vange lasti maha!

„Ma oleksin siiski pidanud viskama!“ ütles ta endamisi valjusti. Kuid käsi polnud tahtnud... Ta pürgis edasi läbi lumetuisu ja higi jooksis tal soolast suunurkadesse.

Oli juba valge ja päike algas oma käiku üle tüüne taeva, kui suusataja Lehtinen astus välja kapteni korterist. Ta oli ette kandnud õõ tulemusist ja näis olevat uhke ja rahuldatud. — Samal hetkel tuikus Onni Kokko õuele. Ta hoidis käes pooleks-murdunud suuska ja näis nii, nagu oleks ta kuude kaupa haigena lebanud.

„Noh, sa elad ju!“ hüüdis Lehtinen. „Mispärast ei visanud sa oma käsigranaate, lollpea?“

„Ma ei julgenud,“ ütles Onni.

„Ei julgenud? Hahaa! Sina julged kõik.“

„Ei, ma ei julgenud. Ma olin siiski unustanud, kuidas seda tehakse.“

Ta tuikus edasi, astus kusagile ulualusesse ja heitis enese õlgedele. Ikka nägi ta enese ees sedasama pilti: aken, valgusjuga ning keset udust paistet üks vari. Ei, ta ei teadnud midagi sellest varjust; ei seda, kellele see kuulus, ega seda, mis ta temast tahtis. Ning siiski oli olnud selles varjus midagi, mis tema käe oli halvanud.

12

Kapten Karr märatses: „See puudus meil veel, et me selle siin õõseks eriülesandeks saime! Juba kaks tundi annab meile see neetud asi tegemist ja nüüd hakkab pimedaks minema.“

Ta tammus külma pärast ühelt jalalt teisele ja lõi jalgu kokku, nii et säärikud paukusid. Siis tõstis ta jälle oma pikksilma ja vaatles puude vahelt. Muutumatu seisis talu seal taga. Õnnsaist mustadest aknaavaustid langesid lasud sama reegli-pärasusega kui enne ja juba võis kasvavas hämaruses näha nende valgatusi. Muide oli kõik endisel viisil saladuslik ja barrikaaditud ja majas polnud mingit liikumist. Ainult õuel väänlesid mõned haavatud, siin ja seal sirutus mõni käsi üles ja üks metsikukslänud lehm oli enese laudas lahti kiskunud ning jooksis trepi ja kaevu vahel edasi-tagasi. Lakkamatult edasi-tagasi. Mingit paranemist ei saanud nentida võitlus-olukorras. Metsaserval ringi ümber väljaku paukus uniselt ja plaanitult nagu varemini ning mehed, kes olid kuni loomalaudani edasi tunginud, lebasid väsinult ja nõutult ning kummardusid lauda kõrge

kivist vundamenti varju. Vaevalt tõstis keegi püssiava välja, kui juba laskude rahe tuiskas ümber majanurga.

„Lööge ometi uks sisse,“ karjus kapten Karr ühele allohvitserile. „Laske inimesed lauta ronida, siis jõuavad nad lähemale. Seal ei ole punaseid. Ja rutake, kuradi päralt, me peame siin viimaks ometi lõpule jõudma! Neetud sigadus!“ pöördus ta enda kõrval seisva lipniku poole. „Meeskond ja hobused on pikalikkumiseni väsinud nagu kotid, meie peak-sime und saama, kui peame homme vara edasi minema. Selle asemel oleme suurtükiväega siin tühjuses kinni — ja siin me nüüd istume. Kõik selle neetud putka pärast seal teisel! Ning kui me töö-poolst sellel maastikul paar suurtükki kohale saame, mis see aitab? Laseme selle hurtsiku põlema ja suut-sutame nad välja, siis pole meil endil õomaja. Saadana tõug...“

Need olid vanamoelised massiivsed püssid, mis kapten Karrile sellist kurbust valmistasid. Ta oli käsu saanud oma suurtükikomando lühimat teed mööda läbi peaaegu asustamata ala viia kirde poole tähtsale positsioonile. Ilma peatuseta oli kahekümne nelja tunni jooksul läbistatud see teedeta maastik, millesse rasked kahurid kinni jäid, ja hobused pidi veriseks piitsutatama. Nüüd aga, vaevalt poole päeva-tee võrra eesmärgist eemal, oli ka jõud lõpul. Ning just nüüd satuti ootamatule vastupanule selles tühjas maakohas, mis sugugi ei kuulunud võit-lusalasse ning mille elanikest oleks pigem võidud arvata, et nad on valged kui punased, niipalju kui üldse elanikest võis kõnelda. Satuti kolmele kuule-sülgavale talule ning need olid just samad, millised õomajaks olid valitud. Punased meeskonnad seal olid nõrgad, aga visad. Kuna mõlema esimesega võrdlemisi kergesti valmis saadi, siis jääd kolmanda juures peatuma. See talumaja oli suur pikk kast, suur nagu koolimaja ja plokkmaja tugeva ehitusega. Tema vastupanuvõime saladus seisnes aga neetud vanades hiiglaahjudes, milliseid peale suure elutoa näis olevat ka kõigis teistes ruumides akende lähedal. Naisse olid punased endile pesad kaevanud ja tulistasid nüüd pimedusest läbi purunenud akende, ise nähtamatud ja laskudele kättesaadamatud. Paar katset barrikaaditud ust käsigranaatidega lõhkuda oli nurjunud: ründajad jõudsid ainult mõne sammu õuel edasi ja langesid.

Nüüd hakkas aga tall põiki üle õue kuule sülitama. Mõnel mehel oli õnnestunud sisse tungida ja sõnnikuluugile asetada kuulipilduja. Lõpuks tõukus ühest aknast kepp valge nartsuga, laskmine jäi nõrgemaks ja lakkas lõpuks. Akki jäi nii vaikseks, et kuuldus, kuidas raske ukسلukle ragises, kui kellegi käsi seestpoolt võtit keeras. Ainult hullunud lehm, kes kaevul seisis ja valgete silmadega vahtis õhku, mõirgas lühikeste vaheaegade järel ja õuelt tõusis nõrka kaeblemist.

Uks avati praokile, aga kõhklevalt ja ilma et keegi oleks nähtavale tulnud. Kapten Karr saatis rahusobitaja. — Mees oli juba trepini jõudnud, kui kajas esikust laske ning ta langes, pea ees, lumme. Uks löödi jälle kinni ja kepp valge lapiga tõmmati tagasi.

Kapten Karr surus käed rusikasse. „Tooge vangid naabertalust siia! Meie enam oma inimesi inangut ei pane.“

Onni Kokkol ei olnud täna õnnelik päev. See polnud mingi õige sõit kollastes säärsaabastes ja vastu oma harjumust ning kommet polnud ta nagu teised osa võtnud rünnakust lehmalaudale. Ta lebas tükk maad kaptenist eemal, täiesti peidetult metsa-veerel. Aeg-ajalt saatis ta õnne peale mõne lasu mustadesse aknaavaustesse, mis vahtisid läbi valk-jashalli lumehämaruse nagu kurjad silmad. Kõige meelsamini tulistas ta siis, kui pimeduses välgatas, punakas paiste kindlasti kirbul. Siiski märkas ta koha, et ta alati jäi hiljaks. Välgatus oli juba kus-tunud ning ainult rahutukstegev must auk haigutas

vastu. Pealegi oli kaugus siit liiga suur, seda ta teadis.

Seejärel kui sobitaja oli alatult maha lastud, läks valgete tuli jälle ägedamaks ja lehmalaudast algas teise kuulipilduja vihane rabin. Ka Onni tulistas kiiremini, aga ainult seepärast, et kõik teised tegid samuti. Ta tundis ise, et tal polnud täna õiget ettevõtlikkust. Väsinud ja rudjutud oli tema samuti kui teised, aga polnud ainult see — midagi erilist seisis selle taga. Vari aknas mõne päeva eest, mis tal käe oli halvanud; näis, nagu oleks see just nüüd jälle üles kerkinud. Ta ei näinud seda kusagil, aga ta tundis teda kõikjal enese ümber; see lehvis hämaruses ümber õue ja täitis õhu tema ümber mingi hirmutundega. Ta purjetas nagu õudne tume lind üle metsa, seisis liikumatult tema kõrval, vaatas temale alla. Laskus ta nüüd maha... asus ta tema turjale ja lõi talle küüned kuklasse?... Mis ta tahtis, kust tuli see painaja? Värin jooksis tal üle selja, aga siiski voolas tal lakkamatult higi laubalt. Ikka tugevamini haaras teda see hirm ja rusus teda vastu maad. Ta oli täna kartlik, teist korda sellest ajast, kui ta püssi kandis. Või oli ta haige? Vaevu sundis ta ennast laskma paar armetut, ebakindlat pauku.

Midagi kuratlikku oli seal teisel mängus, selles hallis valguses ja mustis tardunud aknaaukudes — need aknad nagu oleksid kõik tema poole põrnisunud, nagu oleksid nad temast midagi tahtnud! Tal oli nende ees hirm. Ning lasud sealt kajasid nii iseäraliselt süngelt ja mõistatuslikult, nagu oleksid nad tahtnud temale midagi kõrva sosistada.

Nüüd toodi vangid naabertalust. Nad pandi metsaveerele ritta ning kapten astus püstoliga nende ette. „Kes ei kuula, lastakse maha,“ seletas ta ette.

Siis pöördus ta esimese poole. See oli pikk räbalais tööline, turtsakas, kõhn mees säärase näoga, milles polnud midagi peale kollatõbise, kibestunud väsimuse. — „Huvitav, mida ta mulle meenutab?“ mõtles Onni.

„Teie peate seal ukse käsigranaadiga lõhkuma,“ käskis kapten. „Kas lähete?“

Tööline ei vastanud sõnagi. Ta teeskles, nagu poleks ta kuulnudki, vaatas ainult maha ja ohkas.

„Kas te lähete?“ karjus kapten.

Jälle ei tulnud vastust. Alles siis, kui kajas pauk, kuuldus temalt kähisev hää, mis kõlas nagu: „Jeesus.“ Kapten astus üle laiba teise vangi juurde.

„Noh, kas teie lähete?“ küsis ta sünge häälega ja tõstis püstoli.

„Mina ei abista lihunikke,“ vastas vang. Kapten Karr laskis ta maha.

Alles kolmas oli nõus. Madalakasvuline, hea kehaehitusega mees — ilmselt üks juhte — heledas rõivastises. Ta oli hirmust kriitvalge. „Ma lähen, ma lähen...“ ütles ta.

„Arge aga unustage, et teil on kümme püssiava turjal ja väikseima pöörangu juures tagasi olete laip. Ei tasu käsigranaati meie vastu visata. — Veltveebel seadku ta relvadesse. Aga ruttu.“

Mees viidi jooksusammul lauda juurde, sai veltveebilt juhiseid ja peale selle kaks rasket käsigranaati. Värisevi põlvi tuli ta majanurga tagant, aga juba esimeste sammude ajal langes ta oma inimeste kuulide all.

Neljas pidi jälle maha lastama, viies oli laiade lõugadega ja häbematu laikimusega — imelik, ka tema näis Onnile midagi meenutavat.

„Elagu revolutsioon!“ karjus ta ja sülgas kaptenile näkku. Jälle kajas lask.

Rivi hakkas kokku sulama. Kuues aga kuulas jälle sõna ning temal õnnestus ust rünnata. Kahjuks viskas ta liiga suurest kaugusest ja granaat kärvas trepi ees. Siis lasti ka tema omade poolt maha ja vastupanu kestis edasi.

Mõlemad järgmised pidi kapten, kes nüüd juba kolmanda pideme püstolisse lükkas, jälle maha laskma. Järgmine, vana mees, ütles: „Ma mõistan

ÜLLATUS ROMAANI LUGEJAILE.

See 13-aastane poiss ongi
Onni Kokko.

Pilt on „Viikingi“ toimetusele saadetud Soomest.

nii vähe säärasest pommipildumisest, aga kui härra arvab, siis võin ma ju minna ja nendega kõnelda.“

„Hea,“ ütles kapten, „mine sinna ja ütle neile, kui nad kümne minuti jooksul ei ole alla andnud, lasen nad suurtükkidega sodiks tulistada. Või küsi, kas nad tahavad meelsamini mõnda süütepommi katusesse, et saada nagu täid välja suitsutatud. Kümme minutit!“

Mees läks. Tõstetud käsi ja velbeldes läks ta samm-sammult üle õue. „Mina olen punane, mina olen punane!“ mõirgas ta.

Ilma mahalaskmata jõudis ta aknani ja täitis oma ülesande. Hetke seisis ta ning vaikus; jälle jäi täiesti vaikseks kogu õuel. Siis hüüti temale seest midagi ning ta pöördus tagasi.

„Nad tahavad alla anda,“ ütles ta.

Tõepoolest pidi punaste jõud lõpuks otsas olema. Tumedalt prantsatades lendas üks püss aknast teise trepile ja mõningad mehed tuikusid nagu joobnud järele. Vaevu suutsid nad veel käed üles tõsta; haletsemisväärne pilt — määrdunud, tuimad ja murdunud.

Onni Kokko hirm kasvas, ta süda lõi ikka metsikumalt, vahtides uksele, millest tulid vangid. Kaks olid juba seal: Piilonen ja Hellman. Ons neid seal veel rohkem?

(Järgneb.)

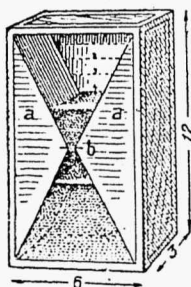
Praktilisi piasasju poistele

Liivakell

Mängimise juures tundsi me alati puudust täpsest ajanäitajast. Seepärast olime väga rõõmsad, kui isa tegi meile ettepaneku ehitada ise endile liivakell. Tema nõuandeid järgides valmistasime endile tõesti tarvitamiskõlbliku kella.

Selleks vajasime harilikku klaasplaati mõõdetega 6×12 sm. Nüüd saagisime 3 sm paksustest laudadest kaks katusekujulist puuklotsi (a ja a') välja, milliste pikim külj oli 12 sm pikk. Need kaks klotsi naelutati õhukesele lauakesele, mille suurus oli 12×6 sm ja mis oli kaetud valge läikpaberiga, kusjuures ka klotside kaldküljed olid ilusasti siledaks tehtud ja musta läikpaberiga kaetud. Mõlema klotsi vahele jäi kitsas pilu ja alla ning üles ühesuurune kolmenurkne ruum liiva jaoks.

Valgele tagaküljele joonistasime siis punase tussiga keskjoone ja nummerdatud põikjooned. Ka põhja ja pealmise katte valmistasime õhukestest laudadest. Enne klaasplaadi pealepanemist täitsime ühe kolmnurkseist ruumidest peene, kuivatatud ja sõelu-

Liivakell

tud liivaga. Lõpuks katsime kogu kasti küljed, välja arvatud klaaskülj, paberiga ja servad ilustasime teisevärviliste paberiribadega, millised peale kleepisime. Seega oli meie liivakell valmis. Kui aparaat asetati kummuli, siis voolas peen liiv läbi pilu ühtlaselt alumisse ruumi. Skaala tagaküljel tuli ikka enam nähtavale, arvudest võis täpselt lugeda, kui palju aega oli möödunud. Me võrdlesime neid arve täpse sekundinäitajaga ja võisime sel viisil nii relatiivset kui ka absoluutset aega kindlaks määrata.

Hiljem täiendasime oma liivakella veel kahe vahendiga. Valge tagapõhja jaotasime värvilisteks kihtideks, millised asetsesid sümmeetriliselt peal- ja allpool pilu. Sellise liivakella paigutasime kööki, kus ta munadekeetmisel oli ajamõõtmiseks heaks abinõuks. Kui sinine värv tuli nähtavale, siis olid munad parajad pehmed; tuli aga punane triip nähtavale, siis olid nad kõvad.

Teine täiendus võimaldas meil liivakella käigu kiirust reguleerida. Pilu kohale lõikasime klotside harjale saega 2 mm sügavused rennid. Väikese lõhe kaudu tagaseinas oli võimalik lükata plekiribake neisse rännidesse kuni klaasseinani. Kui lükkasime selle vaid poole kauguseni, hakkas kell käima kaks korda aeglasemalt kui täiesti vaba pilu puhul. Ka siin varustasime plekituki numbritega ja põikjoontega, nii et oli võimalik kella käiku igal viisil reguleerida.

Nõel kompassina

Mitte alati pole meil kompassi käepärast, et ilmakaari kindlaks määrata. Sel juhul võib nupukas pois või tüdruk aidata end hariliku õmblusnõelaga. See ujub nimelt ilusasti rahulikul veepinnal, kui ta

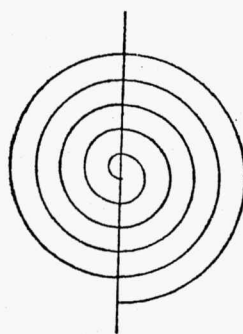

Nõel kompassina

asetada sinna ettevaatlikult. Kõigepealt tuleb ta hästi kuivatada ja läikima hõõruda, siis asetatakse ta kummagi otsaga niidist lingudele ja lastakse ettevaatlikult veepinnale. Väga tähtis on seejuures, et nõelaots ja -silm puudutaksid vett üheaegselt. Ujuv terasnõel asetub otsekohe põhjakaare suunas.

Uss ahju peal

Ohutu mänguasi, mis on lihtne valmistada ja mis pakub igatühele alati huvi, on tüürlev paberuss, nagu seda kujutab joonis. See lõigatakse välja pakse-

Nii lõigatakse paberuss välja

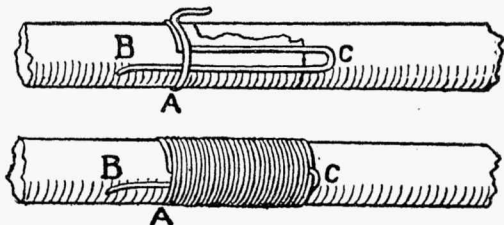
Valmis ja korras paberuss

mast kirjuksvärvitud paberist, nagu näitab esimene joonis. Et illusiooni suurendada, võib alumisest otsast kujundada ussi pea ja keele kohale kleepida kaheharulise punase niidikese. Siis asetatakse sukavarras või tugev traat puuklotsikesele ja varda tippu kinnitatakse paberlindi sisemine ots (ussi saba). Kui see esse asetada soojale ahjule, hakkab uss kiiresti tüür-

lema. Spiraali liikumine tekitab mulje, nagu tahaks uss varda otsast maha ronida. Eriti naljakana mõjub, kui ahju kogu ülemine serv varustada sääraсте ussidega, millistest igauks on ise värvi. Eriti lõbustab selline paberusside tants väiksemaid lapsi, kes ei tea aimatagi, et ülestõusev soojus on selle liikumise esilekutsujaks. Ilus, kuid juba veidi raskemini teostatav lisand sellele mänguasjale oleks väike paberist mehike, milline liimitakse varda tippu ja varustatakse piitsaga, mille moodustab peen nõor.

Murdunud keppe

traadi või tugeva pakinööri ümbermähkimisega jälle tarvitamiskõlblikuks teha ei ole raske. Ainult sõlm mõjub tavaliselt tülikalt. Seepärast võiks olla tere-

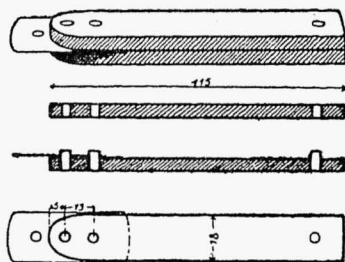

Näide, kuidas murdunud keppe parandada.

tlunud väike juhatus, kuidas seda vältida. Esiti asetatakse murdekohale väike silmus C, siis mähitakse üks keerd teise kõrvale ja nõõri või traadi ots pistetakse silmusest C läbi. Kui siis traadi esimest otsa B tugevasti tõmmata, tõmbab silmus traadiotsa keerdude alla. Hea on mähist veel tiseriliimiga immutada.

Niirisid habemeajamisteri

ei tarvitse ära visata, vaid neid võib veel hästi tarvitada, asetades nad kahest siledast lauakesest moodustatud pideme vahele. Nii saame hea terava noa, millist igasuguste paberitööde ja päevapiltide lõikamise juures võib eduga tarvitada.

Noa valmistamise skeem.

Trikkfilmide joonistamine

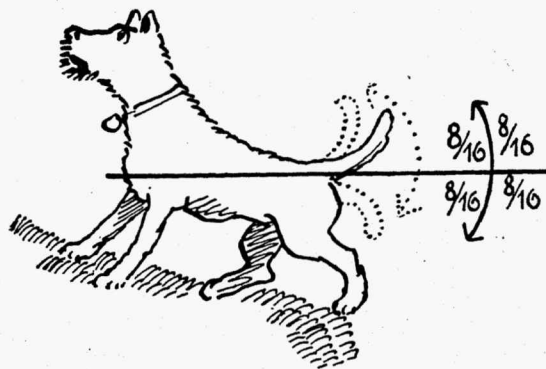
Aastal 1920 istus Chicagos üks vaene joonistaja oma katusekambris. Tellimistega ja elamiseks vajalike dollaripaberitega oli lugu halb. Raske oli ühel noorel joonistajal läbi lüüa, sest võistlejaid oli palju. Nii mõtles noor mees oma kasinas kodus, kuidas leiaks selle õige tee, mis tooks tööd ja raha, mis avaks talle lõpuks ometi Chicago redaktsioonitubade ukse. Head mõtted tulevad aga harva n. ö. käsu peale. Seal kuulusid nurgast krabinat ja piiksumist. Joonistaja vaatas üles, ahaa, hiired tulid külla! Ta tundis ammu neid allolevast pagariärist tulevaid pikasabalisi külalisi, kes armastasid kogu maja läbi rännata. Tema juurest viisid nad ära juba päevi mahavisatud võileiva-jäänuseid, kartmatult ja vaese joonistaja lõbuks. Ettevaatlikult haaras joonistaja pliitsi, skitsi skitsi järel viskas ta valgele paberile, jäädvustades paljudes seisangutes väikesi naljakaid loomakesi. Mõned lehed olid joonistega kaetud — seal viskas kunstnik pliitsi nurka, nii et hiired kabuhirmus põgenesid. Milleks raisata aega sääraсте lapsikustega? See töö ei toonud midagi sisse. Tujutult jätkas ta oma tööd ühe alustatud tehnilise joonise kallal.

Aastad möödusid. Ikka veel elas meie joonistaja viletsalt ja vaevaliselt. Ühel õhtul nägi ta kinosaali, mis talle meeldis. „Kass Felix“, joonistatud trikkfilm, jooksis valgel linal. Ja seal see sündis: seda filmi vaadeldes tuli talle suur idee. Talle meenusid oma joonised hiirtest. Joonistaja jooksis koju, tõi oma vanad skitsid välja, viskas uusi juurde ning seisis järgmisel päeval oma kavaga ühe filmidirektori ees. Raskused polnud väikesed, kuid kõik sobis: talle tehti ülesandeks valmistada üks lühifilm. 1. oktoobril 1928. a. oli selle esietendus — ja Miki hiirekese film oligi sündinud.

Ammu on Walt Disney, vaene joonistaja, rikas mees ning kogu maailm tunneb tema Miki hiirekest. Muidugi, me tunneme kõik neid joonistatud trikk-

filme. Kuidas aga luuakse sääraсте imeteosed? Ainult vähesed on teadlikud neist raskustest ja tehnilistest nõuetest, millega peavad arvestama trikkfilmide valmistajad. Seepärast kirjeldame seda lühidalt. Kes tahab aru saada neist trikkfilmidest, peab omama veidi arusaamist üldse filmitehnikast. Kuidas sünnib kinopilt? Asjatundlik seletus ütleb, et 35 mm laial ja mitmeid meetreid pikal filmiribal tehakse üksteise järel palju, sageli tuhandeid moment-ülevõtteid liikuvast esemest ja nimelt 16 niisugust ülevõtet sekundis. Filmiriba joostes ei suuda silm üksikuid liikumisi järje eraldada ning surnud üksikpildid teesklevad meile liikumist.

Täpselt samadel põhimõtetel töötab trikkfilmi joonistaja. Ta peab valmistama palju jooniseid, mis

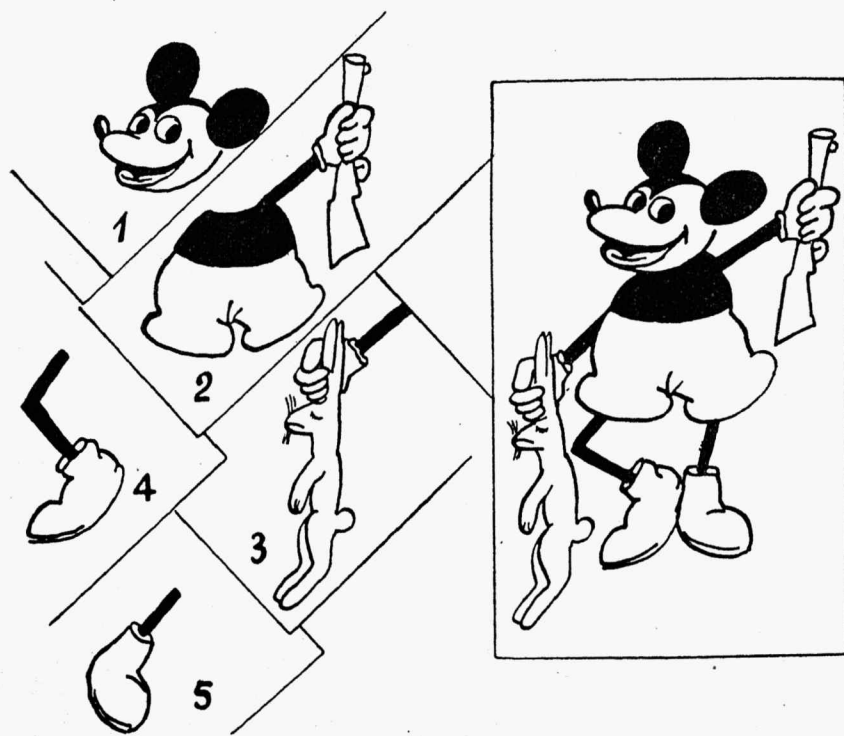
Trikkfilmi joonis lihtsa liigutusega. Sabaliigutuseks teljest ülespoole, alla ja tagasi on siin määratud $\frac{32}{16}$, s. t. 2 sekundit. Ühesuguseks jääva kehajoone korral on tarvis 32 sabajoonis. Liigutus on siinjuures muidugi vastavalt aeglane.

näitavad üksikuid liikumisjärke. Miki hiirekese 215 m pikkuse filmi jaoks on vaja 7000 joonist, normaalse (2000 m pikkuse) mängufilmi jaoks tuleks valmistada ligi veerand miljonit joonist. Üksi selle hiiglatöö tõttu on joonistatud filmid kallid. Muidugi ei suuda Walt Disney oma jooniseid paljude filmide jaoks enam ise valmistada, umbes 600 joonistajat töötavad tema juhatuse all suurtes ateljeedes. Kuidas toimub aga joonistamine? Siin eraldatakse joonistamine ja paigutamine. Peab näiteks meie esimesel pildil kujutatud koer saba liigutama, siis kas joonistatakse teda mitmes asendis, kusjuures kehaseisang on endine, ainult saba kujutatakse mitmes üksikliigutuses või lõigatakse joonis välja ja paigutatakse eraldatud saba soovitud asendisse. Loomulikult on tarvis teatud arvutust liikuva osa, siin saba, joonistamisel. Nii on tarvis, kui saba ühekordne ülespoole liigutus peab vältama üks sekund, 16 üksikjoonist, kuna iga liigutuse peab 1/16 sekundiga pildistama.

Kasutada säärast koera trikkjoonisena, pole meie kuigi raske ülesanne. Meil tuleb teda ainult palju kordi tugevale joonistuspaberile kopeerida, kusjuures saba tuleb arvestatud järjekorras paigutada mitmesugusesse asendisse. Klambritega kokkuhoitult annavad lehed siis väikese trikkfilmi, mis sõrmede vahel kiiresti joosta lastes esile manab üllatavalt liikuva koera.

Trikkfilmi joonis kombineeritud liigutusega. Kolme liigutuskäigu joonis: 1 = käsi, 2 = jalad, 3 = saba, järgnedes üksteisele nagu esimesel pildil. Iga üksikjoonis peab olema täpselt kooskõlas kolme üksteisele järgneva üksikliigutusega. Käe allaminekul peavad näiteks jalad samaaegselt aegamööda teineteisest eemalduma ja saba peab alla minema.

Paigutatud trikkjoonis. Kujutatakse ettevalmistatud üksikosad on õieti paigutatud, mistõttu tekivad kogu liigutusrea jaoks valmis pildid. Need pildistatakse, sageli ka joonistatakse veel kord tervikuna. Täiesti uute esemete ja liigutuste jaoks on vaja uusi jooniseid ning üksikosi.

Mitte vähem huvitav on väikese Miki hiirekese filmi valmistamine. Ka siin peame esmajoones kindlaks tegema soovitud liikumisjärjekorra. Tahame näiteks kujutada trummilööjat hiirt, nagu see on näha teisel pildil. Esmalt joonistame hiire ja trummi n. ö. põhiasendis, siis kanname selle joonise kopeerpaberi abil umbes postkaardi-suurusele joonistuspaberile. Siin on vaja kaheksakümmend kuni sada niisugust lehte, mispärast on soovitatav teha ühistööd. Käeliigutused arvestatakse 1/16 sekundi järel ja joonistatakse eraldi. Kes omab kitsasfilmi-aparaati, sel on see kergem. Ta võib kasutada paigutamist, nagu see on näha

meie viimasel pildil, kusjuures kogu — vähemalt lihtsate liigutuste juures — jääb muutmatuks. Seejärel pildistatakse kord valmistatud kehajoonis iga kord erisuguselt juurde pandud käega, mis üksikult välja lõigatud. Tõelised raskused ilmnevad alles alaliselt muutuvate kujude valmistamisel, nagu liikuva keha, jalgade, näojoonte jne. korral. Vilunud joonistajad võivad siin oma annet proovida. Meie aga tahame, vaadates uusi Walt Disney trikkfilme, mõelda suurele tööle, mida oli tarvis paljude liikuvate stseenide valmistamisel.

Male-olümpiamängud London 1927 — Buenos Aires 1939

Tuleb mainida suurt olümpiamängude-ideed, mis on ühine spordile ja malele, ja see on: tuua kokku kõigi rahvaste esindajaid, et arendada võistluse abil võimeid ja süvendada kokkupuute abil sõprust. Olümpiamängud on rahu teenistuses. Sa näed seal inimesi, kes räägivad teist keelt, kes palvetavad teisele jumalale, aga sa ei vihka neid, sa õpid neist lugu pidama, sa näed neis oma kaasinimesi, kellelt võid õppida.

Nii on see ka males. Meie teame, kui poleks male-olümpiamänge, siis noortel malemeistritel oleks raske end läbi suruda rahvusvahelisele maleareenile. Nii mõnigi suurmeister, kes nii noorelt on tõusnud hiilgevormi, on oma esimesed rahvusvahelised vaod küündnud male-olümpiamängude põllul.

Meie noor suurmeister Paul Keres, kes on praegu maailmameistri-kandidaat, tegi alguse oma suurele malekarjäärile just Varssavi male-olümpiamängudel 1935. aastal. Seal võisteldes Eesti meeskonnas esimesel laual, tuli ta individuaalselt 5. kohale, jättes rea suurmeisterid enesest tahapoole. See saavutus lõi P. Kerese loitma rahvusvahelises maletaevas, mille tulemusena saabusid kutsed turniiridele...

Seda taotlevad ka Buenos Airese male-olümpiamängud, mis algavad 23. augustil. Kellel läheb korda seal oma talenti särama lüüa ja milline meeskond tuleb mängude võitjaks, seda näeme juba järgmise kuu (septembri) lõpul.

Eesti meeskond võistleb Argentiinas oma paremas koosseisus, meisterklassi tervikuna: 1. laual maailmameistri-kandidaat suurmeister Paul Keres, 2. Eesti esimaletaja Ilmar Raud, 3. Paul Schmidt, 4. Gunnar Friedemann ja varumehena (nn. 5. laud) Johan Türn.

Millise koha saavutavad meie malemehed, sellele võib anda üsna tõenäose vastuse, kui heita vähe pilku eelnevatele male-olümpiamängudele. Stokholmi male-olümpiamängudel 1937. a. 19 võistleja maa hulgast tuli Eesti 7.—8. kohale koos Leeduga. Meeskonna koosseis oli sama, ainult laudade järjekorras oli väike muudatus. Raua asemel teisel laual mängis Schmidt ja Friedemanni asemel 4. laual mängis Türn.

See tulemus oli täiesti rahuldav, kui võtta meeskonna tulemus, mitte üksikute meeskonnaliikmete tulemused, milles esineb ka mitte rahuldavaid tulemusi.

Eesti saavutas 1935. a. — oma esimestel — Varssavi male-olümpiamängudel 11. koha 20 meeskonna hulgast, järgmisel aastal Münchenis 10. koha 21. võistleja maa hulgast. Nagu näeme, on Eesti kolmel eelneval male-olümpiamängul sammunud tõusuteed.

Nii peaks Eesti tulema vähemalt 6. kohale, et seega pääseda auhinnale. Ja paremal juhul, kui meeskond ühtlaselt esineb, peaks viies koht olema käegakatsutavas kauguses.

Esikohale pretendeerib kõvasti USA meeskond, esotsas Reshevsky ja Fine'iga. Ka Ungari, Poola ja Argentiina on tugevad malemaad, kes senini on Eestist eespool sammunud. Suur-Saksa, Jugoslaavia ja Rootsi-ga tuleb Eestil kõva rabelemine 5.—6. koha üle. Peale selle ühtlaselt tugevaid maleriike on veel terve rida.

Euroopa malemehed sõitsid Belgia sadamalinnast Antwerpenist välja juuli lõpul. Merereis Buenos Aire-

sesse vältab üle kolme nädala. Nii mitmedki maletajad saavad siin esmakordselt ekvaatoriristseid. Esimene peatus toimub Brasiilia suures sadamalinnas Recifes. Järgmised peatused on Bahias (S. Salvador), Rio de Janeiro ja Uruguai sadamalinnas Montevideos. Seega käesolev reis on malemeestele omajagu huvireisiks, pakkudes küllaldaselt meelelahutust ja silmanaudingut.

Male-olümpiamängud toimuvad suurele ja hinnalisele Hamilton-Russelli kuldkarikale, mille järkjärguliseks esindajad viisid Stokholmi male-olümpiamängudelt suure lombi taha, kuid mitte jäädavalt, sest see karikas on igavesti rändav. Võitja saab teda silmaga näha ja käega katsuda, kuid peab ta järgmistele mängudele kaasa võtma ja järgmisele võitjale üle andma. Tugevad malemehed on ameeriklased ja võib-olla mõtlevad nad: „Mis sellest, et karikas on rändav, me võidame ta kõigil male-olümpiamängudel — siis ta on nagu meie oma. Olemegi juba mitu korda järjest võitnud.“

Male-olümpiamängude võitjad

FIDE (Rahvusvaheline Maleliit) valve all korraldatud turniirid on seni mängitud inglase sir Hamilton-Russelli kuldkarikale. Anname lühikese ülevaate senipeetud rahvaste turniiride võitjaist:

1) London 1927, 16 riiki: 1. Ungari 40 p.; 2. Taani 38,5 p.; 3. Briti 36,5 p.; 4. Hollandi 35 p.; 5. Tšehhoslovakkia 34,5 punkti.

2) Haag 1928, 17 riiki: 1. Ungari 44 p.; 2. USA 39,5 p.; 3. Poola 37 p.; 4. Austria 36,5 p.; 5. Taani ja Tšehhoslovakkia à 34 p.

3) Hamburg 1930, 18 riiki: 1. Poola 48,5 p.; 2. Ungari 47 p.; 3. Saksa 44,5 p.; 4. Austria 43,5 p.; 5. Tšehhoslovakkia 42,5 p.

4) Praha 1931, 19 riiki: 1. USA 48 p.; 2. Poola 47 p.; 3. Tšehhoslovakkia 46,5 p.; 4. Jugoslaavia 46 p.; 5. Läti, Saksa ja Rootsi à 45,5 p.

5) Folkestone 1933, 16 riiki: 1. USA 43 p.; 2. Tšehhoslovakkia 41,5 p.; 3. Poola, Ungari ja Rootsi à 38 punkti.

6) Varssavi 1935, 20 riiki: 1. USA 54 p.; 2. Rootsi 52,5 p.; 3. Poola 52 p.; 4. Ungari 51 p.; 5. Tšehhoslovakkia 49 punkti.

7) Stockholm 1937, 19 riiki: 1. USA 54,5 p.; 2. Ungari 48,5 p.; 3. Argentiina ja Poola à 47 p.; 5. Tšehhoslovakkia 45 p.

Nagu antud tulemustest näha, endine Tšehhoslovakkia on traditsiooniliselt hankinud endale viienda koha. Eesti võttis „esmakordselt“ osa juba Folkestone'i male-olümpiamängudest, ainult selle vahega, et meeskond ei sõitnud võistlusele. Üles oli antud, kuid meie Maleliit ei võtnud vaevaks enne turniiri algust meeskonda maha registreerida ja nii märgiti Eestile võistlustabelis kohtamiste puhul nullid, kuna vastasmeeskonnad said punkte, igauks Eesti arvel 4 punkti.

1936. aastal Müncheni male-olümpiamängud olid Saksa Maleliidu poolt korraldatud, seega mitte FIDE üritus. Meeskondade koosseis oli tavalisest poole suurem, kaheksaliikmeline pluss kaks varumest. Võitjaks tuli Ungari 110,5 p.; 2. Poola 108 p.; 3. Saksa 106,5 p.; 4. Jugoslaavia 104,5 p.; 5. Tšehhoslovakkia 104 p.; 6. Läti 96,5 p.; 7. Austria 95 p.; 8. Rootsi 94 p.; 9. Taani 91,5 p.; 10. Eesti 90 punkti. Kümme esimest riiki pääsesid auhinnale ülejäänud 11 ees.

Loovitage „Viikingit“ oma sõpradele!

Saatke oma sõprade ja tuttavate aadresse, et võiksite neile saata

proovinumbreid

Võistlus naismaailmameistri-tiitlile

Üheaegselt male-olümpiamängudega algab Buenos Airese ka võistlus naismaailmameistri-tiitlile, millest osavõtjaid on tublisti üle 20. Turniiri viiakse läbi šveitsi süsteemis. Tiitli kaitsjana esineb pr. Vera Stevenson (Mensik). Tugevat konkurentsi teevad talle Clarice Benini (Itaalia), Sonja Graf (Saksa) ja Milda Lauberte (Läti), kes lõpetas hiljuti gümnaasiumi ning on andekas maletaja.

Buenos Airese male-olümpiamängud on oma eelkäijast tublisti suuremad, osavõtjaid riike on 35. Võistlus on küllaltki tihe, sest palju on tundmatuid malemaid, kes võtavad olümpiamängudest esmakordselt osa, seega pole nende malevõimed veel teada. Ka juhtivad maleriigid on kõik kohal. Suurmeistritest võiksime nimetada: Aljechin, Keres, Fine, Reshevsky, Eliskases, Tartakover, Petrov jne. Puuduvad ainult Flohr ja Euve, sest Flohr on nüüd SSSR-i kodanik ja Euve ei saanud sõita oma koolitöö tõttu. Paul Keresel tuleb kõva jõuproov maailmameister Aljechiniga esimesel laual, mis seisneb peamiselt selles, kumb saavutab suurema võiduprotsendi.

Praegu P. Keres mängib jõulist ilumalet. Tema partiisid järele mängida on nauding asjatundjale. Ta ei ole mänguviisi seadnud punktide hankimisele, nagu seda teeb S. Flohr, kes tugevate vastu mängib viigile ja nõrgemate vastu võidule ja kes ütles: „Miks pean ma vastast tapma, las ta tapab ise enese.“ See on parim iseloomustus Flohri varitsemismängule. Paul Keresest, samuti ka teistest Eesti meeskonna liikmetest loodame head kuulda Buenos Airese male-olümpiamängudel!

Kuigi mitte kiiresti, Eesti on tõusnud ka male alal tippsaavutiste poole, nii nagu ta on juba tõusnud laskmises ja mõne teise spordi alal. Pealegi on hea vähehaaval tõusta, sest siis jääb veel ruumi tõusmiseks!

Mis toob maletajale edu?

Sellele küsimusele, mis huvitab meie õppivat male-noorsugu kõige rohkem, on otsekohe raske vastata. Isegi tuntud suurmeistrite arvamus on siin lahkuminevad, neist reaalsemad on siiski maleisa dr. Emanuel Laskeri vaated ja tõekspidamised.

Ekmaailmameister Em. Lasker eluneb praegu Nõukogude Venes Moskvast, tegutsedes vanema male-instruktorina. Mõõdunud aastal sai ta 70 aastat vanaks. Em. Lasker on suur filosoof, ta on äärmise loogikaga mõtlemise õpetaja, mida ta treenitud mõistus meisterlikult omab. Ta pole luuletaja, vaid on mõtleja.

Berliinis elunedes dr. Lasker juhtis kooli, mis pühendatud „mõistusemängudele“. Mida see tähendab? See on kursus, milles läbi õpitakse ja arutatakse kõik mängud, millel midagi on ühist mälu arendamisega. Neist domineeriv mäng on male. Kõigis mõistusemängudes peegeldub kultuuriväärtus ja ka ökonoomiline tulu. Inimesed kardavad tõelikkust välja otsida, kuna nad sellest juhusest pole õieti informeeritud. See on mõistusemängu idee, mängust kasutoovat äri teha.

Ikka alati on male Laskeril ülim tipp, tema tegevuse tulipunkt. Väike, tüse kaju — endine maailmameister, kellel tihedad hallid juuksed nüüd geniaalse lainetena peas hõljuvad, äratab noortes aukartust. Toome siin dr. Emanuel Laskeri vaateid — milles seisneb maletaja edu?

„Males on igal ajal põhjused. Meie ei tea neid kõiki, kuid tuleviku meistrelle saavad nad selgeks. Elus ei ole mitte nii. On küll ka siin kõigel oma põhjused, kuid kõigi nende selgitamine on üle mõistuse jõu. Kui siin koguni demonlikud jõud esineksid, ei või neid males mitte appi kutsuda. Õnnest, õnnestusest, juhusest males rääkida ei ole meistrile lubatud. Kes sellest males räägib, esitab ennast rahulolevana oma puudustega.

On vastuvaieldamatu, et males tagajärgi võita, esile sundida saab ja tagajärjetusest kõrvale puigelda

võib. Praktiliselt saavad seda vähesed, õigemini mitte keegi. Raskused sellel teel peavad suured olema, sest palju meist, kõik meist langevad nende ohvriks.

Kui oleksid raskused mõistetavad, nagu umbes mõne matemaatika-ülesande puhul, siis saaksime neist varsti üle. Aga nad on moraalised ja seal on meil kõigil oma nõrkused. Üks on siin, teine seal, moraalne täiuslikkus puudub meil kõigil.

Tagajärgede saavutamine ei olene sedavõrd vaimu valmisolekust, kuivõrd harjumusest vaimu iga silmapilk töösse rakendada, lühidalt: vaimu valmisolekust.“

Olgu siin näiteks Dus Hotimirski partii ühest Moskva turniirist, kuidas näiline usk võidusse pealiskaudselt mängima meelitab.

Partii seis: valged (dr. Em. Lasker) — Kh2, Vd2, O:b1, f4, Rg3, E:a4, b2, c4, d3, g2, h3 (11); mustad (Dus Hotimirski) — Kg8, Vb7, O:d4, g6, Re5, E:a6, b3, c5, d6, f5, h6 (11).

Must peab oma võitu kindlaks ja kaotab vaimu valmisoleku.

1. — Vb7—b4 2. Rg3—e2 Vb4:a4?

Parem oli Re5—f7.

3. Re2:d4 c5:d4 4. c4—c5 Va4—a1 5. c5:d6 Re5—d7 6. Vd2—d1

Nüüd ähvardab b1 olev surnu üles ärgata.

6. — — Og6—f7 7. Vd1—e1

Vastulöök! Aga must ei pea veel hädaohtu tõsiseks.

7. — — a6—a5 8. Ve1—e7 Rd7—c5?

Parem oli Rd7—f8.

9. Of4—e5! Va1—a4 10. Ve7—c7 Rc5—e6 11. d6—d7 Va4—b4

Must loodab viguri vastu liputiiva etturitega ikka veel võita. Aga ta ei saa vabaetturit d7, nagu lootis. Niisugustes seisudes ei tohi veel pead kaotada, ka oodatava võidu korral mitte.

12. Vc7—c8 + Kg8—h7 13. Vc8—h8 + Kh7—g6

14. Vh8—e8 Vb4—b7 ja valge võitis.

Tõsine võistlus

Tõsises võistluses kuumeneb pea. Otsustusvõime, judgement, nagu inglane ütleb, le bon sens, nagu arvatavasti prantslane seda tõlgib, nõuab arvustust, värskust. Keegi meist ei ole kaitsnud kuuma võistluse erutuses värsket otsustusvõimet kaotamise hädaohust.

Meie kõik armastame kergust, graatsiat; meie vihkame raskust, paindumatust. Loomusunniliselt hoidume sellest kõrvale, kui vähegi võimalik.

Tagajärje eeltingimuseks on tahe tõsiselt töötada. Muidugi niisuguse töö jaoks, mis viib eesmärgile, mitte ainult mingi tegutsemise jaoks.

Eeskujuks maletajaile, kellel tahe töötada, on Capablanca. Ta lõppmäng dr. Tartakoveri vastu New Yorgi turniirilt võiks erinäiteks olla. Ta kahe etturi ohverdus illustreerib hiigla eeltööd lõppmängude juures. Ta on ainult turniiride lõppmänge üle 500 põhjalikult läbi töötanud.

Tänapäeval meteorina tõusnud Paul Keres on küll harukordselt noor, kuid tema töö 64-ruudulisel väljakul on tohtu suur, neis aastates otse asendamatu. Sellest noorest malemehest, kes praegu on juba maailmameistri-kandidaat, saab tulevikus maailm veel palju kõnelema!

Ja siis peab veel julgust tundmatu vastu olema. Et selle tarvilikkust näidata, asetame endid ühe mõõdunud aja meistri seisukorda, kellel veel mõningi asi tundmatu oli, mida nüüd teame.

Soti mäng

Mustad Ad. Anderssen.

1. e2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 Rb8—c6 3. d2—d4 e5:d4 4. Of1—c4 Of8—c5 5. 0—0 d7—d6 6. c2—c3 Oc8—g4 7. Ld1—b3

Igal pool pealting! Kuid kus tegi must vea? Arg oleks siin pea kaotanud. Aga meister Anderssenil jätkub julgust ja eneseusaldust ja ta leiab tee, mida kerge leida ei ole.

7. — — Og4:f3 8. Oc4:f7 + Ke8—f8 9. Of7:g8
Vh8:g8 10. g2:f3 g7—g5!!

Nüüd on see valge, kes raskesse seisu sattus.
Julgus aitas.

Male kasvatusvahendina

Nii näeme, kuidas vana male nii vanaks on võinud saada. Ta kasvatab meid moraalselt. Ta harjutab meie vaimu valmisolekut ja meie otsustusvõimet, ta laseb meil rõõmsal ja õigel viisil tööd enda peale võtta, ta kõvendab meie julgust ja meie usku enesesse rasketes seisukordades. Ta on teinud maailmale teeneid, mis teiste mängude teened varju jätvavad. Ta on aastasadade kestel inimestes ehtsa moraali kasvataja olnud!

Teoreetilisi arutlusi

Esitame siin uuema analüüsi tulemusena huvitava variandi Grünfeldi kaitses, milles mustad võivad ootamatult sisse kukkuda.

1. d2—d4 Rg8—f6 2. c2—c4 g7—g6 3. Rg1—f3 Of8—g7 4. Rb1—d2

Tavalise 4. Rc3 asemel, siin seisabki „püünis“.

4. — — d7—d5 5. c4:d5 Ld8:d5 6. e2—e4! ja mustad peavad lipuga tagasi astuma d8 peale, mille järel valge saavutab tugeva initsiatiivi hea positsiooni juures.

Suurem osa mängijaid, kes pole teadlikud järgnevast analüüsist, mängivad mustadega siin etturi võidule, mis annab huvitavad jätkud:

6. —, R:e4, seda etturit ei tohi lüüa, sest järgneb 7. Oc4, ja kui Lf5, siis 8. Od3 ja mustad kaotavad viguri.

Ehk (6. —, R:e4, 7. Oc4), 7. —, La5, 8. b4!, L:b4, 9. Vb1, La5, 10. Vb5, Lc3, 11. Ob2 ja valged võidavad.

Lõpuks, peale 7. —, Lc6, 8. d5, Lc5, 9. La4+! on valgetel ka paremus, näiteks: 9. —, b5! (Muidugi mitte 9. —, Od7?, 10. R:e4 jne.), 10. O:b5+ (kui 10. L:b5+, siis c6, 11. L:c5, R:c5 võrdse mänguga; või 11. R:e4, L:b5), 10. —, c6, 11. d:c! See kõik on otsustav.

Midagi ei anna valgetele 11. O:c6+, R:c6, 12. L:c6+ (või 12. R:e4, Lb4+; või 12. L:e4, Of5), 12. —, L:c6, 13. d:c, R:d2, 14. R:d2, Oa6!, nagu tõestab venelase A. Rabinoviitši pikem analüüs.

Nüüd ei jää aga mustadel midagi paremat järele kui 11. —, L:f2+, sest ei ole kasulik 11. —, R:f2, 12. Rb3, Lb6, 13. Vf1. Aga peale 11. —, L:f2+, 12. Kd1, R:d2 (või 12. —, Rc5, 13. La3!; või 12. —, L:g2?, 13. Vg1, Rf2+, 14. Ke1 või Ke2 ja valged võidavad), 13. c7+!, Rd7, 14. R:d2 ähvardusega Oc6, mustadel on raske kaitsa, näit: 14. —, a6 või 14. —, a5, 15. Oc6, Va7, 16. O:d7+, O:d7, 17. c8L+ ja matt.

SSSR-i meister V. Tšehhovi arvates mustadel peale 4. Rd2 on kõige parem mängida d7—d6, viies partii vana-india kaitsesele, mille juures valgetel natuke ebaõnnelikult ratsu seisab d2-el.

Partii nr. 10 — Slaavi kaitse

Lühikesi ilupartiiid esineb kõige sagedamini just male-olümpiamängudel, kus mängitakse kiires tempos, kaks voo ru päevas, ja pealegi on vastased üksteisele tundmatud. Toome siin rea lühipartiisid Stokholmi olümpiamängudelt, millised on noortele malehuvilistele heaks näiteks.

C. Staldi (Itaalia). I. Pleci (Argentiina).

1. d2—d4 d7—d5 2. c2—c4 c7—c6 3. Rg1—f3 Rg8—f6 4. Rb1—c3 d5:c4 5. a2—a4 Oc8—f5 6. Rf3—e5 e7—e6 7. f2—f3 Oc8—b4 8. e2—e4! Of5:e4! 9. f3:e4 Rf6:e4 10. Ld1—f3 Ld8:d4! 11. Lf3:f7+ Ke8—d8 12. Lf7:g7??

Vajalik oli 12. Og5+!

12. — — Ob4:c3+! 13. b2:c3 Ld4—f2+ ja valge alistus. Täpne koopia partiist Przepiorka — Cheron, Haag 1928.

Partii nr. 11 — Kuningagambiit

Valged: P. Reid (Šoti). Mustad: Scheltinga (Hollandi).

1. e2—e4 e7—e5 2. f2—f4 Of8—c5 3. Rg1—f3 d7—d6 4. Of1—c4 Rb8—c6 5. c2—c3 Oc8—g4 6. d2—d4?

Ehtne šoti „gambiidistiil“.

6. — — e5:d4 7. 0—0 Rg8—f6 8. e4—e5? d6:e5 9. f4:e5 d4:c3+ 10. Kg1—h1 Ld8:d1 11. Vf1:d1 Rf6—e4 12. Vd1—f1 Re4—f2+ 13. Kh1—g1 ja ühtlasi valge alistus, sest järgneks 13. —, c:b, 14. O:b2, Rd3+.

Partii nr. 12 — Inglise avang

Valged: K. Ozols (Läti). Mustad: P. Reid (Šoti).

1. c2—c4 e7—e5 2. Rb1—c3 Rb8—c6 3. g2—g3 Of8—c5 4. Of1—g2 d7—d6 5. e2—e3 Rg8—f6 6. Rg1—e2 Oc8—e6 7. Rc3—d5 Rc6—b4?? 8. Rd5:b4 ja must alistus, sest 8. —, O:b4 peale järgneks 9. La4+ vigurivõiduga.

Lühim partii Stokholmi olümpiamängudel.

Partii nr. 13 — Sitsiilia avang

Valged: P. Keres (Eesti). Mustad: S. Herseht (Norra).

1. e2—e4 c7—c5 2. Rg1—f3 d7—d6 3. b2—b4 (Kerese patentkäik.) Rg8—f6 4. b4:c5 Rf6:e4 5. c5:d6 Re4:d6 6. Rb1—a3 Ld8—c7 7. Oc1—b2 Oc8—g4 8. Of1—e2 Rb8—d7 9. 0—0 Rd7—f6 10. c2—c4 Og4—d7 11. Va1—c1 Va8—d8 12. c4—c5 Rd6—c8 13. Ra3—b5 Od7:b5 14. Oe2:b5+ Rf6—d7 15. Rf3—e5! h7—h5 16. Ld1—b3 e7—e6 17. c5—c6! b7:c6 18. Vc1:c6 Lc7—b7 19. Vc6:e6+ ja must alistus.

Etüüd (lõppmäng) nr. 6

Koostanud dr. Neustadt1, Karlsbadis. Seis: valged — Kg2, Ef3 (2); mustad — Kd1, E:e5, g5 (3). Valge käigul, võidab.

Antud etüüd on ilusaks näiteks, et lihtsad etturite lõppmängud on küllaltki rasked. Lahendus järgmises numbris.

Etüüd (lõppmäng) nr. 4 lahendus

Seis: valged — Kb2, Vh7, Oa2, Rc4, Ed4 (5); mustad — Kh1, E:c7, d7, g2, h2, h3 (6). Valge käigul, võidab

1. Rc4—e3 c7—c6

Valge ähvardas 2. Od5; kui must 1. —, Kg1, siis 2. Rg4, ja kui 2. —, h1L, siis 3. Ve7 jne.

2. Oa2—b1! d7—d5 3. Vh7—a7 g2—g1L 4. Va7—a1 Lg1—f2+ 5. Ob1—c2+ Lf2—g1 6. Oc2—d1! Lg1—f2+ 7. Od1—e2+ Lf2—g1 8. Oe2—f3+ matt.

Sulgseisu idee selles etüüdis on avaldatud eeskujulikult. Põhi-idee on lisandatud rida peenusi: valge vankri teepuhastus horisontaalselt ja vertikaalselt joonelt ning astmeline valge oda liikumine. Valge vankri manööver on hästi maskeeritud ja kaugeltki mitte taibatav algseisus.

Etüüd (lõppmäng) nr. 5 lahendus

Koostanud ungari kadunud suurmeister Richard Réti. Seis: valged — Kh8, Ec6 (2); mustad — Ka6, Eh5 (2). Valge käigul, võidab.

1. Kh8—g7 h5—h4 2. Kg7—f6

Nüüd valge ähvardab 3. Kf6—e7 (või e6) ja siis Ec6 lippu viia.

2. — — Ka6—b6 3. Kf6—e5! ja valge ähvardab nüüd Ke5—d6, samuti ka Ke5—f4 ning viik on mõõdapäsematu. Ilus ja õpetlik!

Kirjavastused

V. P. Tarvastus. Ei saa tarvitada. Sisaldab duaale ja väljatootust ei vasta nõuetele.

P. R. Narvas. Kõige õiglasema tulemuse annab turniiri süsteem, mis seisneb selles, et iga võistleja mängib iga võistlejaga vähemalt ühe partii. Iga partii tulemus märgitakse turniiritabelisse punktide näol (võit — 1, viik — 1/2, kaotus — 0). Mängijate punktide arvu kogusumma järgi võime rivistada võistlejad tugevuse järjekorda.

Meie sportlaste sünnipäevi augustis

1. augustil.

Valter Märton, kohtu-uuriija Pärnus, Pärnu väljapaistvamaid tennisemängijaid ja endine üliõpilassportlane. Tuli 6. akadeemilistel olümpiamängudel tõstmises kergekaalus esimeseks, s. 1899. a. Võrumaal.

2. augustil.

Silva Pärl, ametnik E. V. Tartu Ülikoolis, paljukordne Eesti meister ujumises ja paljude rekordite püstitaja, võistelnud rahvusmeeskonnas Soome vastu, sünd. 1915. a. Tartus.

Edgar Tints, tolliinspektor Valgas, Valga tuntumaid kergejõustiklasi, sünd. 1906. a. Peterburis.

3. augustil.

Aleksander Rünk (end. Jakobson), üliõpilane Tartus, omaaegseid väljapaistvamaid üliõpilassportlasi käsipallis ja kergejõustikus, sünd. 1909. a. Tartus.

5. augustil.

Osvald Laan, lukksepp A/S. Tartu Telefonivabrikus, mõnekordne Eesti meister ning internatsionaal maadluses kergekeskaalus, sünd. 1909. a. Tartus.

Boris Sabsay, suurärimees Tallinnas, Eesti väljapaistvamaid spordiliikumise rahaliselt toetajaid, sünd. 1884. a. Sevastopolis.

6. augustil.

Hans Takk, sõjaväelane Viljandis, endine kergejõustiku-internatsionaal ja paremaid lühimaade-jooksjaid, sünd. 1907. a. Viljandis.

7. augustil.

Georg Beckmann, ametnik Tallinnas, Eesti mitmekülsemaid kergesportlasi ja ligi kümnekordne internatsionaal, sünd. 1908. a. Sevastopolis.

Peeter Matsov, Eesti silmapaistvaim poksitöelane Tallinnas, rahvusvaheline poksikohtunik, kellena ette nähtud ka Helsingi olümpiamängudel, sünd. 1905. a. Tallinnas.

Elmar Priks, elektrimontöör Tallinnas, tuntumaid jalgratta-võidusõitjaid ja endine Eesti meister samal alal, sünd. 1914. a. Tartus.

8. augustil.

Etienne Gahlnbäck, ärikaasomanik Tallinnas, Eesti väljapaistvamaid jääpurjetajaid ja purjejahisportlasi, kes korduvalt võistelnud Euroopa esivõistlustel, sünd. 1903. a. Tallinnas.

Anton Koovit, tehnik Tallinnas, endine mitmekordne jääpalli-internatsionaal ja jalgpalli-meistermeeskonna liige, sünd. 1907. a. Pärnumaal.

Jakob Levin, äriteenija Tartus, Palliklubi „Olümpia“ endine kauaaegne mängija, sünd. 1903. a. Võrus.

9. augustil.

Alfred Voldemar Laidma (Leppikov), politseinik Tartus, endine Eesti meister jalgrattasõidus ja omaaegne Eesti velodroomide kõigi rekordite omanik, sünd. 1907. a. Peterburis.

10. augustil.

Erich Redlich, tolliametnik Tallinnas, endine Eesti meister odaviskes (1922. a.) ja endine sõjaväe meister sõjaväe-jooksudes, sünd. 1903. a. Tallinnas.

12. augustil.

Leonhard Kukk, Tartumaa spordiinstruktor, Eesti kümnekordne meister tõstmises ja Eesti esindaja Amsterdami olümpiamängudel tõstmises, Eesti rekordite omanik, sünd. 1906. a. Tartumaal.

Boris Murd, äriteenija Tartus, Palliklubi „Olümpia“ meeskonnas kaitsja ja edukas maadleja, sünd. 1911. a. Venemaal.

13. augustil.

Valter Beck, autojuht Tartus, Tartu väljapaistvamaid mootorrattasportlasi, sünd. 1913. a. Tartus.

Eerik Randam (Zirna), üliõpilane Tartus, endine tuntuim jalgrattasõitja ja Eesti jäähoki-meistermeeskonna liige, sünd. 1913. a. Tartus.

14. augustil.

Robert Keres, kooliõpetaja Tartus, Eesti väljapaistvamaid korvpallimehi, viibis Berliini olümpia-

mängudel võistlejana, omaaegseid paremaid Eesti tõk-jooksjaid, sünd. 1907. a. Tartus.

Erich Altosaar, politseinik Tallinnas, Eesti nimekamaid korvpallimängijaid ja Eesti meeskonna liige Berliini olümpiamängudel, sünd. 1908. a. Tallinnas.

Osvald Piiber, ametnik Türil, Türi omaaegseid nimekamaid jalgpallimehi, sünd. 1911. a. Türil.

16. augustil.

August Lass, pangajuhataja Tallinnas, 21-kordne jalgpalli-internatsionaal, Eesti omaaegseid kuulsamaid värvavahte, kes sellena kaitses Eesti värvavat ka Pariisi olümpiamängudel, sünd. 1903. a. Tallinnas.

19. augustil.

Aino Kaljuvee, õpetaja Tallinnas, paljukordne Eesti meister iluuislemises, sünd. 1911. a. Karulas Valgamaal.

Ervin Rätsep, telefonimontöör Tallinnas, tuntud keskmaade-jooksja, sünd. 1913. a. Tallinnas.

20. augustil.

Karl Leius (Zolk), E. V. Tartu Ülikooli õppejõud, omaaegne väljapaistvaim üliõpilassportlane, muuseas Tartu üliõpilaskonna maadlusmeister kõigis kaaludes, sünd. 1891. a. Pangodi v. Tartumaal.

21. augustil.

Ilse Hesse, eluneb Tallinnas, endine mitmekordne Eesti meister tennis ja ligi kümnekordne internatsionaal, sünd. 1900. a.

Aleksander Kask, tööline Sindis, ligi 15-kordne Eesti meister tõstmises sulgkaalus, on omanud mitmeid Eesti rekordeid ja on 5-kordne tõste-internatsionaal, sünd. 1902. a. Sindis.

22. augustil.

Johannes Erna, äriomanik Tapal, endine Eesti mitmekordne meister teivashüppes ja 8-kordne internatsionaal, sünd. 1910. a. Rakveres.

26. augustil.

Jaan Koger, politseinik Petseris, Eesti väljapaistvamaid tõstjaid poolraskekaalus, sünd. 1911. a. Lätis.

Taavet Kõrvel, pottsepp Tartus, endine tuntud jalgrattasõitja, sünd. 1912. a. Ahja vallas Tartumaal.

27. augustil.

Eduard Hakkaja, köitekoja-juhataja Tallinnas, paljukordne Eesti meister vettehüppes ja mitmekordne internatsionaal samal alal, sünd. 1893. a. Luunja vallas Tartumaal.

Valter Korol, eluneb Tartus, mitmekordne endine Eesti meister jooksudes ja mitme Eesti rekordi omaaegne omanik, 4-kordne internatsionaal, sünd. 1910. a. Tartus.

Herbert Michelson, ärijuht Tartus, endine Eesti meister teivashüppes ja tuntud endine keskmaadejooksja ning kiirusutaja, sünd. 1904. a. Tartus.

28. augustil.

Erich Jõers, pagariäri-omanik Tallinnas, mitmekordne internatsionaal jääpallis ja jäähokis, sünd. 1907. a. Tallinnas.

29. augustil.

Herbert Küttim, tantsuõpetaja Tallinnas, omaaegne Eesti rekordi omanik lühimaajooksus, võistelnud ka jalgpallis, tennis, rattasõidus ja rugbys Prantsusmaal, sünd. 1901. a. Tallinnas.

Alfred Tannvald, saatkonna-ametnik Tallinnas, endine tuntud ujuja, sünd. 1908. a. Tallinnas.

Valter Toonekur, tolliametnik Tallinnas, Võrumaa endisi väljapaistvamaid kergejõustiklasi ja ujujaid, sünd. 1909. a. Võrus.

30. augustil.

Erik Holst, äritegelane Tallinnas, Euroopa meister jääpurjetamises ja Eesti esindaja Berliini olümpiamängudel jollisõidus, sünd. 1894. a. Vaivara vallas Virumaal.

31. augustil.

Aleksander Antson, kirjanik ja ajakirjanik Tallinnas, omaaegne tuntum keskmaade-jooksja ja Eesti olümpia-atleet Pariisi olümpiamängudel, sünd. 1899. a. Saaremaal.

Mürgimägi

Arseenik Lapimaa vase- ja rauamaagi-lademeis

„Need idioodid kaotavad terve varanduse!“ hüüdis Holger Svenson, olles läbi lugenud telegrammi. Tema oli geoloogilise ekspeditsiooni juhataja, mis umbes viiskümmend kilomeetrit kirde pool väikesest külast Basturäskist Lõuna-Lapimaal otsis maagilademeid.

Loendamatud magamatud ööd olid pannud punetama ta silmad, rohke ronimise tagajärjel mägedes olid ta tööriivad räbaldunud ja määrdunud, ta kammimatud juuksed ja sassis habe andsid talle hulkurivälimuse. Pool aastat oli ta puhkamatult kaevanud päevast päeva neis neetud kaljudes.

Iga päev puurisid ja vasardasid töölised kuusteist tundi ja nüüd nad peagu kõikusid jalul väsimusest. Aga mitte ainuski neist ei nurisenud üleüldiselt raske töö üle. Nad usaldasid oma juhatajat ja hetkekski ei unustanud nad oma eesmärki.

„Lakata tööga!“

Töö pidi igal juhul muutuma edukaks, tõendasid ju kiviproovid usumatatult suurte lademete olemasolu kuskil selles mäes. Veel väike pingutus ja siis pidi avastama suurim varandus Lapimaa pinnas. Aga just sel hetkel sattus ühing rahalistesse raskustesse.

„Lakata tööga!“ kõlas direktori käsk ja Holger Svenson luges ikka uuesti ja uuesti seda korraldust. Murest kahvatuna seisis ta seal ja surus hambad kokku. Pidi ta kuuletuma? — Võimatu! Varsti jõudis ta otsusele.

Ta vile helises ja mõned hetked hiljem tunglesid juba ta töölised tema ümber.

„Kuulake, poisid,“ ütles ta rahulikult, „ühing on pigis ja me saime käsu lakata puurimisega. Juba nädalaid ja kuid oleme me nagu pöörased kaevanud. Kümneid tuhandeid kroone peitub meie töös. Kas tahate nüüd tööd katkestada, nüüd, kus me juba näeme edu nii lähedal enda ees? Kas tahate pärast neid hullumeelseid kuid seda kõike lihtsalt siiasamasse jätta? Pärast kõike tööd ja viletsust? Kas te saate seda teha? Mina mitte! Mitte miski hinna eest! Kes tahab, võib koju minna. Mina aga jään siia ja viin oma töö lõpule. Ma usaldan oma õnne, olen kindel, et me seisame suure varanduse ees!“

„Mäest leiti vaske.“

Jälle keerlesid ja mürisid puurimismasinad kaljudes, uuesti uurisid geoloogid mäge ja keemikud saadud kiviproove, jälle otsiti palavikuliselt rauda ja vaske.

Sellal kui puurmasinad puurisid augu augu järel, jõudis kohale veel üks telegramm: „Lakake kohe puurimast!“ Aga Holger Svenson ei lasknud end sellest järsust korraldusest hirmutada. Ta vastus oli lühike: „Ei iialgi.“ Ja ta jätkas töid.

Selle teate kätte saanud, oli direktor väga vihane. Tal polnud ainustki õõri kassas palkademaksmiseks. Aktsiate kurss langes ikka madalamale ja madalamale. Töid ei võidud enam jätkata. Direktor telegrafeeris tagasi: „Sõnakuulmatuse pärast olete kõik vallandatud!“ Sellele vastas talle see narr polaarvöö mäelt: „Sellest pole midagi.“ Ja tööd jätkusid.

Kaks tundi hiljem hüüdis keemik oma putkast valjusti: „Vask!“ — Järjest sinisemaks muutus vedelik ta katseklaasis. Maak sisaldas haruldaselt palju vaske.

Nii avastati Bolideni vaselademed, mis on rikkaimad Euroopas ja ühed rikkaimad kogu maailmas. Üllatunud, häbistatud, enda peale kole vihane ja ühtlasi ka ülimal määral rõõmus oli direktor, kui ta sai telegrammi: „Mäest leiti vaske.“ Ei mõõdunud palju päevi, kui selgus, et neis Lapimaa kaljudes oli avastatud määratu suur varandus.

Paracelsuse teade.

„Kuidas te tulite sellele, et hakata otsima sealt lademeid?“ küsis direktor, kel oli ikka veel raske seda imet uskuda.

„Nelisada aastat tagasi teatas suur sakslane Paracelsus raua- ja vasemaagi olemasolust selles kohas,“ vastas Holger rahulikult. Keegi polnud uskunud neid vana loodusteadlase sõnu — ei keegi peale Holger Svensoni.

Tänapäev on Bolideni kaevandus Rootsi uhkuseks ja naabrusesasuv kaluriteküla Skelleftea on muutunud üheks tähtsamaks sadamaks maal. Maa-ala, mille see suur tööstus enda alla võtab, ulatub üle kahe ja poole ruutkilomeetri, kus tuhanded ja jälle tuhanded tonnid väärtuslikemat vasemaaki ümber töötatakse.

Aga mitte ükski vaske ei leita sealt, vaid ka rauda, väävliit ja kulda. Kullasisaldus on siin liival isegi suurem kui Lõuna-Aafrika kullakaevandustes.

Liiga vähe putukaid arseeniku jaoks.

Ka arseenikut leidub siin piiramatul hulgal. Kas te teate, mida see tähendab? Arseenik on valge pulber, mis näeb välja nagu jahu ja kuulub surmavaimate mürkide hulka. Selle väheseist milligrammidest jätkub, et surmata tugevaimat inimest. Bolideni maak sisaldab 7 sajandikku arseenikut ja iga päev toodetakse Skelleftea juures asuvas tööstuses sellisel hulgal mürki, millest jätkuks kogu maailma inimeste surmamiseks.

„Kuidas me saame alal hoida neid tohutuid mürgihulki?“ küsis direktor murelikult oma inseneridelt; need aga raputasid ainult päid ja ei teadnud anda mingit nõu. Algul prooviti arseenikut maa sisse matta, aga kõik puud ja põõsad, lilled ja rohi kuivasid ära mitme kilomeetri ulatuses ümberringi.

Lõpuks ehitati nii ruttu kui võimalik hiigelaht, üle kaheksa meetri pikk, sada meetrit lai ja kakskümmend meetrit kõrge, ja seal on laos tänapäev mitte vähem kui 300 000 tonni seda neetud saadust ja kellegi pole vähimatki aimu, mida sellega saaks peale hakata.

Stokholmis on eriline laboratoorium selleks, et otsida uusi kasutamisalaseid arseenikule. On juba leiutatud arseeniku preparaate puu hoidmiseks mädanemise eest ja kahjurite vastu võitlemiseks.

Aga ei leidu küllaldaselt neid insekte maailmas, ja kui Bolideni mäetööstuse aktsionäride unistused peaksid täiduma, siis peaksid termiidid, kärbsed, kapsausid ja rotid miljonikordselt paljunema, sest ainult siis oleks väljavaateid arseeniku märgatavaks minekuks.

Inimesed, kes töötavad surmaga.

Kuidas töötatakse Skelleftea suures vasekaevanduses, kus seitse sajandikku maagist on puhas arseenik? Imestunult märgatakse, et see kohutav valge pulber üksikutes töökodades ei kata mitte ükski seinu ja põrandaid, vaid ka töötajate saapaid, rõivaid, käsi ja isegi nägusid. Keegi ei kannu siin kaitsemaski. Arseenik on nimelt ainult siis mürgine, kui teda sisse võetakse.

Siiski on tarvitusele võetud põhjalikud ettevaatusvahendid, et ära hoida arseeniku sattumist tööliste majadesse. Enne kui nad lahkuvad kaevandusest, peavad nad käima vannis, puhastama hoolikalt hambad ja suukoopa. Erilist lähelepanu pööratakse sellele, kui kaua ja kui põhjalikult töölised harjavad oma küüsi. Endastmõistetavalt ei tohi ühtki kammi, taskurätti või koguni sööginaid viia üle töötoa läve. Nii tagatakse, et pisimigi arseenikuosake vältispool kaevandust ei saa põhjustada õnnetust.

„Viikingi“ suuri hindmõistatusi

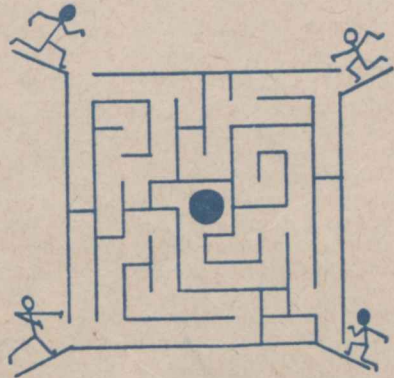
Õigetele lahendajatele on „VIIKINGI“ toimetus välja pannud järgmised väärtuslikud kingid:

- 1. Jalgratas ● 2. Kirjutuslaua-garnituur ● 3. 100 eks. ilukirjanduslikke teoseid ● 4. 50 mitmesugust väiksemat lohutuskinki

Hindmõistatused ilmuvad „VIIKINGI“ neljas numbris (nr. 5, 6, 7 ja 8), kokku 12 erisugust mõistatust. Kinkidest võtavad ainult need osa, kes on lahendanud õieti kõik mõistatused ja lahendused ära saatnud ühes iga numbri kaanel ilmuva kupongiga. Kupongid ja lahendused tuleb saata 15. septembriks s. a. „VIIKINGI“ toimetusele, kirjaümbrikule märkides „Hindmõistatused“.

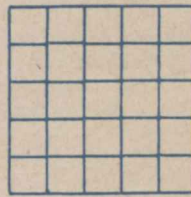
Ühtlasi palub „VIIKINGI“ talitus, et ühes hindmõistatustega saadaksid „VIIKINGI“ lugejad ka oma sõprade aadresse, kes veel ei telli ega loe „VIIKINGIT“. Talitus tahab neile saata „VIIKINGI“ proovinumbrid.

VIII hindmõistatus

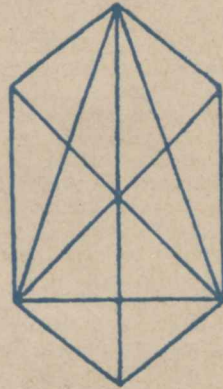
Neli poissi otsivad palli. Kes neist leiab selle?

IX hindmõistatus

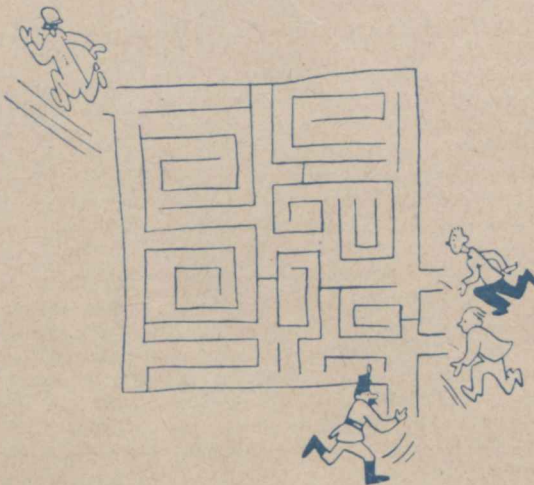
Arvud 2 kuni 26 tuleb nii seada ruutudesse, et iga püst- ja iga põikrida, samuti ka kaks diagonaali annaksid alati kokku arvates arvu 70. Millised on arvud igas ruudus?

X hindmõistatus

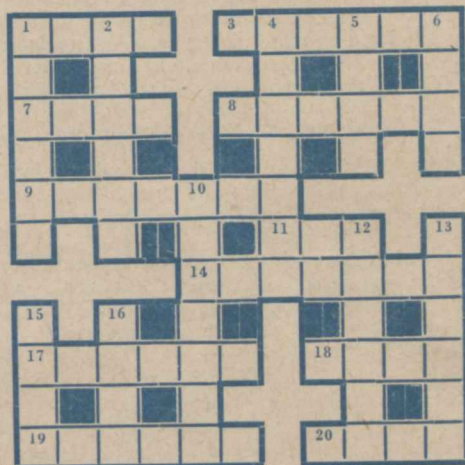
Mitu kolmnurka on selles kujundis?

XI hindmõistatus

Kes püüab varga kinni?

XII hindmõistatus

Sõnade tähendused

Põikread: 1. On seest õõnes. 3. Kantakse kaelas. 7. Varjualune. 8. Asuvad suus. 9. Merehädaline. 11. „Ja“ saksa keeles. 14. Mitte taga. 17. Sportimiskoht. 18. Palud. 19. Kõva asja süüa. 20. Usklik naine.

Püstread: 1. Vastik. 2. Tee osa. 4. Initsiatiiv. 5. Külmunud vesi. 6. Kehaelund. 10. Austad. 12. Jõgi Euroopas. 13. Muinasjutu tegelane. 15. Oman. 16. Millest ei või üle minna.

Hindmõistatuse kupong IV

Eesnimi:

Perekonnanimi:

Address: